T.C.
MALTEPE ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
İÇ MİMARLIK ANABİLİM DALI

PAŞALİMANI UN FABRİKASI VE YENİDEN İŞLEVLENDİRME

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mimar
SEÇİL KONA

Danışman Öğretim Üyesi:
Prof. Dr. Ferhan Yürekli

İSTANBUL, Nisan 2015

T.C.
MALTEPE ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
İÇ MİMARLIK ANABİLİM DALI

PAŞALİMANI UN FABRİKASI VE YENİDEN İŞLEVLENDİRME

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mimar
SEÇİL KONA

Danışman Öğretim Üyesi:
Prof. Dr. Ferhan Yürekli

İSTANBUL, Nisan 2015

Bu tez çalışması, Maltepe Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun 20/05/2015 tarih ve 2015/11 sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından ***İç Mimarlık Yüksek Lisans Tezi*** olarak kabul edilmiştir.

JÜRİ

Prof.Dr. Ferhan YÜREKLİ
Danışman

Prof.Dr. İlter BÜYÜKDIĞAN
Üye

Yrd.Doç.Dr. Hicran ÖZALP
Üye

PAŞALİMANI UN FABRİKASI VE YENİDEN İŞLEVLENDİRME

T.C.MALTEPE ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
İÇ MİMARLIK ANABİLİM DALI

ÖZET

İnsanların barınma, depolama, üretim gibi ihtiyaçları doğrultusunda çeşitli mekânlar tasarlanmıştır. Bu ihtiyaçlar çeşitli sebeplerle değişerek mekânlarda değişikliklere yol açmıştır. Endüstri devrimi de ihtiyaçların değişmesinde etkili olmuştur. Endüstri devrimi ile üretim makineler aracılığı ile yapılmaya başlanmıştır. Makinelerin boyut, biçim ve işlev şeması yeni mekân ihtiyaçlarını ortaya çıkarmıştır. Endüstri yapıları bu ihtiyaçtan doğmuştur. Daha sonra teknolojik gelişmeler ve çeşitli sebeplerle bu yapılar kullanım dışı kalmıştır. Kullanım dışı kalan bu yapılar zamanla harap olmaktadır. Harap durumda bulunan endüstri yapılarını koruma altına almak için endüstri mirası kavramı ortaya çıkmıştır. Endüstri mirası kapsamında koruma altına alınan bu yapıların yeniden kullanıma açılabilmesi yeniden işlevlendirme ile sağlanabilir.

Bu çalışmada yeniden işlevlendirme ve ilgili kavramlar tartışılmıştır. Seçilen uygun işlev sonrası yapılan müdahaleler, yerinde inceleme olanağı bulunan yurtiçi ve yurtdışındaki yeniden işlevlendirilen endüstri yapı örnekleri ile birlikte irdelenmiştir. Elde edinilen gözlem ve bilgiler doğrultusunda endüstri mirası kapsamında olan ve günümüzde harap durumda bulunan Paşalimanı Un Fabrikası'nın kültür yapısı olarak yeniden kullanıma açılmasının uygunluğu proje etüdü ve önerisi ile test edilmiştir. Asuman Divan'ın 1984 tarihli "Paşa Limanı Un Fabrikası Restorasyon Projesi" isimli tezindeki restitüsyon çalışmaları referans alınarak öneri geliştirilmiştir.

Yıl **:** 2015
Sayfa Adedi **:** 121
Anahtar Kelimeler : Yeniden İşlevlendirme, Un Fabrikası, Kültür Yapısı, Üsküdar, Paşalimanı.

PAŞALİMANI FLOUR FACTORY AND REFUNCTIONING

MALTEPE UNIVERSITY, INSTITUTE OF SCIENCE
DEPARTMENT OF INTERIOR ARCHITECTURE

ABSTRACT

Various spaces have been designed in accordance with the needs of mankind, such as sheltering, storage and production. Changing in time for various reasons, these needs have led to changes in the spaces. Industrial revolution also has been a factor in the change of these needs. With the industrial revolution, production has begun to be made through machinery. Sizes, shapes and functioning schemes of machinery have led to further spatial needs. Industrial constructions have resulted from these further needs. Due to technological improvements and other various reasons later on, the utilization of these constructions was discontinued. The constructions that were no longer utilized are, in time, going to wrack and ruin. In order to take these ruinous constructions under protection, the concept of industrial heritage has arisen. Recovery of these constructions under protection as part of industrial heritage, can be possible through refunctioning.

In this study, refunctioning and related concepts are being discussed. The treatments following the determination of the constructions' new functions are examined in conjunction with the examples of both domestic and abroad refunctioned industrial structures which can be investigated on-the-spot. In line with the observations made and information obtained, the availability of Paşalimanı Flour Factory for reutilization as a culturally valuable construction, which at the present time is in ruins and a part of the industrial heritage has been tested within the scope of project investigations and request. The restitution studies in the dissertation by Asuman Divan titled "Restoration Project for Paşalimanı Flour Factory" and under date of 1984 being taken as a reference, a suggestion has been developed.

Year **:** 2015
Number of pages **:** 121
Keywords **:** Refunctioning, Flour Factory, Cultural Structure, Üsküdar, Paşalimanı.

ÖNSÖZ

Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde danışmanım Prof. Dr. Ferhan Yürekli'den çalışma ile ilgili verdiği fikirlerle, yapıcı eleştirilerle, mimarlık hakkında kısa sohbetlerimizle çok değerli bilgiler edindim. Tez ile ilgili yapı örneklerini yerinde gözlemlemek için çıktığım yurtdışı seyahatinde önemli gözlemler edinmemi sağlayacak gezi rotaları önerdiği için ve çalışmamız süresince gösterdiği anlayış için danışmanım Prof. Dr. Ferhan Yürekli'ye teşekkürlerimi sunarım.

Yurtdışı ve yurtiçinde incelediğim yeniden işlevlendirilen yapılarla ilgili hazırladığım tablolarda bana yardımcı olan ve değerli fikirleri ile tezime katkılar sağlayan Prof. Dr. İlter Büyükdığan' a teşekkürü bir borç bilirim.

Yüksek lisansa başladığım ilk dönemde kendisinden aldığım dersle yeniden işlevlendirme konusuna özel ilgi duymamı sağladığı ve konuyla ilgi bilgiler verdiği için Yrd. Doç. Dr. Hicran Özalp'e teşekkürü bir borç bilirim.

Yerinde inceleme olanağı bulduğum yeniden işlevlendirilen yapılarda çalışan personellerin çalışmamla ilgili duyarlılığı, mekânları görebilmem için yaptıkları yardımlar benim için çok önemli ve özeldi, emeği geçen herkese teşekkür ederim.

Hayatım boyunca aldığım her karara güvenerek bana maddi ve manevi anlamda destek veren annem Serpil Kona'ya ve babam Selim Kona'ya bu çalışmamı ithaf ederim.

Nisan 2015 Seçil KONA

Mimar

İÇİNDEKİLER

ÖZET ..... **i**
ABSTRACT ..... **ii**
ÖNSÖZ ..... **iii**
ŞEKİL LİSTESİ ..... **vii**
TABLO LİSTESİ ..... **xi**

1. GİRİŞ **1**
1.1. Çalışmanın Amacı ve Kapsamı 1
1.2. Çalışmada İzlenen Yöntem 4

2. KAVRAMSAL TANIMLAMALAR **5**
2.1. Bina-İşlev İlişkisi 5
2.2. Üretim Mekânları ve Gelişimi 6
2.3. Koruma Kavramı 8
2.4. Endüstri Mirası Kavramı 10
2.4.1. Endüstri Mirasının Tanımı 10
2.4.2. Endüstri Mirasının Kapsamı 11
2.4.3. Endüstri Mirasının Korunması için Kurulan Kurumlar ve Yayınlar 12
2.5. Yeniden İşlevlendirme Kavramı 15
2.5.1. Yapıların Yeniden İşlevlendirilmesini Gerektiren Nedenler 16
2.5.1.1. Tarihsel Nedenler 17
2.5.1.2. Sosyal ve Kültürel Nedenler 18
2.5.1.3. Çevresel Nedenler 18
2.5.1.4. Ekonomik Nedenler 19
2.5.2. Yapılarda Uygun İşlev Seçimini Etkileyen Faktörler 20
2.5.2.1. Mimari Değer Faktörü 21
2.5.2.2. Yapının Bulunduğu Konum 22
2.5.2.3. Yapının İşlevsel Kurgusu 23
2.5.2.4. Yapının Mekân Boyutları ve Kurgusu 23

3. SEÇİLEN UYGUN İŞLEV SONRASI YAPILAN MÜDAHALELER VE ÖRNEKLERİ.....25
3.1. Mekânsal Kurguya Yapılan Müdahaleler ve Örnekleri 26
3.1.1. Bölücü Eleman Ekleri.....27
3.1.2. Asma-Ara Kat Ekleri.....29
3.1.3. Sirkülasyon Ekleri 33
3.1.4. Yeni Mekân Ekleri 35
3.2. Strüktürel Sisteme Yapılan Müdahaleler ve Örnekleri 37
3.3. Teknik Donanımlara Yönelik Yapılan Müdahaleler ve Örnekleri.....40
3.4. Cepheye Yapılan Müdahaleler ve Örnekleri 42
3.5. Yakın Çevreye Yapılan Müdahaleler ve Örnekleri.....46
3.6. Yapı Örnekleri-Seçilen Uygun İşlev Sonrası Yapılan Müdahaleler.....50

4. BİR ENDÜSTRİ MİRASI OLARAK PAŞALİMANI UN FABRİKASI.....53
4.1.İstanbul'da Değirmen Yapıları ve Un Üretimi.....53
4.2.Paşalimanı Un Fabrikası'nın Tarihçesi.....54
4.3.Paşalimanı Un Fabrikası'nın Konumu.....56
4.3.1.Paşalimanı Un Fabrikası'nın Çevresindeki Mecut Tarihi Yapılar.....57
4.3.2.Paşa Limanı (Öküz Limanı).....60
4.4.Paşalimanı Un Fabrikası Mimarisi.....61
4.5.Paşalimanı Un Fabrikası ve Depo Yapısının Dönemsel Analizleri 70
4.6.Bölümün Sonuçları.....74

5. PAŞALİMANI UN FABRİKASI'NIN YENİDEN İŞLEVLENDİRİLMESİ İÇİN BİR DENEME.....76
5.1.Yeni İşlev ve İşlevsel Kurgu Önerisi 76
5.2.Seçilen Uygun İşlev Sonrası Yapılması Önerilen Müdahaleler 81
5.2.1. Mekânsal Kurguya Yapılması Önerilen Müdahaleler.....81
5.2.2. Strüktürel Sisteme Yapılması Önerilen Müdahaleler.....81
5.2.3. Teknik Donanımlara Yönelik Yapılması Önerilen Müdahaleler.....82

5.2.4. Cepheye Yapılması Önerilen Müdahaleler 82
5.2.5. Yakın Çevreye Yapılması Önerilen Müdahaleler 83
5.3.Malzeme Önerisi 83
5.3.1.Döşemeler 84
5.3.2.Duvarlar 84
5.3.3.Sirkülasyon Sistemleri 84
5.3.4.Çatı Örtüsü 85
5.4.Paşalimanı Un Fabrikası-Seçilen Uygun İşlev Sonrası Yapılması Önerilen Müdahaleler 86

6. DEĞERLENDİRME VE SONUÇLAR 87
7. KAYNAKLAR 93
8.EKLER 99
EK-A Paşalimanı Un Fabrikası Öneri Projesi 100
EK-B Öneri Projenin Üç Boyutlu Model Çalışması 114
ÖZGEÇMİŞ 121

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa No

Şekil 2.1. Korumanın ekonomik işlevine örnek: Türkiye, Karabük'teki Cinci Han'ın otel işlevi verilerek yeniden kullanıma açılması 9
Şekil 2.2. Korumanın tarihsel işlevine örnek: Rusya, Moskova'da ünlü yazar Maksim Gorki'nin evi müze işlevi verilerek yeniden kullanıma açılması 9
Şekil 2.3. Korumanın kültürel işlevine örnek: Türkiye, Karabük'teki bir Safranbolu evinin müze işlevi verilerek yeniden kullanıma açılması 9

Şekil 3.1. Yapının mevcut durumu 27
Şekil 3.2. Zemin kat planı 28
Şekil 3.3. Asma kat planı 28
Şekil 3.4. Zemin kat bölücü eleman ekleri 28
Şekil 3.5. Zemin kat bölücü eleman ekleri 28
Şekil 3.6. Asma kat bölücü eleman ekleri 29
Şekil 3.7. Asma kat bölücü eleman ekleri 29
Şekil 3.8. Esma Sultan Yalısı'nın mevcut durumu.....30
Şekil 3.9. Geçen yüzyıl sonunda basılmış bir kartpostalda Esma Sultan Yalısı kuzeydoğu cephesi 30
Şekil 3.10. Geçen yüzyıl sonunda basılmış bir kartpostalda Ortaköy ve Esma Sultan Yalısı (Nezib Başgelen kolleksiyonu) 30
Şekil 3.11.Cemile Sultan yalısı, 19.yüzyıl 31
Şekil 3.12. Esma Sultan Yalısı, yangından sonra dış görünümü 1975 yazı 31
Şekil 3.13. Esma Sultan Yalısı, yangından sonra iç görünümü 1975 yazı 31
Şekil 3.14. Esma Sultan Yalısı, 1992 32
Şekil 3.15. Ara kat ilavesi 32
Şekil 3.16. Yapının giriş (ön) cephesi 33
Şekil 3.17. Yapının arka cephesi 33
Şekil 3.18. Fabrika yapısı, 1950 34
Şekil 3.19. Sirkülasyon alanı 34
Şekil 3.20. Çelik-cam malzeme kullanımı 34
Şekil 3.21. Manastır yapısı ve ek yapı 36
Şekil 3.22. Ek yapı 36
Şekil 3.23. Manastır yapısının müzeye dönüştürülmesi 36
Şekil 3.24. Ek yapı tasarlanarak müze işlevi ile kullanılması 36
Şekil 3.25. Yapının mevcut durumu 37
Şekil 3.26. Ek mekân 37
Şekil 3.27. Las Palmas yapısı, 1955 38
Şekil 3.28.Yapının günümüzdeki durumu 38
Şekil 3.29. Çatı katı iç mekân 39
Şekil 3.30. Fotoğraf müzesi 39
Şekil 3.31. Restoran 39

Şekil 3.32. Kafe 39
Şekil 3.33. Bağlantısız sekizgen mantar kolonlar 40
Şekil 3.34. Mevcut taşıyıcı sistem korunmuştur 40
Şekil 3.35. Liman bölgesi ve silolar 41
Şekil 3.36. Silolar 41
Şekil 3.37. Zemin kat planı 41
Şekil 3.38. Birinci kat planı 41
Şekil 3.39. A-A kesiti 41
Şekil 3.40. B-B kesiti 41
Şekil 3.41. Ofis aydınlatma elemanları 42
Şekil 3.42. Isıtma sistemi (radyatörler) 42
Şekil 3.43. Fabrika kompleksi 43
Şekil 3.44. Kompleksin günümüzdeki hali 43
Şekil 3.45. Fabrika kompleksi 44
Şekil 3.46. Kompleksin mevcut durumu 44
Şekil 3.47. Yapıların şematik gösterimi 44
Şekil 3.48. Yeni iklim cephesi 45
Şekil 3.49. Mevcut cephe ve iç cephe 45
Şekil 3.50. Mevcut cephe düzeni 46
Şekil 3.51. Gazhane binası orijinal cephe 46
Şekil 3.52. Fabrika girişi, 01.09.1946 47
Şekil 3.53. Havagazı fabrikası 47
Şekil 3.54. Gazometrenin özgün durumu 47
Şekil 3.55. Gazometrenin mevcut durumu 47
Şekil 3.56. Alanın günümüzdeki durumu 48
Şekil 3.57. Etkinlik mekânı 48
Şekil 3.58. Alanda gece aydınlatması 48
Şekil 3.59. Nehir kenarına dikilen ağaçlar 48
Şekil 3.60. Bisiklet park alanı 48
Şekil 3.61. Taşıt giriş-çıkışı 48
Şekil 3.62. Kent mobilyası 49
Şekil 3.63. Alandaki peyzaj tasarımı 49

Şekil 4.1. Jacques Pervititch çizimi-Paşalimanı haritası 54
Şekil 4.2. Fabrikanın genel görünümü 54
Şekil 4.3. Paşalimanı, 1870 Pascal Sebah 55
Şekil 4.4. İstanbul ilindeki konumu 57
Şekil 4.5. Fabrika yapısı ve yakın çevresi 57
Şekil 4.6. Paşalimanı (1870-1875)-Pascal Sebah 57
Şekil 4.7. Ambar yapıları ve un fabrikası 58
Şekil 4.8. Mevcut durum 58
Şekil 4.9. Paşalimanı'ndan Üsküdar (1930-1935)
En soldaki yapı Nemlizâde Tütün Deposu 59
Şekil 4.10. Büro binası olarak kullanımı 60
Şekil 4.11. Paşalimanı (1930-1940) 60
Şekil 4.12. Neoklasik cephe 62
Şekil 4.13. Değirmen taşı 62

Şekil 4.14. Siluet, Ö:1/750 63
Şekil 4.15. Vaziyet planı, Ö:1/2000 64
Şekil 4.16. Zemin kat planı, Ö:1/500 64
Şekil 4.17. 1.kat planı, Ö:1/500 65
Şekil 4.18. 2.kat planı, Ö:1/500 65
Şekil 4.19. 3.kat planı, Ö:1/500 66
Şekil 4.20. 4.kat planı, Ö:1/500 66
Şekil 4.21. A-A kesiti, Ö:1/500 67
Şekil 4.22. B-B kesiti, Ö:1/500 67
Şekil 4.23. C-C kesiti, Ö:1/500 68
Şekil 4.24. D-D kesiti, Ö:1/500 68
Şekil 4.25. Kuzeydoğu cephesi, Ö:1/500 69
Şekil 4.26. Kuzeybatı cephesi, Ö:1/500 69
Şekil 4.27. Güneydoğu cephesi, Ö:1/500 70
Şekil 4.28. Demir sütunların ahşap sütun başlığı 71
Şekil 4.29. Sütunlar günümüzde mevcut değil 71
Şekil 4.30. Tuğla sütunlar ve demir putreller 71
Şekil 4.31. Sütunların mevcut durumu, demir putreller mevcut değil 71
Şekil 4.32. Ahşap döşeme (1. kat) 72
Şekil 4.33. Döşemeler mevcut değil 72
Şekil 4.34. Caddeye bakan bölümün 1.ve 2. katında döşeme yoktur 72
Şekil 4.35. Döşemeler günümüze ulaşamamıştır 72
Şekil 4.36. Çatı örtüsü 73
Şekil 4.37. Çatı örtüsü mevcut değil 73
Şekil 4.38. Beşik çatının yan duvarı 73
Şekil 4.39. Günümüzdeki durumu 73
Şekil 4.40. 2. kattan 3. kata çıkan merdiven 74
Şekil 4.41. Merdivenler mevcut değil 74

Şekil 5.1. Yeni işlev öneri şeması-1 77
Şekil 5.2. Yeni işlev öneri şeması-2 78
Şekil 5.3. Fabrika yapısı ve güneydoğu yönündeki depo bölümünde yapılması önerilen mekânsal kurgu şeması.....79
Şekil 5.4. Fabrika yapısı ve depo bölümlerinde yapılması önerilen mekânsal kurgu şeması 80
Şekil 5.5. Kuzeybatı cephesinde yapılması önerilen müdahaleler 83

Şekil A.1. Vaziyet planı Ö:1/1000 100
Şekil A.2. Bodrum kat planı Ö:1/250 101
Şekil A.3. Zemin kat planı Ö:1/250 102
Şekil A.4. 1.kat planı Ö:1/250 103
Şekil A.5. 2.kat planı Ö:1/250 104
Şekil A.6. 3.kat planı Ö:1/250.....105
Şekil A.7. 4.kat planı Ö:1/250 106
Şekil A.8. A-A kesiti Ö:1/250 107
Şekil A.9. B-B kesiti Ö:1/250 108

Şekil A.10. C-C kesiti Ö:1/250 109
Şekil A.11. D-D kesiti Ö:1/250 110
Şekil A.12. Kuzeydoğu cephesi Ö:1/250 111
Şekil A.13. Kuzeybatı cephesi Ö:1/250 112
Şekil A.14. Güneydoğu cephesi Ö:1/250.....113

Şekil B.1. Kuzeybatı cephesi.....114
Şekil B.2. Perspektif-1 115
Şekil B.3. Perspektif-2 116
Şekil B.4. Tiyatro salonu.....117
Şekil B.5. Sergi salonu-1.....118
Şekil B.6. Sergi salonu-2.....119
Şekil B.5. Kafe iç mekân.....120

TABLO LİSTESİ

Sayfa No

Tablo 2.1. Demografik Değişimler.....16
Tablo 2.2. Ekonomik Değişimler 16
Tablo 2.3. Sosyal ve Kültürel Değişimler.....16

Tablo 3.1a. Yapı örnekleri-Seçilen uygun işlev sonrası yapılan müdahaleler.....50
Tablo 3.1b. Yapı örnekleri-Seçilen uygun işlev sonrası yapılan müdahaleler.....51
Tablo 3.1c. Yapı örnekleri-Seçilen uygun işlev sonrası yapılan müdahaleler.....52

Tablo 5.1. Paşalimanı Un Fabrikası -Seçilen uygun işlev sonrası yapılması önerilen müdahaleler.....86

1.GİRİŞ

Yürekli'nin Cowan'dan aktardığına göre "toplum, herbir özel fonksiyonu için, büyüme ve değişme süreci içinde çeşitli organizasyonlar geliştirir." (Yürekli, 1983). "Organizasyonlar amaçlarına binalar aracılığıyla ulaşabildiklerinden belirli bir organizasyon belirli bir bina gerektirir. Ancak organizasyonlar ve amaçları durağan değil dinamik karakterlidir." (Yürekli,1983).

Endüstri Devrimi öncesi üretim küçük atölyelerde yapılırken Endüstri Devrimi ile birlikte üretim yöntemleri değişmiştir. Değişen üretim yöntemleri ile üretim mekânları farklılaşmış ve çeşitli endüstri yapıları ortaya çıkmıştır. 20. yüzyılın sonlarında ise mevcut endüstri yapıları, başta teknolojik ilerlemeler olmak üzere çeşitli sebeplerle kullanım dışı kalmıştır.

Kullanım dışı kalan endüstri yapıları yapıldığı dönemin sosyo-ekonomik durumunu gösterir. Bu yapılar toplumun tarihine tanıklık ettiği için endüstri mirası kapsamında koruma altına alınmaktadırlar. Sadece koruma altına almak yapının yaşatılması için yeterli değildir. Yapının sürekliliği için korumanın yanı sıra kullanıma açılması gerekmektedir. Yapının kullanıma açılması günümüz ihtiyaçlarına göre yeni işlevler verilmesi ile sağlanabilir.

1.1.Çalışmanın Amacı ve Kapsamı

Tarihi yapıların korunması ve yaşatılması herkesin sorumluluğudur. Bu süreçte devlet karar alma ve yetki verme görevlerini yaparak sorumluluğunu yerine getirirken, süreçte yer alan mimarlar, mühendisler ve projede çalışanlar, proje ve uygulamaları ile katkıda bulunur, kullanıcılar ise kullanımda yer alarak ve özenli kullanarak bu sorumluluğunu yerine getirir.

Tarihi endüstri yapıları, bulunduğu bölgenin ve ülkenin kültürel, sosyal ve ekonomik durumları hakkında bilgiler verir, geçmişe ışık tutar. Günümüzde değişen teknoloji, bölgenin gelişmesi ile şehir merkezinde kalan bu üretim alanlarının şehrin dışına taşınması vb. sebeplerle kullanım dışı kalan tarihi endüstri yapıları harap olmaktadır. Yıkılma ve yok olma tehdidi altında olan tarihi belge değeri taşıyan bu yapılar, koruma altına alınmalı ve yeni işlev verilerek kullanıma açılmalıdır.

Bu çalışmanın amacı tarihi endüstri yapılarının yeniden işlevlendirme sürecinin irdelenmesidir. Konu ile ilgili kavramlar, müdahaleler ve örnekler incelendikten sonra, bu bilgiler doğrultusunda tescil edilip koruma altına alınan ve günümüzde harap durumda bulunan Paşalimanı Un Fabrikası için yeni işlev önerisi araştırılmıştır. Bu kapsamda çalışma altı bölüme ayrılmıştır.

Giriş bölümünde endüstri devrimi ile üretim mekânlarının değişmesi, endüstri yapılarının ortaya çıkışı ve bu yapıların çeşitli sebeplerle kullanım dışı kalmasından bahsedilmiştir. Bu yapıların yaşatılması için yeni işlev verilmesinin gerekliliği ortaya konmuştur.

İkinci bölüm ilgili kavramların tanımlanması ile ilgilidir. Bina-işlev ilişkisi, üretim mekânları ve gelişimi incelenmiştir. Koruma, yeniden işlevlendirme ve endüstri mirası kavramları irdelenmiştir. Koruma altına alınan yapıların yeniden işlevlendirilmesini gerektiren nedenler tartışılmış, genelde ve koruma altına alınan yapılarda işlev/bina uyumunu etkileyen faktörler incelenmiştir.

Üçüncü bölümde uygun işlev sonrası yapılan müdahaleler ve örneklerine yer verilmiştir. Örnek projeler üç ülkeden (Türkiye, Hollanda, Fransa) seçilmiştir ve yerinde incelenerek, gözlemler aktarılmıştır. Mekânsal kurguya yapılan müdahaleler ve örnekleri, strüktürel sisteme yapılan müdahaleler ve örnekleri, teknik donanımlara yönelik yapılan müdahaleler ve örnekleri, cepheye yapılan müdahaleler ve örnekleri, yakın çevreye yapılan müdahaleler ve örnekleri, yapı örnekleri-seçilen uygun işlev sonrası yapılan müdahaleler başlıkları ile altı kısımda incelenmiştir.

Dördüncü bölümde endüstri mirası kapsamında yer alan ve yeni işlev öneri projesi hazırlanacak olan Paşalimanı Un Fabrikası hakkında literatür taraması yapılmıştır. Öncelikle Paşalimanı Un Fabrikası değirmen yapısı olduğu için yapının yapıldığı dönemde İstanbul'daki değirmen yapılarının durumundan ve İstanbul'un un ihtiyacını karşılamak için alınan kararlardan bahsedilmiştir. Paşalimanı Un Fabrikası'nın tarihçesi, konumu (çevresindeki tarihi yapılar ve Paşa Limanı) ve yapının mimarisi hakkında literatür araştırması yapılmıştır. Yapının mimarisi bölümünde yapının mevcut durumunu gösteren restitüsyon projesi hazırlanmıştır. Restitüsyon projesi, Divan (1984)'ın restitüsyon çalışmaları referans alınarak ve günümüzdeki durumu incelenerek oluşturulmuştur. Yapının dönemsel analizleri kapsamında, Divan (1984)'ın çalışma yaptığı dönemdeki yapının durumu ile günümüzdeki mevcut halinin karşılaştırılması fotoğraflarla sunulmuştur. Bölümün sonuçları kısmında çalışma alanı ile ilgili bölümde elde edinilen bilgilerden çıkan sonuçlar irdelenmiştir.

Beşinci bölümde yapılan tüm araştırmalar ve incelemeler ışığında Paşalimanı Un Fabrikası'na yüklenecek yeni fonksiyonların neden seçildiği ve yapıya yerleşiminin nasıl olacağı hem yazılı hem de görsel olarak ifade edilmiştir. Yeni işlev önerisinin gerektirdiği müdahaleler incelenmiştir. Tarihi yapıya ve verilen fonksiyonlara uygun malzeme önerileri araştırılmıştır. Kültür yapısı olarak yeniden kullanıma açılması araştırılan bu bölümde, fonksiyonların mevcut yapıya yerleşimi için yapılması gereken müdahaleler tablo halinde sunulmuştur.

Altıncı bölüm değerlendirme ve sonuçlar kısmıdır. Bu çalışmada elde edilen veriler açıklanmıştır.

Paşalimanı Un Fabrikası için hazırlanan öneri; plan, kesit, görünüş ve üç boyutlu model çalışması ile çalışmanın ekler bölümünde yer almaktadır.

1.2.Çalışmada İzlenen Yöntem

Araştırmada üç yöntem izlenmiştir. Bunlar; literatür araştırması, yerinde inceleme ve öneri.

Literatür araştırmasında çalışmanın konusu olan yeniden işlevlendirme ve ilgili kavramlar; seçilen uygun işlev sonrası yapılan müdahaleler ve yerinde gözlemlenen yapı örnekleri; yeni işlev öneri projesi hazırlanacak olan Paşalimanı Un Fabrikası ve yakın çevresi incelenmiştir.

Türkiye, Hollanda ve Fransa'da bulunan ve yeniden işlevlendirilen tarihi endüstri yapı örnekleri; Paşalimanı Un Fabrikası ve yakın çevresi yerinde incelenmiş ve gözlemler aktarılmıştır.

Kullanım dışı kalan ve harap durumda bulunan Paşalimanı Un Fabrikası için yeni işlev önerisi araştırılmış ve uygunluğu proje ile test edilmiştir. Öneri beşinci bölümde yazılı ifadeler ve şematik anlatımlarla, eklerin olduğu bölümde ise hazırlanan çizimler ve üç boyutlu model çalışması ile ifade edilmiştir.

2.KAVRAMSAL TANIMLAMALAR

Bu bölümde tezin konusu olan ‘yeniden işlevlendirme’ ve ‘Paşalimanı Un Fabrikası’ ile ilgili kavramlar incelenecektir. Bu kapsamda; bina-işlev ilişkisi, fabrika yapıları üretimin yapıldığı alanlar olduğu için üretim mekânları ve gelişimi, koruma ve endüstri mirası kavramları, irdelenecektir. Yapıların yeniden işlevlendirilmesini gerektiren nedenler ve uygun işlev seçimini etkileyen faktörler tartışılacaktır.

2.1.Bina-İşlev İlişkisi

Kuban’a göre, “işlev(fonksiyon), gereksinmelerin belirlediği istekler ve onların programlaştırılması anlamına geliyor.” (Kuban, 1998).

Bert van Meggelen’e göre mimarlığın klasik üçlüsü biçim, teknik ve işlevdir (Yürekli, 2011). Mimarlıkta işlev yapının programıdır ve seçilen işleve göre binanın ihtiyaç programı oluşturulur. Bina ihtiyaç programı “beklenen fonksiyonel ihtiyaçları, sosyal, psikolojik, estetik gibi «biçimlenme»yi etkilemesi mümkün veya zorunlu faktörleri içerecektir.” (İnceoğlu, 1977).

Fonksiyonel ihtiyaçlar, “kısaca etkinliklerin mekân ihtiyacı olarak tarif edilebilir. Mekân ihtiyacının kaplamı, ölçü, biçim, etkinlikler arası ve etkinliklerin dış çevre ile ilişkisi (bina içinde belirli bir konum ihtiyacı) ile yapı sistemi üzerindeki etkiler (yapı alt sistemlerinden taşıyıcı sisteme verilen yük v.b.) ile ilgili ihtiyaçlar olarak açılabilir.” (Yürekli, 1983).

Fonksiyonel ihtiyaçlardan ölçü ihtiyacı mekânın boyutlarıdır. Bazı fonksiyonlar için belli mekân ölçüleri belirlenmiştir. Bu ölçüler fonksiyonun mekân ihtiyacı, kullanıcının konfor koşulları, mekânda yer alacak etkinlik yardımcı aletleri gereksinimleri düşünülerek belirlenmiştir. Bunların yanı sıra ekonomik nedenler de

ölçülerde standartlaşmaya neden olabilmektedir. Örneğin üretim yapısında makine yerleşimi belirli bir programlama sistemi ile sağlanabilir (İnceoğlu, 1977).

Biçim seçimi istekler doğrultusunda belirlenebileceği gibi zorunlu durumlar da olabilir. Bazı fonksiyonlar özel biçimlere ihtiyaç duyarlar. Örneğin tiyatro salonu tasarımında mekânın oturma düzeni kademeli olmalı ve akustik paneller yapılmalıdır.

Yapı programında etkinlikler birbiri ile ilişki halindedir ve Kuban, yapıda etkinlikler arasındaki ilişkide belirli bir sıralama ile kullanımın olduğunu şu şekilde ifade etmiştir: "Bir evin odaları, bir sinemanın girişi çıkışı, bir caminin çeşitli öğeleri arasında bir takım tanımlanabilir, bazen değişmeyen ilişkiler bulunuyor." (Kuban, 1988).

Etkinlikler birbiri ile ilişkide olduğu gibi dış çevre ile de ilişki halindedirler. Etkinlikler; ulaşım, kullanım, yön, tabii ışık ihtiyaçları dolayısıyla dış çevre ile ilişki kurarlar (Yürekli, 1983).Örneğin konferans salonu yerin altına konulabilir çünkü mekânın güneş ışığı almaya ihtiyacı yoktur. Ya da yapıda bir bölüme restoran işlevi verilecekse bu alan olabildiğince güneş ışığı alan, manzaraya yönlenmiş alan olmalıdır.

Değişen koşullar ve ihtiyaçların değişmesi ile yapının mevcut işlevi terk edilerek yeni işlev yüklenebilir. Kullanıcıların ihtiyaçlarını karşılamak için bina-işlev ilişkisi binanın fiziksel ömrü sona erene kadar devam edecektir.

2.2.Üretim Mekânları ve Gelişimi

"Üretim, genel olarak, insanın emeğiyle maddesel ve düşünsel ürünler meydana getirmesi eylemidir; insanın ve toplumun varolması ve gelişmesi için gerekli olan yaşama araçlarını elde etme eylemidir." (Batur, Batur,1970)

Evler hem yaşama hem de çalışma mekânıydı. Odalar her işlev için kullanılıyordu (yaşamsal ihtiyaçlar ve üretim). Üretim için özel tasarlanmış mekân yoktu (Acar, 1983).

Acar'ın Foucault'tan aktardığına göre, değişen ihtiyaçlar doğrultusunda üreticiler belirli üretim mekânlarda toplanmaya başladı: "Atölyelerin yayılmasının yanı sıra, hem homojen hem de iyi tanımlanmış imalat mekanları gelişti: Önce birleştirilmiş imalathaneler, 18. yüzyılın ikinci yansında da tam anlamıyla atölyeler ya da fabrikalar..." (Acar,1983).

Üretim biçimi mekânın oluşmasında etkindir (Acar, 1983). Endüstri Devrimi ile ortaya çıkan "üretimde kullanılan enerjinin biçimi, makineleşme, yapının ihtiyaçlar doğrultusunda kullanılan yapım teknolojisi, gerek üretimde kullanılan araç ve gereçlerin gerek yapının ve gerekse ürünün malzemesi genel olarak endüstri yapısını biçimlendirmektedir." (Kaya, 2012). Pamuk (1997), Endüstri Devrimi'nden önce üretim için kullanılan enerjinin "insan, hayvan, su ve rüzgar gücü gibi organik ve inorganik güç kaynakları"ndan sağlandığını ifade etmiştir (Köksal, 2005). Endüstri devrimi ile makinalaşmaya geçildikten sonra makinelerde 1700'lere doğru buhar enerjisinden yararlanmaya başlanmasıyla "endüstriyel üretime", önemli değişiklikler meydana getirdi (Okur, 1985). Buhar makinaları özellikle o dönemde yaygın olan tekstil fabrikalarında enerji kaynağıdır. Genellikle bu dalda üretim yapan fabrikalarda tek buhar makinesi vardı ve tüm araçların makineye bağlanması gerekmekte idi. Bu durum üretimin sürekli yani kolonsuz açıklık geçilen mekânlarda yapılması ihtiyacını doğurmuştur. İlk başta üretim, endüstri yapılarının eski biçimleriyle, yeni üretim biçimine uygun olmayan mekânlarda yapılmıştır. Daha sonra yapıların geniş açıklık geçilmesini sağlayan teknolojilerin kullanılmaya başlanmasıyla üretim mekânı-yapı strüktürü uyumu sağlanmıştır (Batur, Batur,1970). Fakat geniş açıklıkların geçilmesi ile üretim mekânlarında aydınlatma sorun ortaya çıkmıştır. Mekâna doğal ışığın alınabilmesi için "beden duvarlarında çatı örtüsünde ışıklıklar açılmıştır" ve kuzey ışığından daha çok yararlanılması için "kuzeye bakan şed çatı yapımı yaygınlaşmıştır." (Köksal, 2005). 20.yüzyılda üretim mekânları olan fabrikalarda kayar bant sistemleri kullanılması ile mevcut fabrikalar yetersiz

kalmıştır. Bu sebeple yatay düzlemde eklemelerle büyüyebilecek yapılar şehir dışında geniş arazilerde inşa edilerek bugünkü sanayi komplekslerinin temelleri atılmıştır (Köksal, 2005).

"Üretim mekânları, insana uygun/uyumlu olarak tasarlanan bir mekândan çok, üretim sürecine ve üretimi gerçekleştirecek olan makineleri içermek üzere tasarlanmışlardır." (Cengizkan, 2012). Sonuç olarak endüstri devrimi ile ortaya çıkan teknolojik gelişmeler üretim mekânlarının oluşumunda ve gelişiminde rol oynamıştır.

2.3.Koruma Kavramı

Koruma kavramı ve kapsamı ile ilgili çeşitli tanımlamalar yapılmıştır. Tapan'a göre "Koruma, doğa veya kültür varlıklarını gelecek nesillere aktarabilmek için gerekli her türlü ekonomik, fiziksel (teknik), sosyal, bilimsel çabayı gösterme işlemidir." (Tapan, 2007). Tekeli, "Koruma her kuşağın bir önceki dönemden edindiği kültürel değer ve göstergeleri, onlara yenilerini ekleyerek yeni kuşaklara aktarması görev ve sorumluluğuyla temellendirilmelidir." (Tekeli, 1989). "Mimari anlamda koruma, kabaca, geçmişten kalan mimari varlığın sürdürülüp, yaşatılması demektir." (Tanyeli,1979). "Bugün 'koruma' terimi ile genişlettiğimiz etkinlik alanı 1964 yılında kaleme alınan Venedik kararlarına değin sınırlı bir 'anıt koruma' kavramı içinde kalıyordu. Çağdaş 'koruma'nın bir etkinlik alanı olarak çok geniş bir kapsamı var." (Kuban, 1984). "Koruma kavramı, söz konusu yapı/yapı grubu ya da alanı sıhhileştirme, uygun işlev seçimi gibi günün koşullarına uygun hale getirme eylemlerini içeren çok boyutlu bir kavram olarak yorumlanabilir." ifadesi ile koruma kavramının yeniden işlevlendirme kavramını kapsadığı belirtilmiştir (Uluşahin, 1992).

Koruma kavramı ile aynı zamanda işlev arasında bağlantı vardır. Ömrünü yapısal olarak tamamlamayan yapılara yeni işlev verilerek kullanıma açılması, yapı inşa etme masrafını ortadan kaldırarak ekonomik işlev sağlamaktadır. Toplumun sosyo-ekonomik durumu ve tarihsel olaylar hakkında bilgi veren tarihi yapılar

korumanın tarihsel işlevidir. Tarihi yapılar ülkenin kültürel değerleri hakkında ipucu verirler ve bu korumanın esas işlevi olan kültürel işlevdir (Tanyeli,1979).

Şekil 2.1. Korumanın ekonomik işlevine örnek: Türkiye, Karabük'teki Cinci Han'ın otel işlevi verilerek yeniden kullanıma açılması
Kaynak: Seçil Kona arşivi, 2012

Şekil 2.2. Korumanın tarihsel işlevine örnek: Rusya, Moskova'da ünlü yazar Maksim Gorki'nin evi müze işlevi verilerek yeniden kullanıma açılması
Kaynak: Seçil Kona arşivi, 2013

Şekil 2.3. Korumanın kültürel işlevine örnek: Türkiye, Karabük'teki bir Safranbolu evinin müze işlevi verilerek yeniden kullanıma açılması
Kaynak: Seçil Kona arşivi, 2013

Tarihi yapılar, yapıldığı dönemin sosyo-ekonomik durumu, tarihsel ve kültürel değerlerine tanıklık ederler. Tarihi yapıları koruma altına alırken amaç var olanı dondurmak değil, yapının yaşatılmasını sağlamak olmalıdır.

2.4. Endüstri Mirasının Kavramı

Bu bölümde endüstri mirasının tanımı ve kapsamı hakkında incelemelerde bulunulacaktır. Endüstri mirasının korunması için kurulan kurumlara ve yayınlara yer verilecektir.

2.4.1.Endüstri Mirasının Tanımı

"Endüstri mirası, basit mekanik aletlerden, geniş endüstriyel bölgelere uzanan ölçekteki fiziksel bütün elemanları kapsayan genel bir kavramdır." (Cengizkan, 2012).

Endüstri mirası kavramı yerine değişik kavramlar da kullanılmıştır. Köksal'ın Neumann'dan aktardığı bilgiye göre, 1930'lu yıllardan itibaren Almanya'da "teknik kültür anıtı" ve "teknik anıt" kavramları kullanılmıştır (Köksal,2005). Endüstri arkeolojisi kavramı ise 1950'li yıllarda İngiltere'de ortaya çıkmıştır, 1960'lı yıllardan itibaren yaygın olarak kullanılmaya başlanmıştır (Cengizkan, 2012). Endüstri arkeolojisi kavramının 1960'lı yıllardan sonra yaygın kullanıldığı ifade edilse de Köksal'ın Neumann'dan 1978'de İsveç'teki TICCIH Toplantısı hakkında aktardığı bilgiye göre toplantıda, "endüstri anıtları" ve "endüstri mirası" kavramlarına yer verilirken endüstri arkeolojisi kavramı net şekilde kullanılmamıştır (Köksal,2005).

Özüdoğru, TICCIH Tüzüğü'nde yer alan 'endüstri mirası' ve 'endüstri arkeolojisi' tanımlarını şu şekilde paylaşmıştır: "Tüzüğe göre 'endüstri mirası; endüstri kültürünün tarihi, teknolojik, mimari, sosyal, kültürel ve bilimsel değer taşıyan kalıntılar' olarak tanımlanırken; endüstri arkeolojisi ise; somut veya soyut

bütün belgeleri, endüstriyel üretimi oluşturan yapıları, yerleşim dokusunu ve kentsel peyzajları inceleyen bir alan olarak ifade edilmektedir." (Özüdoğru, 2010).

2.4.2.Endüstri Mirası Kapsamı

Yeni teknolojik gelişmeler ile var olan endüstri yapıları işlevsiz kalmışlardır ve yok olma tehdidi altına girmişlerdir. Endüstri ile ilgili kalıntıların yok olmasını engellemek amacıyla endüstri mirası kavramı ortaya çıkmıştır.

Köksal'ın Trinder'den aktardığı bilgiye göre TICCIH (The International Commitee for the Conservation of Industrial Heritage) konferanslarında sunulan görüşler doğrultusunda endüstri arkeolojisinin kapsamı hakkında yapılan derleme şu şekildedir: "Endüstriyel geçmişten anladıklarımızın değerlendirilmesi, endüstri yapılarının yeniden kullanılması, endüstri ürünlerinin müzelerde sergilenmesi, korunmuş demiryollarının işletilmesi, yapıların konservasyonu için modellerin üretilmesi, teknoloji tarihi ve ekonomi tarihi çalışmaları" (Köksal,2005).

Endüstri ile ilgisi olan makinelerden yapılara kadar tüm ölçek ve çeşitlilik endüstri mirası kapsamında sayılır. Bu kapsamda, buhar makineleri de un fabrikası da miras kapsamına alınmaktadır. Endüstri Devrimi ile fabrika ile üretime geçilmesi insanların fabrika çevresinde yaşama ihtiyacını ortaya çıkarmıştır ve fabrika çevresine konutlar yapılmıştır. Bu konutlar da endüstri mirası kapsamındadır. Kısaca Endüstri Devrimi ile ortaya çıkan sosyal, kültürel ve ekonomik etkiler de miras kapsamındadır (Köksal, 2005).

Endüstri arkeolojisinin hangi dönemleri kapsayacağı konusunda kesin sınırlar çizilmemiştir. Nizhny Tagil Şartı'nda endüstri arkeolojisinin kapsadığı dönem, "on sekizinci yüzyılın ikinci yarısında gerçekleşen Endüstri Devriminin başından günümüze kadar uzanarak bugünü de içeren, ama aynı zamanda endüstri devriminin endüstri-öncesi ve proto-endüstriyel kökenlerinin de incelendiği dönemdir." ifadesi ile açıklanmıştır (Saner,2012).

Ülkemizde yeni gelişen bu kavram ile ilgili yasal düzenlemeler yapılmaktadır. Diğer ülkeler ile ortak çalışmalar yapılmaktadır. Diğer bölümde ülkemizde ve yurtdışında bu konu ile ilgili kurulan kurumlar ve yayınlar incelenecektir.

2.4.3.Endüstri Mirasının Korunması İçin Kurulan Kurumlar ve Yayınlar

Endüstri devrimi ile birlikte makineleşmeye geçilmiştir. Teknik donanımlara ve çalışma sistemine uygun endüstri yapıları inşa edilmiştir. Teknolojik ve ekonomik gelişmelerle var olan endüstri yapıları zamanla çeşitli sebeplerle terkedilmişlerdir. Sebeplerinden birkaçı:

-Değişen teknolojik gelişmelerle endüstri yapılarının işlevsiz kalması,

-Kentlerin gelişmesiyle kent içinde yeni yapı alan ihtiyacının artması ve rant baskısı,

-Endüstri yapıları kentlerin gelişimi ile yaşam alanlarının merkezinde kalması ve merkezde kalan endüstri yapılarının atıkları ile çevreye zarar vermesi olarak sıralanabilir.

Bu sebeplerle terkedilen endüstri yapılarında tahribatlar ortaya çıkmıştır. Bu tahribatları durdurmak ve tarihi değeri olan bu alanların hem korunması hem de tarihi tanıtacak şekilde yaşatılmasını sağlamak için çalışmalar başlatılmıştır.

Endüstri mirasının korunması önce bireysel çabalarla başlamış, daha sonra ülkelerin bu konudaki çalışmaları ile çalışma alanı genişletilmiştir. Ülkelerde konu ile ilgili kurulan kurumlar öncelikle tespit çalışması yaparak endüstri miraslarını kayıt altına almışlardır (Şimşek, 2006).

Endüstri mirasını kayıt altına alma ve koruma ile ilgili ilk çalışmalar 1950'li yıllarda İngiltere'de başlatılmıştır. 1963 yılında "Endüstriyel Anıtları İnceleme Kurulu" (The Industrial Monuments Survey) kurularak kayıt altına alma işlemleri başlatılmıştır. Fransa'da ise bu çalışmalara 1970'li yıllarda başlanmıştır. Endüstri mirasları "Genel Envanter" (Inventaire Générale) adlı kuruluş tarafından kayıt altına

alınmaya başlanmıştır. İngiltere ve Fransa'dan sonra birçok Doğu Avrupa ülkesinde de bu çalışmalar başlatılmıştır (Kıraç, 2001).

Türkiye'de endüstri arkeolojisinin resmi olarak ilk kullanıldığı tarih 1993 yılıdır. EGO (Elektrik, Gaz ve Otobüs İşletmeleri)'nun Ankara Maltepe Havagazı ve Elektrik Fabrikası'nı yıkmak istemesi ve Ankara Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun bu endüstri tesisinin 'endüstri arkeolojisi' kapsamında olduğunu belirterek koruma kararı çıkarması, bu kavramın ortaya çıkmasını sağlamıştır. 1990'lı yılların ortalarından itibaren bu kavram akademik çevrelerde de kullanılmaya başlanmıştır (Saner, 2012).

Endüstri mirası ve arkeolojisi üzerine çalışan ulusal ve uluslararası kurumlar:

-FICCIM (First International Conference on the Conservation of the Industrial Heritage)

-TICCIH (The International Commitee for the Conservation of Industrial Heritage)

-ICOMOS (International Council On Monuments And Sites)

-ERIH (The European Route of Industrial Heritage),1999

-DoCoMoMo (DOcumentation and COnservation of Buildings, Sites and Neighbourhoods of the MOdern MOvement)

-ICOHTEC (International Committee for the History of Technology),

-SHOT (Society for the History of Technology),

-NEKTAR (Europäischen Netzwerk der Kultur der Arbeit),

-E-FAITH (European Federation of Associations of Industrial and Technical Heritage),

-The Industrial Monuments Survey, İngiltere,1963

-The Ironbridge Institute - İngiltere,

-AIA (Association for Industrial Archeology) - İngiltere,

-Inventaire Generale (Genel Envanter) , Fransa, 1983

-Comité d'Information et de Liaison pour l'Archéologie - Fransa,

-CILAC (l'Étude et la Mise en Valeur du Patrimoine Industriel) - Fransa,

-Industriedenkmal Stiftung - Almanya,

-SIA (American Society for Industrial Archaeology) - ABD,

-Japan Society for Industrial Archaeology,1977 - Japonya olarak sıralanabilir (Köksal, 2005).

Köksal'ın Hauser'den aktardığına göre, "kurumların dışında, her Avrupa ülkesinde ve Amerika'da endüstri arkeolojisi konusunda düzenli olarak dergi ve kitaplar yayınlanmaktadır." Bunlar:

-Almanya'da 'Industriedenkmalpflege und Geschichtskultur', 'Industriekultur', 'Route der Industriekultur';

-Belçika'da 'Tijdschrift voor Geschiedenis van Techniek en Industriele Cultuur-Teknik ve Endüstri Kültürü Tarihi' Dergisi,

-Danimarka'da 'Tijdschrift Industrieel Erfgoed- Endüstri Mirası' Dergisi,

-Fransa'da 'L'Archéologie Industrielle en France, Patrimoine, Technique, Mémoire';

-Hollanda'da 'Tijdschrift Industriële Archeologie' Dergisi,

-İngiltere'de 'The Journal of Industrial Archaeology', 'Industrial Archaeology Review',

-İsviçre'de 'Industriearchäologie, Zeitschrift für Technikgeschichte' Dergisi,

-Amerika'da 'US-American Society for Industrial Archaeology' (Köksal, 2005).

Türkiye'de sadece endüstri mirasını korumak için kurulmuş kurumlar yoktur, koruma kurulları vardır ve endüstri mirası bu kurullar tarafından korunmaktadır. Endüstri mirası ile ilgili uluslararası çalışma yapan kuruluşların Türkiye'de şubeleri vardır ve ortak çalışmalar yürütülmektedir.

Endüstri mirasının korunması için kurulan kurumların, yayımlanan bildiri, dergi ve kitapların, akademik çalışmaların ortak noktası konu ile ilgili gelişmelerin takip edilmesini ve koruma çalışmalarının en uygun şekilde yapılmasını sağlamaktır.

2.5.Yeniden İşlevlendirme Kavramı

Pekol'un Weeks'ten aktardığı tanıma göre yeniden işlevlendirme , "bir yapının tarihi, kültürel veya mimari değerlerini yansıtan özellikleri ve/veya bölümlerini koruyarak, onarım ve ekler vasıtasıyla bu yapıya uygun, özgün işlevinden farklı bir işlev vermektir." (Pekol, 2010).

Korunması gerekli olan tarihi yapılara yeni işlev verilirken dikkat edilmesi gereken hususlar vardır. Yeni işlev verilirken tarihi yapıya bir takım müdahaleler yapılması gerekebilir. Bu müdahalelerin sınırları Venedik Tüzüğü'nün 5.maddesinde açıklanmıştır: "Anıtların korunması her zaman onları herhangi bir yararlı toplumsal amaç için kullanmakla kolaylaştırılabilir. Bunun için bu çeşit bir kullanım arzu edilebilir, fakat bu nedenle yapının planı ya da süslemeleri değiştirilmemelidir. Ancak bu sınırlar içinde yeni işlevin gerektirdiği değişiklikler tasarlanabilir ve buna izin verilebilir." (Venedik Tüzüğü, 1964).

Tarihi bir yapıya yeni bir işlev verirken birtakım yaklaşımlar ortaya konmuştur. Pekol'un Scott'tan aktardığı ifadeye göre " yapıyı bir devirden diğerine, geçmişten geleceğe taşırken güncel olarak okunabilir olmasını sağlamak gereklidir." (Pekol, 2010). Akın, tarihi yapıların tamamen günümüze adapte edilmemesi gerektiğini, "eski anlamıyla bugünkü anlamı arasında bir yere, üçüncü ve yeni bir alana çekilmesi lazım." ifadesi ile belirtmiştir (Tanju, Tanyeli, Akın G, 2000).

Tarihi yapıların yeniden işlevlendirilmesi; yapının koruma altına alınmasını, işlevsel olmasını ve fiziksel ömrünün uzamasını sağlarken geçmişle olan kültürel bağların geleceğe aktarılmasını da sağlar. Yeni işlev verilirken tarihi yapıda özgün değerlerin korunmasına ve yapının bulunduğu bölgeye kültürel, sosyal ve ekonomik yönden katkı sağlamasına özen gösterilmelidir.

2.5.1.Yapıların Yeniden İşlevlendirilmesini Gerektiren Nedenler

Sarıcı'nın Batur A.'dan aktardığı ifadeye göre "her toplumsal yapı kendi sistemine uygun bir fiziki çevre yaratacağından, bir sonraki evrede; yarattığı bu eskimiş fiziksel mekânı kendi iç dinamiği ile geliştirmek ve değişikliğe uğratmak isteyecek ve bu istekler doğrultusunda eyleme geçecektir." (Sarıcı, 1990). Göçer'e göre, toplumsal değişimleri belirleyen 3 ana faktör; demografik, ekonomik, sosyal ve kültürel değişimlerdir (Yaldız,2003).

Demografik Değişim Değişkenleri	**Mekansal Etkileşim**
Nüfus Artışı/Azalması	Yeni İstihdam ya da Çöküntü Alanlarının Oluşması
Kullanıcı Tiplerinin Belirlenmesi	Kullanıcı Tiplerine Bağlı Olarak Farklılaşan Mekan Kullanımı
Aile Yapısı ve Büyüklüğünün Belirlenmesi	Konutlarda Oda Sayısı ve Kullanımı

Tablo 2.1. Demografik Değişimler
Kaynak: Göçer'den alıntı Yaldız (2003)

Ekonomik Değişim Değişkenleri	**Mekansal Etkileşim**
Değişen Meslek Gruplarının Belirlenmesi	Çeşitli Mekanların İşlevlerini Yitirmesi Mekanların Farklı İşlevler Kazandırması Yeni Mekanların Ortaya Çıkması
Gelir Düzeyinde Görülen Hareketlenmeler	Farklı Gelir Gruplarına Ait Mekan ve Malzeme Kullanımı
Bir Meslek Grubunun Öne Çıkması	Öne Çıkan Meslek Grubuna Ait Mekansal Çözümler

Tablo 2.2. Ekonomik Değişimler
Kaynak: Göçer'den alıntı Yaldız (2003)

Sosyo-Kültürel Değişim Değişkenleri	**Mekansal Etkileşim**
Tüketim Alışkanlıklarının Değişmesi	Çeşitli Mekanların İşlevlerini Yitirmesi Mekanların Farklı İşlevler Kazandırması Yeni Mekanların Ortaya Çıkması
Komşuluk İlişkileri ve Yabancılarla Kurulan İlişkiler	Farklı Gelir Gruplarına Ait Mekan ve Malzeme Kullanımı
Kimlik Sorunu	Öne Çıkan Meslek Grubuna Ait Mekansal Çözümler
Boş zamanları Değerlendirme Faaliyetleri	Toplumsal Faaliyet Alanlarına Hizmet Eden Mekansal Oluşumlar

Tablo 2.3. Sosyal ve Kültürel Değişimler
Kaynak: Göçer'den alıntı Yaldız (2003)

Toplumsal değişimler, fiziksel mekân değişikliklerine yol açar. Fiziksel mekân değişikliklerine neden olan etkenler dört başlık altında incelenmiştir. Bunlar; tarihsel, sosyal ve kültürel, çevresel ve ekonomik nedenlerdir.

2.5.1.1.Tarihsel Nedenler

Icomos (International Council on Monuments and Sites) Türkiye Mimari Mirası Koruma Bildirgesi'nde koruma değerleri bölümünde:
"Tarihsel değer iki ölçüte bağlı olarak anlaşılmaktadır:

1. Yapı ya da yapı gruplarının tarihsel önem taşıyan bir "olay", kişi ve/veya kurumla ilişkili olması;
2. Kentsel, kırsal, endüstriyel miras öğesinin eskiliği." (Icomos Türkiye Mimari Mirası Koruma Bildirgesi '2013').

Tarihi bir olaya tanıklık etmiş olan veya tarihi önemi olan kişi/kişilerin yaşamış olması yapının yeniden işlevdirilmesinde önemli bir nedendir. Tarihi olayın geçtiği yapı veya yapı grubu tarihin izini silmeden olaya veya kişiye atıfta bulunarak yeniden işlevlendirilmelidir.

Yapıların tarihsel nedenlerle yeniden işlevlendirilmesine örnek verilmek istenirse, I. Türkiye Büyük Millet Meclis binası verilebilir. İlk olarak meclis binası olarak kullanılan bu yapı, daha sonra Cumhuriyet Halk Fırkası Genel Merkezi ve Hukuk Mektebi olarak kullanılmıştır. Yapı 1961 yılında "Türkiye Büyük Millet Meclisi Müzesi" adıyla müze işlevi ile yeniden kullanıma açılmıştır. 1981 yılında restorasyon çalışmaları yapılmıştır ve yapı "Kurtuluş Savaşı Müzesi" adı ile müze işlevini sürdürmüştür. Günümüzde yapı halen müze işlevi ile kullanılmaktadır [1].

"Geçmişin göstergelerini taşıyan bir çevrede yaşayarak toplumsallaşan bir kimse, kültürün sürekliliği bilincini kolayca edinecek ve tarih bilincine sahip olacaktır. Burada öngörülen süreklilik yeni yaşamın içinde geçmişin simgelerini

taşımaya dönüktür, geçmişin aynen canlandırılmasını öngören bir özlem değildir." (Arabacıoğlu, Aydemir, 2007).

2.5.1.2.Sosyal ve Kültürel Nedenler

Türk Dil Kurumu'na göre kültür, "tarihsel ve toplumsal gelişme sürecinde yaratılan maddi ve manevi değerler ile bu değerlerin yaratılmasında ve gelecek nesillere iletilmesinde kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevreye egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların bütünü" olarak tanımlanmıştır [2].

Atalarımızdan bize miras bırakılan kültürel değerleri koruma ve yaşatma sorumluluğumuz kültürel miras kavramı ile somut olarak ifade edilmiştir. Icomos Türkiye mimari mirası koruma bildirgesi tanımlar bölümünde kültürel miras, "geçmişten bugüne ulaşmış, insanların sahiplik bağı içinde olmaksızın sürekli değişim halinde olan değerlerinin, inançlarının, bilgilerinin ve geleneklerinin bir yansıması olarak betimlenen somut ve somut olmayan tüm varlıklardır." şeklinde ifade edilmiştir (Icomos Türkiye Mimari Mirası Koruma Bildirgesi '2013').

Sosyal ve kültürel değerlerimizin somut yansıması olan mimari yapılar, kültürel mirastırlar. Çeşitli nedenlerle değişen yaşam koşulları mimari yapılara da etki etmektedir. Özgün işlevini sürdüremeyen koruma değeri olan tarihi yapıların sosyal ve kültürel ortamının korunarak gelecek nesillere aktarılması, yeni işlev verilerek topluma sosyal, kültürel ve ekonomik olarak yarar sağlaması dikkat edilmesi gereken hususlardır.

2.5.1.3.Çevresel Nedenler

Toplumsal ihtiyaçların değişmesi ile birlikte yapı veya yapı gruplarının bulunduğu bölgenin fonksiyonları da değişir. Bölgedeki değişim var olan tarihi yapıların kullanım dışı kalmasına ve tahrip olmasına sebep olabilir.

Değişen çevre koşullarına uygun olarak tarihi yapıya çevresi ile uyumlu yeni işlev verilmelidir. Böylece yapı veya yapı grupları çevresiyle uyumlu olarak ve çevreye katkıda bulunarak işlevsel hale geleceklerdir. Korumaya değer tarihi yapıların yeniden işlevlendirilmesiyle bölgenin kültürel, sosyal ve ekonomik bakımdan gelişmesi sağlanacaktır. Örneğin tarihi konut yapısının bulunduğu alan turizm açısından gelişmekte olan bölgenin merkezinde kalıyorsa ve terkedilmişse yeni işlev verilerek bölgeye kazandırılabilir. Konaklama, satış alanı gibi bölgeye uygun işlevler verilerek hem merkezdeki kullanım dışı kalmış alan değerlendirilmiş olur hem de bölgenin sosyal ve ekonomik yönden gelişmesi sağlanır.

Bazen de bölgelerin durumu yöneticiler tarafından bölge ile ilgili fonksiyon değişim kararı alınarak bilinçli dönüşüme gidilebilir. Örneğin Bursa'da kent merkezinde kalan deri işletmelerinin kent dışına taşınmasına ve alanla ilgili Kükürtlü Kentsel Dönüşüm Projesi'nin hazırlanmasına Bursa Büyükşehir Belediyesi tarafından karar verilmiştir. Günümüzde işlevini yitiren bu işletmelerin kent dışına taşınması ile örnek bir çevre yaratılması ve olumsuz çevre koşullarının ortadan kaldırılarak alanın, kentin yaşayan bölgesi olması amaçlanmaktadır. Dönüşüm projesi için çalışmalar devam etmektedir (Polat, Dostoğlu, 2007).

2.5.1.4.Ekonomik Nedenler

Eski yapıların yeniden işlevlendirilerek kullanıma açılması sosyal, kültürel yararları ile birlikte ekonomik olarak da ülkeye önemli katkılar sağlayacaktır. Bunlar:

-Tarihi yapıya yeni işlev verildiğinde mevcut yapı kullanıldığı için enerji, iş gücü ve malzemeden tasarruf sağlanır,

-Kullanım dışı kalmış tarihi yapıya yeni işlev verildiğinde hem yeniden işlevlendirme aşamasında hem de kullanım aşamasında bölgeye sosyal ve ekonomik yönden canlılık getirir,

-Bölgenin ziyaret edilmesini sağlayacak şekilde tarihi yapıların müze vb. işlevlerle yeniden kullanıma açılması ekonomik yararlar sağlayacaktır.

Yeniden işlevlendirmenin ekonomik yarar sağladığını gösteren örnek sayısal veri ve uygulama:

-Uçar'ın Highfield'den aktardığı sayısal veriye göre; "genellikle, eski yapıların onarım ve yeniden kullanım maliyetlerinin, yeni yapı inşa etme maliyetlerine göre %50 ile %80 arasında daha düşük olduğu söylenebilir." (Uçar,2013).

-Altınoluk, Cantacuzino'dan aktardığı bilgiye göre kullanım dışı kalan mevcut yapıların yeniden kullanıma açılabilmesi için devlet tarafından projelere destek amaçlı yapılan uygulamayı şu ifadelerle belirtmiştir: "Avrupa Birliği ülkelerinde onarım ve bakımda bile KDV oranı %15 iken, işlev dönüşümü projelerinde bu oran %0 olarak uygulanmaktadır." (Altınoluk, 2000).

Köksal ve Ahunbay'ın Föhl'den aktardığı ifadeye göre "tarihi fabrikaların verimli işletilememeleri, teknolojik olarak yetersiz kalmaları, kenti kirletmeleri gibi çeşitli nedenlerle kapatılmaları veya işlevlerini yitirmeleri tüm dünyada karşılaşılan bir durumdur." (Köksal, Ahunbay,2006). Ülkelerin önemli gelir kaynağı olan endüstri tesisleri yeniden işlevlendirilerek ülkeye ve bulunduğu bölgeye ekonomik katkılar sağlayabilir.

2.5.2.Yapılarda Uygun İşlev Seçimini Etkileyen Faktörler

Yapı; plan şeması, strüktürel sistemi ve çevresi ile bir bütündür. Kullanım dışı kalmış tarihi yapının yeni işlev seçiminde:

-Tarihi yapının koruma derecesine bakılarak müdahale sınırları hakkında bilgi sahibi olunmasına,

-Yeni işlevin çevre ile uyumlu olmasına ve bölgenin sürekliliğini bozmamasına,

-Yapının mevcut işlevsel kurgusu ile benzer olmasına,

-Verilecek yeni işlevin yapının mevcut olan hacimsel ve mekânsal kurgusunda önemli değişikliklere yol açmamasına dikkat edilmelidir.

Tarihi yapıya yeni işlev verilmeden önce mevcut yapı ile ilgili incelenmesi gerekenler dört başlık altında toplanmıştır: mimari değer faktörü, yapının bulunduğu konum, yapının işlevsel kurgusu, yapının mekân boyutları ve kurgusu.

2.5.2.1. Mimari Değer Faktörü

Uygun işlev seçiminde ilk bakılması gereken yapının koruma derecesidir (Yaldız, 2003). Yasal düzenlemelerle belirlenmiş koruma ölçütlerinde yapı veya yapı grubunda korunması temel olan özellikler belirtilmiştir.

Korunması gerekli yapı veya yapı gruplarının belirlenmesi için koruma ölçütleri belirlenmiştir. Kuban tarihi değer bakımından bu ölçütleri üç başlıkta toplamıştır:“ tarihi belge kriteri, zaman kriteri, estetik kriterler” (Kuban, 1969). “Yeni işleve bağlı olarak yapılabilecek değişikliklerin sınırı, tarihî yapının zaman boyutuyla ve buna bağlı olarak farklılaşan tarihî belge ve estetik bütünlüğüyle doğru orantılıdır.” ifadesi ile Kuban’ın belirttiği ölçütlerin işlev seçimi ile ilişkini kurmuştur (Ersen, 1992).

T.C. Kültür Bakanlığı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu’nun “Taşınmaz kültür varlıklarının gruplandırılması, bakım ve onarımları” ilgili aldıkları ilke kararı (5.11.1999 gün ve 660 sayılı):

“Yapı Grupları

Yapılar kendi başlarına bir tarihi ve estetik değer taşımaları, ya da kentlerin tarihi kimliğini oluşturan kentsel sitler, sokaklar ve siluetlerin ögeleri olarak iki gruba ayrılmıştır:

1.Grup Yapılar

Toplumun maddi tarihini oluşturan kültür verileri içinde tarihsel, simgesel, anı ve estetik nitelikleriyle korunması zorunlu yapılardır.

2.Grup Yapılar

Kent ve çevre kimliğine katkıda bulunan kültür varlığı niteliğindeki yöresel yaşam biçimini yansıtan yapılardır.” (Kültür ve Turizm Bakanlığı Teftiş Kurulu Başkanlığı).

İlgili kurulların kararları ile bir yapının koruma derecesi ve bulunduğu yapı grubuna bakılarak müdahale sınırları belirlenmiştir. İşlev seçiminde müdahale sınırlarının bilinmesi, uygulamada tarihi yapı-işlev ilişkisinde çıkabilecek sorunları önleyecektir.

2.5.2.2.Yapının Bulunduğu Konum

Tarihi yapının bulunduğu konum işlev seçiminde önemli faktörlerden biridir. Bölgenin; tarihsel değeri, ekonomik koşulları, sosyal ve kültürel durumu, fiziki ve coğrafi özellikler işlev seçimine etki eden faktörlerdir.

İşleve karar verilirken bölgenin tarihsel değerine bakılarak, bölgedeki yapı veya yapı gruplarına uygun işlevler verilerek yaşatılması sağlanabilir.

Yapının bulunduğu bölgedeki ekonomik koşullar işlev için önemli faktördür. Çevre halkının ekonomik koşullarına uygun olmayan işlev seçimi, yapının yeniden terk edilmesine neden olur. Örneğin ekonomik koşulları uygun olmayan bölgeye lüks alışveriş merkezi açmak mantıklı bir tutum değildir.

Çevrenin sosyal ve kültürel durumu da işlev seçiminde etkilidir. Ticaret bölgesine kütüphane açmak ya da sanayi alanın içerisine tiyatro işlevi uygun olmayacaktır.

Fiziki ve coğrafi özellikler de önemli bir etkendir. Deniz kenarında olma, dağlık bölgede bulunma, ormanlık alanda bulunma farklı işlev verilmesinde etkin rol oynar. Deniz kenarındaki bölgeye rekreasyon alanları da tasarlanarak günlük kullanıcı profilinin olabileceği fonksiyon verilebilir. Dağlık alandaki bölgede ise dinlenme ve spor ihtiyacı karşılanabilecek birimler oluşturularak yapı ve çevresi sayfiye alanı gibi kullanılabilir.

2.5.2.3. Yapının İşlevsel Kurgusu

Yapının işlevsel kurgusunu içinde barındırdığı mekânlar ve mekânlar arası bağlantılar oluşturmaktadır. Yürekli'nin Norberg-Schulz'den aktardığı ifadeye göre mekânlar arası bağlantılar, "en basit günlük etkinliklerde bile vardır; yiyecek hazırlama-servis-yeme, uyuma-yıkanma-giyinme gibi." (Yürekli, 1983). Selçuk'un Arcan'dan aktardığı, "her mekana verilecek olan yeni fonksiyonların, mekan ve mekanlar arası ilişkisel bağlantılarının, görsel, işitsel ve iletişimsel veriler göz önüne alınarak düşünülmüş olması gerekmektedir." cümle ile işlevsel kurgunun verilecek işlevde göz önünde bulundurulması gerektiğini ifade etmiştir (Selçuk, 2006).

Yeniden işlevlendirme yapılırken tarihi yapının özgün işlevsel kurgusu ile yeni işlevsel kurgusunun aynı ya da benzer özellikte olması beklenir. Mevcut tarihi yapıya mekânlar arası bağlantı kurgusu farklı olan işlevler verilirse, işlevsel kurguda istenmeyen durumlar ortaya çıkabilir.

2.5.2.4. Yapının Mekân Boyutları ve Kurgusu

Yapıların mekânsal oluşumları üç bölümde toplanmıştır. Yapı; tek bir hacimden veya tekrarlanan hacimlerden oluşabilir, karmaşık bir plan şeması gösterebilir (Altınoluk, 1998).

Yapı tek bir hacimden oluşuyorsa ve okul gibi bölüntü gereksinimi olan işlev verilirse yapı özünü kaybeder ve hem koruma açısından hem ekonomik açıdan istenmeyen bir durum ortaya çıkar. Yapı tekrarlanan hacimlerden oluşuyorsa ve sinema, tiyatro gibi bölüntüsüz mekâna ihtiyacı olan işlevler verilirse bölüntülerin kaldırılması gerekir. Bu durum koruma açısından uygun değildir.

Yapıların hacim boyutları da uygun işlev seçiminde önemli bir etkendir. "Bunun için önce verilecek fonksiyonun esas biriminin analizi gereklidir. Yapı otel olacaksa otel yatak odası, ilkokul olacaksa sınıf gibi." (Altınoluk, 1998). "Tasarımın

üç boyutluluğu unutulmamalıdır; çünkü özgün yapıda açıklıkların yükseklik ve oranları, tavan yüksekliğiyle bağlantılı biçimde düşünülmüştür. Bu nedenle asma katlar veya yeni bölmelerle hacim değişikliklerinde oranlar bütünüyle değişmektedir (Ersen, 1992). Yapıya mevcut sisteme uygun plan şeması olan işlev verilmesi birçok açıdan (koruma, ekonomik, görsel bütünlük vb.) daha yararlıdır.

3. SEÇİLEN UYGUN İŞLEV SONRASI YAPILAN MÜDAHALELER VE ÖRNEKLERİ

Koruma altına alınan tarihi yapılarda müdahaleler yasalarla düzenlenmiştir ve bu müdahaleler sınırlı olarak yapılabilmektedir. Bu sınırlar tarihi yapının tarihi değeri ve koruma derecesi ile belirlenir. Bazı durumlarda küçük müdahaleler yeterliyken bazen de ek yapılması gibi büyük müdahaleler olabilir. Prensip olarak tarihi yapılara en az müdahale ile özgünlüğü zarar görmeyecek şekilde yeni işlevin uygunluğu sağlanmalıdır.

Madran'ın Jokilehto'dan aktardığına göre yapıların özgünlük değerinin korunması üç başlık altında toplanmıştır:

-*Tasarımda özgünlük:* Yapının malzeme ve strüktürü ile birlikte özgün tasarımının korunmasıdır. Kullanım süresince oluşan tahribatlar ve değişimler ile kaybolan değerler, gerekli hallerde ortaya çıkartılabilmelidir. Yeni işlev verilmesi gerektiğinde özgün yapı ile uyumuna dikkat edilmelidir.

-*Malzemede ve işçilikte özgünlük*: Yapının tarihsel izlerini korumak başlıca amaçtır. Özgün malzeme ve strüktür mümkün olduğunca korunmalıdır. Yeni malzeme ilavesi gerekiyorsa özgün malzeme ile farkının anlaşılmasını sağlayacak şekilde malzeme seçilmelidir.

-*Konumda özgünlük:* Yapı ve çevresi sürekli ilişki halindedir. Yapı özgün konumunda korunmalı, yapı ile çevre arasındaki ilişki sürdürülmelidir (Madran, 2001).

Yapıların dönem içerisinde geçirdiği değişimler incelenmeli, özgünlük değeri korunarak müdahale kararları alınmalıdır. Bu bölümde yapılara seçilen uygun işlev sonrası yapılan müdahaleler altı başlık altında incelenmiştir ve uygulandığı yapı örnekleri ile birlikte verilmiştir. Altıncı başlıkta, bölümde incelenen müdahale

biçimlerinin örnek verilen yapıların hangi mekânlarında uygulandığı tablo ile ifade edilmiştir. Bu başlıklar:

1.Mekânsal kurguya yapılan müdahaleler ve örnekleri
2.Strüktürel sisteme yapılan müdahaleler ve örnekleri
3.Teknik donanımlara yapılan müdahaleler ve örnekleri
4.Cepheye yapılan müdahaleler ve örnekleri
5.Yakın çevreye yapılan müdahaleler ve örnekleri
6.Yapı Örnekleri-Seçilen Uygun İşlev Sonrası Yapılan Müdahaleler

Müdahale örneklerinde üç ülkeden on adet yapı yerinde incelenmiştir. Yapı örnekleri:

-Tuz Ambarı-DDB Tuz Ambarı, İstanbul, Türkiye
-Esma Sultan Yalısı- The Marmara Esma Sultan, İstanbul, Türkiye
-Voster gasfabriek-Sports World Amsterdam, Amsterdam, Hollanda
-U-trechters, Utrecht, Hollanda
-Van Nellefabriek-Van Nelle Ontwerpfabriek, Rotterdam, Hollanda
-Stadsdeelhuis Oost Amsterdam, Amsterdam, Hollanda
-Westergasfabriek, Amsterdam, Hollanda
-Las Palmas, Rotterdam, Hollanda
-Saint-Martin-des-Champs Priory- Musée des Arts et Métiers, Paris, Fransa
-Gare d'Orsay- Musée d'Orsay, Paris, Fransa

3.1. Mekânsal Kurguya Yapılan Müdahaleler ve Örnekleri

Yeni işlevin gereksinimlerine göre mekânsal kurguda çeşitli müdahaleler yapılabilir. Bu müdahaleler;

-bölücü elemanlar ekleri,
-asma-ara kat ekleri,
-sirkülasyon ekleri,
-yeni mekân ekleri şeklinde olabilir.

3.1.1.Bölücü eleman ekleri:

Bölücü elemanlar geniş mekânların ihtiyaca göre bölümlere ayrılması için kullanılabilir. Bölücü elemanlar, mevcut mekânsal kurguyu önemli değişikliklere uğratmamalı ve özgün halinin görülmesine engel olmayacak şekilde tasarlanmalıdır.

Tuz Ambarı- DDB Tuz Ambarı, İstanbul, Türkiye

İstanbul'un Kasımpaşa ilçesinde bulunan Kasımpaşa Tuz Ambarı'na ofis işlevi verilmiştir. Özgün işlevi ambar olan bu yapı ofis olarak işlevlendirilirken mekânsal kurguya yapılan müdahale örneği kapsamında incelenecektir. Müdahale, bölücü elemanlar eklenerek uygulanmıştır.

Şekil 3.1. Yapının mevcut durumu
Kaynak: Seçil Kona arşivi, 2015

Yapı; bir un fabrikasının buğday ambarı, tuz ambarı, Osmanlı Dönemi'nde barut fabrikası, Cumhuriyet Dönemi'nde tütün deposu işlevleri ile farklı dönemlerde farklı işlevlerle kullanılmıştır (Bozdemir,2011). Bugün ise yapı reklam ajansı olan Medina Turgul DDB tarafından uzun süreli kiralanmıştır. Yapı Medina Turgul DDB tarafından restore edilip yeniden işlevlendirilerek kullanılmaktadır. Medina Turgul DDB ile birlikte üç ajans daha yer almaktadır [3].

Yapıda dört ana galeri ve galerileri bölen iki geniş koridor bulunmaktadır. Zemin katta çok amaçlı salon, danışma, toplantı odaları, çalışma bölümü, yönetim bölümü ve müşteri ilişkileri bölümleri vardır. Arka kısımdaki birimler de asma katla birlikte iki katlı olduğundan wc, IT birimi, yemekhane, mutfak, arşiv ve idari işler bulunmaktadır. Asma katta müdür odası, muhasebe ve finans bölümü ve kendi içinde arşiv katı, yaratıcı çalışma alanı ve yaratıcı direktör birimi, cast ajansı çalışma alanı ve görüşme birimleri tasarlanmıştır [3].

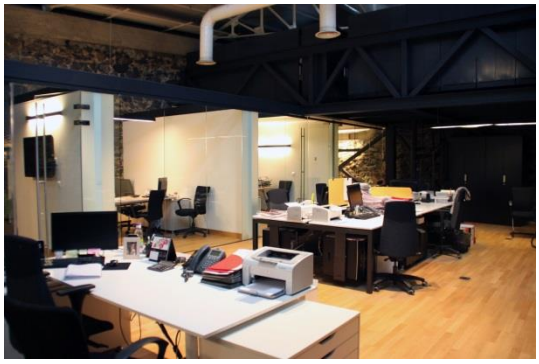

Şekil 3.2. Zemin kat planı
Kaynak: [4], 2014

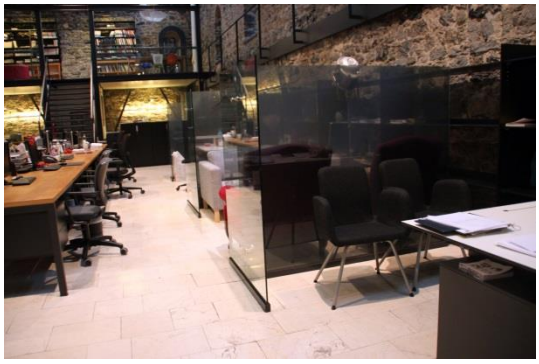

Şekil 3.3. Asma kat planı
Kaynak: [4], 2014

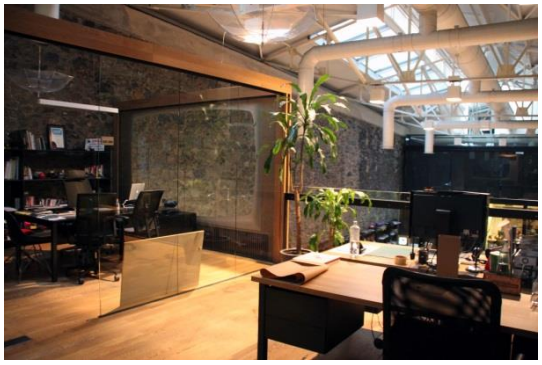
Bu birimler hem mevcut duvarlarla hem de bölücü eleman ekleri ile birbirinden ayrılmıştır. Bölücü elemanların saydam olması hem mekânın bütüncül algılanmasına olanak vermiş hem de birimlerin birbiri ile sürekli iletişim halinde olmasını sağlamıştır.

Şekil 3.4. Zemin kat bölücü eleman ekleri
Kaynak: Seçil Kona arşivi, 2015

Şekil 3.5. Zemin kat bölücü eleman ekleri
Kaynak: Seçil Kona arşivi, 2015

Şekil 3.6. Asma kat bölücü eleman ekleri
Kaynak: Seçil Kona arşivi, 2015

Şekil 3.7. Asma kat bölücü eleman ekleri
Kaynak: Seçil Kona arşivi, 2015

Yapıda ayrıca mekânsal kurguya yapılan (asma-ara kat ekleri, sirkülasyon ekleri, yeni mekân ekleri), strüktürel sisteme yapılan, teknik donanımlara yapılan, cepheye yapılan ve yakın çevreye yapılan müdahaleler de vardır.

Erginoğlu&Çalışlar Mimarlık tarafından tasarlanarak yeniden kullanıma açılan bu yapı ile mimari firma iki ödül almıştır:

-2010 Dünya Mimarlık Festivali (WAF World Archiecture Festival) Yeni& Eski Bina kategorisi- Birincilik ödülü (2010)

-Ulusal Mimarlık Ödülleri- Yapı Dalı Koruma&Yaşatma Ödülü (2010) [5].

3.1.2.Asma-ara kat ekleri:

Mevcut yapının kat yüksekliği uygun ise ve aynı zamanda yeni işlev için daha fazla alana ihtiyaç varsa asma-ara kat ekleri yapılarak mekânda daha fazla kullanılabilir alan elde edilebilir. Bu müdahale biçiminde yapının strüktürel sistemine bakılmalı ve yönetmelikler incelenmelidir.

Esma Sultan Yalısı-The Marmara Esma Sultan, İstanbul, Türkiye

İstanbul'un Ortaköy semtinde bulunan Esma Sultan Yalısı etkinlik mekânı olarak yeniden işlevlendirilmiştir. Bu projede mekânsal kurguya müdahalede ara kat eki incelenecektir.

Şekil 3.8. Esma Sultan Yalısı'nın mevcut durumu
Kaynak: [6], 2014

Esma Sultan Sultan Abdülaziz'in kızıdır ve Dolmabahçe Sarayı'nda dünyaya gelmiştir. Babası tahtan indirilince Esma Sultan Abdülhamit'in Yıldız Sarayı'na alınarak eğitilmiştir. Önemli devlet adamlarından Çerkez Mehmet Paşa ile evlendirilmiştir ve bu yalı düğün hediyesi olarak verilmiştir. Esma Sultan ölünce II.Abdülhamit yalıyı kızı Cemile Sultan' a vermiştir. Cemile Sultan öldükten sonra yalı, kızı Fatma Hanım Sultan'a verilmiştir [7].

Şekil 3.9. Geçen yüzyıl sonunda basılmış bir kartpostalda Esma Sultan Yalısı kuzeydoğu cephesi
Kaynak: Erdenen, 1994

Şekil 3.10. Geçen yüzyıl sonunda basılmış bir kartpostalda Ortaköy ve Esma Sultan Yalısı (Nezib Başgelen kolleksiyonu)
Kaynak: Erdenen,1994

Şekil 3.11. Cemile Sultan yalısı,
19.yüzyıl
Kaynak: Eldem, 1993

Yalının tarihi hakkında bilgi veren Erdenen:“Cumhuriyetin ilanı üzerine, hanedan yurtdışına çıkarılınca, yalı satılmış, tütün deposu olarak kullanılırken (CHP mensubu) Saffet Baştımar tarafından 1952’de satın alınmıştı. Meliha Baştımar’ın 26.V.1974’te Rumelihisarı’ndaki yalılarında verdiği bilgi: On iki sene, kira ile, üst katı marangozhane; alt katı çelik, kömür deposu olarak kullanılmıştır. 1975 yılı başında sahipleri tarafından satılığa çıkarılırken yanmıştır.” (Erdenen, 1994).

Şekil 3.12. Esma Sultan Yalısı, yangından sonra dış görünümü 1975 yazı
Kaynak: Erdenen,1994

Şekil 3.13. Esma Sultan Yalısı, yangından sonra iç görünümü 1975 yazı
Kaynak: Erdenen,1994

“Sadece binanın dış duvarlarını ihtiva eden harabe, 1990 yılında Marmara Otel zinciri tarafından satın alınmıştır. Proje Müellifleri Mimar Prof.Dr. Haluk Sezgin ve Mimar Philippe Robert tarafından bir yenileme ve ilave dizaynlarını takiben yalı, 2001 yılında çok amaçlı buluşma yeri olarak açıldı.” [8].

Şekil 3.14. Esma Sultan Yalısı, 1992
Kaynak: Erdenen, 1994

Yapı yeniden işlevlendirilirken çelik ve cam malzeme kullanılmıştır. İçerisinde bar, restoran ve çok amaçlı salon içerir. Bahçesinde de etkinlikler yapılmaktadır. Düğün, toplantı, konferans ve organizasyonlara hizmet vermektedir. Hem konumu itibari ile hem de mekânın önemi sayesinde yurtiçi ve yurtdışından önemli davetler yapılmaktadır ve ünlü konuklar gelmektedir. İstanbul Uluslararası Caz Festivali ve İstanbul Uluslararası Müzik Festivali de bu mekânda yapılmaktadır [8].

Yapının sadece dış duvarları mevcuttu. Ara kat ilave edilerek mekânda birçok etkinlik alanı sağlanmıştır. Ara kat ilavesinde yapıya ikinci bir kabuk yapılmıştır ve bu kabuğun cam ve çelik malzemeden yapılması mevcut duvarları algılamamızı kolaylaştırmıştır.

Şekil 3.15. Ara kat ilavesi
Kaynak: The Marmara Grubu arşivi, 2014

Yapıda aynı zamanda mekânsal kurguya yapılan (bölücü eleman ekleri, sirkülasyon ekleri), strüktürel sisteme yapılan, teknik donanımlara yapılan, cepheye yapılan ve yakın çevreye yapılan müdahaleler de vardır.

3.1.3.Sirkülasyon ekleri:

Sirkülasyon ekleri merdivenler, asansörler, rampalar, koridor ve hollerdir. Yeni işlevin gereksinimlerine göre sirkülasyon alanları ilavesi gerekebilir.

İlişkisi kopuk yapılar arasında işlev gereği köprülerle bağlantılar yapılabilir, mevcut yapıda merdivenler yıkılmışsa merdiven tasarlanabilir veya mevcut merdivenler ihtiyacı karşılamıyorsa yeni merdivenler eklenebilir. Asma kat, ara kat eklerinde veya yeni işlev gereği yeni sirkülasyon ekleri gerekebilir.

Voster gasfabriek-Sports World Amsterdam, Amsterdam, Hollanda

Hollanda'nın Amsterdam kentindeki tarihi endüstri yapısının spor merkezine dönüştürülme projesi sirkülasyon eklerine örnek verilebilir.

Şekil 3.16. Yapının giriş (ön) cephesi
Kaynak: Seçil Kona arşivi, 2014

Şekil 3.17. Yapının arka cephesi
Kaynak: Seçil Kona arşivi, 2014

Tüm araştırmalar sonucunda bu yapının havagazı, süt ve tekstil fabrikası olarak kullanıldığı ortaya çıkmıştır [9]. 1887'den beri bu alan enerji sembolüdür.

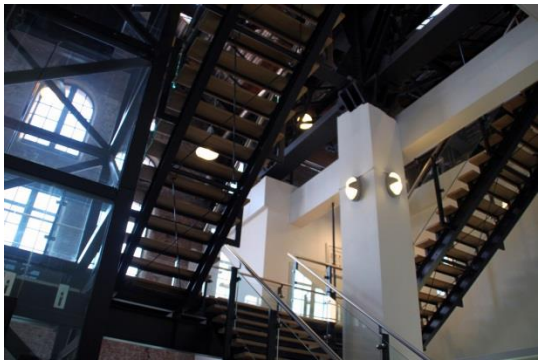
2007’den beri Sports World adıyla spor merkezi olarak kullanılmaktadır (spor merkezinin içindeki levhada yer alan bilgi- felemenkçe dilinden çeviri yapılmıştır).

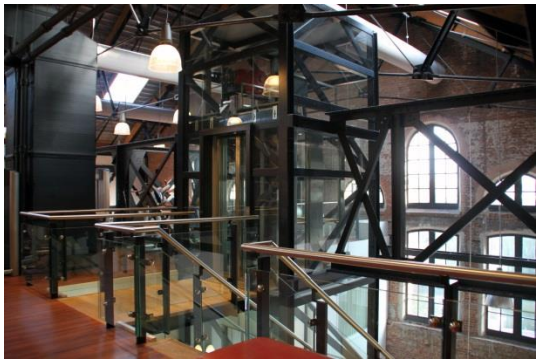
Şekil 3.18. Fabrika yapısı, 1950
Kaynak: [10], 2014

Yapı dört katlıdır. Spor merkezinde; resepsiyon, restoran, fitness salonu, squash kortları, aerobik ve yoga stüdyosu, kondisyon salonu, soyunma odaları, sauna ve buhar odası bulunmaktadır [11].

Yapıda mevcut sirkülasyon alanı bulunmadığı için yeni sirkülasyon alanı eklenmiştir. Sirkülasyon alanı galeri boşluğuna olanak verecek şekilde tasarlanmıştır ve bu alanda cam malzeme kullanılarak mevcut cephe düzeninin görülebilmesi sağlanmıştır.

Şekil 3.19. Sirkülasyon alanı
Kaynak: Seçil Kona arşivi, 2014

Şekil 3.20. Çelik-cam malzeme kullanımı
Kaynak: Seçil Kona arşivi, 2014

Yapıda ayrıca mekânsal kurguya yapılan (bölücü eleman ekleri, asma-ara kat ekleri, yeni mekân ekleri), strüktürel sisteme yapılan, teknik donanımlara yapılan, cepheye yapılan ve yakın çevreye yapılan müdahaleler de vardır.

3.1.4.Yeni mekân ekleri:

Mevcut yapı yeni işlevin gereksinimlerine mekân ölçeğinde yetersiz kaldığında yapıya eklemeler yapılabilir. Yeni işlevin birtakım fonksiyonlarının iç mekâna zarar verebileceği düşünüldüğü durumlarda da eklemeler yapılabilir. Bu eklemeler, yapının strüktürel sistemi ile birlikte mevcut yapının yönetmelik ve imar durumuna bakılarak tasarlanması gerekmektedir.

Saint-Martin-des-Champs Priory-Musée des Arts et Métiers, Paris, Fransa

Fransa'nın Paris kentinde bulunan Musée des Arts et Métiers yeni mekân eklerine örnek verilebilir. Musée des Arts et Métiers endüstriyel tasarım müzesidir. 1794 yılında Henri Grégoire tarafından kurulmuştur [12].

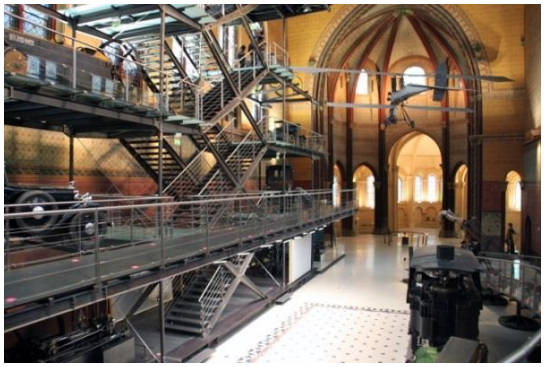
Buluşların sergilendiği, teknik ve bilimsel ilerlemelerin nasıl gelişim gösterdiğini tanıtan endüstri teknik müzesidir. Müze 2000 yılında yenilenmiştir. 2400'ün üzerinde buluş sergilenmektedir. Müze yedi bölüme ayrılmıştır: bilimsel cihazlar, materyaller, enerji, mekanik, inşaat, taşıtlar ve iletişim. Kilise kısmında uçak, araba gibi bazı anıtsal büyük parçalar sergilenmektedir [12]. Müze için manastır yapısına ek yapı yapılmıştır. Terkedilmiş Saint-Martin-des-Champs manastırı da müze olarak kullanılmaktadır [13].

Şekil 3.21. Manastır yapısı ve ek yapı
Kaynak: Seçil Kona arşivi, 2014

Şekil 3.22. Ek yapı
Kaynak: Seçil Kona arşivi, 2014

Şekil 3.23. Manastır yapısının müzeye dönüştürülmesi
Kaynak: Seçil Kona arşivi, 2014

Şekil 3.24. Ek yapı tasarlanarak müze işlevi ile kullanılması
Kaynak: Seçil Kona arşivi, 2014

Yapıda ayrıca mekânsal kurguya yapılan (ara kat-asma kat ekleri, sirkülasyon ekleri), teknik donanımlara yapılan, cepheye yapılan ve yakın çevreye yapılan müdahaleler de vardır.

Gare d'Orsay- Musée d'Orsay, Paris, Fransa

Fransa'nın Paris şehrinde bulunan Musée d'Orsay (Orsay Museum) yeni mekân eklerine örnek verilebilir. Hasol'un yapının tarihi ile ilgili verdiği bilgilerde Paris'in Seine Nehri kıyısında Orsay Garı inşa edilmiştir. Gar yapısı 1900 yılında Paris Evrensel Sergisi kapsamında kullanıma açılmıştır. Buharlı trenler için tasarlanan yapı, 1939 yılında elektrikli trenlere geçişle gar sadece banliyö hatları için kullanılmaya başlanmıştır. Gar yapısının müze işlevi ile yeniden düzenlenmesi için mimari proje yarışması açılmıştır. İç mimarisi için de ayrı bir yarışma

düzenlenmiştir. Yapı müzeye dönüştürülmüştür. Günümüzde yapı halen müze işlevi kullanılmaktadır (Hasol,1989).

Yeni işlev verilirken yapının giriş kısmına cephede ek yapılmıştır. Ek kısımda danışma ve giriş kontrol kısmı vardır. Bu yapıdaki ek mekânda mevcut yapıdan farklı yapı teknolojisi görmekteyiz. Bu sayede mevcut yapıya ek mekân yapıldığını kolaylıkla algılayabilmekteyiz.

Şekil 3.25. Yapının mevcut durumu
Kaynak: Seçil Kona arşivi, 2014

Şekil 3.26. Ek mekân
Kaynak: Seçil Kona arşivi, 2014

Yapıda ayrıca mekânsal kurguya yapılan (bölücü eleman ekleri, asma-ara kat ekleri, sirkülasyon ekleri), teknik donanımlara yapılan, cepheye yapılan ve yakın çevreye yapılan müdahaleler de vardır.

3.2.Strüktürel Sisteme Yapılan Müdahaleler ve Örnekleri

Tarihi değer taşıyan yapı veya yapı gruplarına uygulanacak müdahale kararları almadan önce yapının mevcut strüktürü hakkında bilgi toplanmalıdır. ICOMOS'un 2003 yılındaki 14. Genel Kurul toplantısında alınan 2.3.nolu kararda, " Koruma uygulamalarında strüktür ve malzemelerin özelliklerinin tam olarak bilinmesi ve anlaşılması gereklidir. Strüktürün ilk yapılışındaki ve günümüzden önceki durumları, yapımında kullanılan teknikler, değişimler ve etkileri, yaşanan olaylar ve bugünkü durum hakkında bilgiye gerek vardır." denilmektedir (Icomos, 2003).

Yapılara yeni işlev verilirken mevcut strüktürün bakımının veya onarımın yapılması gerekebilir. Yeni işlevin gerektirdiği ihtiyaç programı doğrultusunda asma kat, ara kat ve sirkülasyon alanı ilavesi veya ek mekânlar yapılması gerekebilir. Bu durumda mevcut strüktürün yüke dayanımına bakılarak yetersiz kaldığı durumlarda ek strüktür sistemi yapılması gerekebilir. Bu kararlar yönetmeliklere bakılarak alınmalıdır.

Las Palmas, Rotterdam, Hollanda

Atölye ve depo olarak kullanılan bu yapı, kültür ve ticari amaçla yeniden kullanıma açılırken çatıya ek mekân yapılmıştır ve ek mekân için yeni strüktür eklenmiştir. Bu yapıda strüktürel sisteme yapılan müdahale örneği incelenecektir.

Yapı Rotterdam'daki Hollanda-Amerika seyir hattında kullanılan gemilerin yanaştığı terminal binası ile bu seyir hattının merkez ofisi arasında bulunmaktadır. Atölye ve depo binası olarak kullanılmıştır [14].

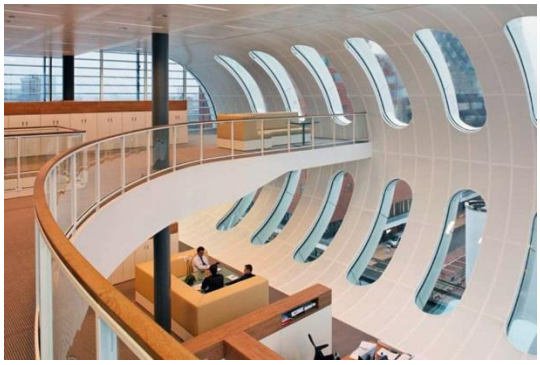

Şekil 3.27. Las Palmas yapısı, 1955
Kaynak: [15], 2015

Şekil 3.28. Yapının günümüzdeki durumu
Kaynak: Seçil Kona arşivi, 2014

19.yüzyılın başlarında bina işlevini kaybetmiştir. Yapı sağlam olduğu için yeni fonksiyonlar verilmiştir. Bunlar: fotoğraf müzesi, kültür merkezi, SKVR (Sport Kegler Verein Regensburg), restoran, kiranabilir ofisler ve çatı katında OVG Real Estate'in merkez ofisi bulunmaktadır [14].

Şekil 3.29. Çatı katı iç mekân
Kaynak: [16], 2014

Şekil 3.30. Fotoğraf müzesi
Kaynak: Seçil Kona arşivi, 2014

Şekil 3.31. Restoran
Kaynak: Seçil Kona arşivi, 2014

Şekil 3.32. Kafe
Kaynak: Seçil Kona arşivi, 2014

Teknik alanlar çatıya yerleştirilmeye ihtiyaç duyulmadan mevcut boşluklar kullanılarak çözümlenmiştir. Bu sayede çatı alanı tamamen kullanılabilmektedir. Önceden gemilerin yanaştığı terminal olan bu bölgeye atıfta bulunmak için çatısına geminin hatları gibi yuvarlak hatları olan ek mekân yapılmıştır. Bu yapı iki katlıdır ve ofis alanı olarak kullanılmaktadır. Çatının peyzajı yolcu gemisinin güvertesinde hissedeceğimiz şekilde Delta Form Grubun peyzaj mimarları tarafından tasarlanmıştır [14].

Yapının betonarme kolonları ızgara sisteme sahiptir. Yapının taşıyıcısı olan bağlantısız sekizgen mantar kolonlar yeni işlev verilirken özgün hali ile korunmuştur. Çatıya ek mekân yapılmıştır. Ek mekânın taşıtılması, çatı döşemesi üzerinden eklenen üç metre yükseklikte 23 ince çelik kolonlar ile sağlanmıştır [14].

Şekil 3.33. Bağlantısız sekizgen mantar kolonlar
Kaynak: [17], 2015

Şekil 3.34. Mevcut taşıyıcı sistem korunmuştur
Kaynak: [18], 2015

Yapıda ayrıca mekânsal kurguya yapılan (bölücü eleman ekleri, asma-ara kat ekleri, sirkülasyon ekleri, yeni mekân ekleri), teknik donanımlara yapılan, cepheye yapılan ve yakın çevreye yapılan müdahaleler de vardır.

3.3.Teknik Donanımlara Yönelik Yapılan Müdahaleler ve Örnekleri

Tarihi yapıda mevcut bulunan aydınlatma, havalandırma, ısıtma ve sıhhi tesisat sistemlerinin günümüze ve yeni işlevlere göre uyarlanması gerekebilir. Mevcut sistem olabildiğince korunmaya çalışılmalıdır, mümkün ise bakımı yapılarak kullanımı devam ettirilmelidir. Yetersiz gelen durumlarda ek sistem veya yeni sistemler (akustik, yangın güvenliği vb.) eklenebilir.

U-trechters, Utrecht, Hollanda

Hollanda'nın Utrecht kentinde eski liman alanını canlandırmak için alana silolar getirilmiştir [19]. Silolar, toplantı ve ofis mekânı olarak yeniden işlevlendirilirken teknik donanımlara yönelik müdahaleler yapılmıştır.

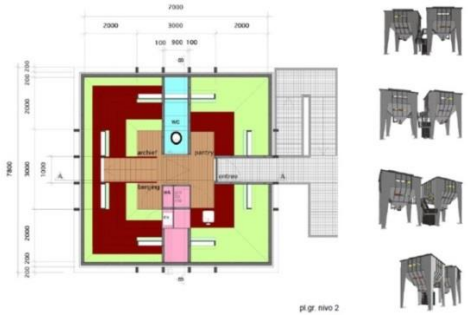

Şekil 3.35. Liman bölgesi ve silolar
Kaynak:Seçil Kona arşivi, 2014

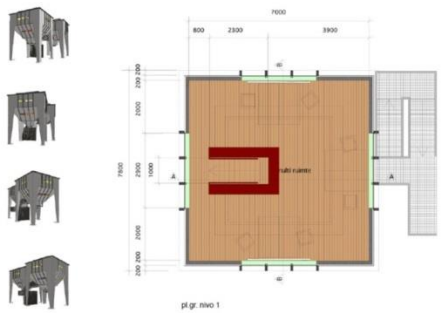

Şekil 3.36. Silolar
Kaynak:Seçil Kona arşivi, 2014

İki silo toplantı mekânı olarak kullanırken diğer iki silo da ofis olarak kullanılmaktadır. Silolar iki katlıdır. İlk katında arşiv, depolama, wc bulunmaktadır. Üst kat ise tamamen ofis veya toplantı mekânıdır.

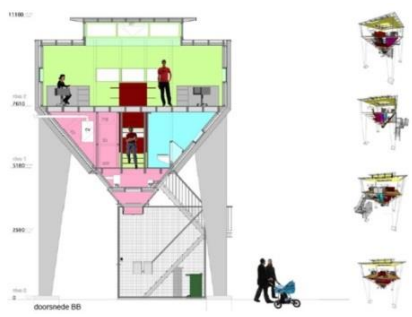
Şekil 3.37. Zemin kat planı
Kaynak: [20], 2014

Şekil 3.38. Birinci kat planı
Kaynak: [20], 2014

Şekil 3.39. A-A kesiti
Kaynak: [20], 2014

Şekil 3.40. B-B kesiti
Kaynak: [20], 2014

Çeşitli malzemelerin depo alanı olarak kullanılan silolar, insanların günün belirli bir bölümünü geçirmesi için tasarlanmamışlardır. İnsanların zamanını geçirebileceği mekân haline dönüştürebilmesi için teknik donanımlara müdahale yapılması gerekebilir. Ofis ve toplantı alanı işlevi verilen bu silolara aydınlatma, ısıtma ve soğutma sistemleri, sıhhi tesisat sistemleri eklenmiştir.

Şekil 3.41. Ofis aydınlatma elemanları
Kaynak: Seçil Kona arşivi, 2014

Şekil 3.42. Isıtma sistemi (radyatörler)
Kaynak: Seçil Kona arşivi, 2014

Yapıda ayrıca mekânsal kurguya yapılan (bölücü eleman ekleri, asma-ara kat ekleri, sirkülâsyon ekleri, yeni mekân ekleri), strüktürel sisteme yapılan, cepheye yapılan ve yakın çevreye yapılan müdahaleler de vardır.

3.4. Cepheye Yapılan Müdahaleler ve Örnekleri

Tarihi yapıya yeni işlev verilirken dış cepheye çeşitli nedenlerle müdahaleler yapılmaktadır. Müdahaleler; cephenin bakımı veya onarımı, cephe iyileştirmesi, iç mekân kurgusunda gerekli eklemelerin dış cepheye yansıması, iç mekânın yetersiz kalmasından ötürü dış cepheye ek yapılmasıdır.

Tarihi yapıların cephesi yapıldıkları dönemin mimari akımlarını ifade ederler. Yeni işlevin verilmesi ile cepheye ek yapılması gerekirse Venedik Tüzüğü'nün 13.maddesinde "Eklemelere ancak yapının ilgi çekici bölümlerine, geleneksel konumuna, kompozisyonuna, dengesine ve çevresiyle olan bağlantısına zarar gelmediği durumlarda izin verilebilir." denilmektedir (Venedik Tüzüğü, 1964).

Van Nellefabriek-Van Nelle Ontwerpfabriek, Rotterdam, Hollanda

Hollanda'nın Rotterdam kentindeki Van Nelle Ontwerpfabriek (Van Nelle Design Factory) cephe müdahalesine örnek verilebilir. 1920'lerde tasarlanmış olan bu yapı kompleksi modernizmin çarpıcı ve karakteristik örneğidir. Fabrika kompleksi çeşitli bağlı binalardan oluşan 20.yüzyıl sanayisinin öncülerinden biridir [21].

Özgün işlevi fabrika kompleksi olan yapı birimleri günümüzde işletmeler tarafından ofis olarak kullanılmaktadır. Etkinlikler ve kültürel aktiviteler için de yapı birimleri kullanılmaktadır. Kompleks yerel, ulusal ve uluslararası konferans ve etkinliklere ev sahipliği yapmaktadır [22]. Aynı zamanda yapı birimlerinde müze işlevi de vardır, rehberli turlar satın alınarak belirli alanlarda gezilebilmektedir.

Şekil 3.43. Fabrika kompleksi
Kaynak: Stan Neumann'ın arşivi, 2013

Şekil 3.44. Kompleksin günümüzdeki hali
Kaynak: Stan Neumann'ın arşivi, 2013

Johannes van Nelle, 1872 yılında Hollanda da bulunan Rotterdam şehrinin Leuvehaven bölgesinde çay, kahve, tütün ve koklanan tütünler satmaya başladı. I. Dünya Savaşından sonra Delfshavense Schie kanalı boyunca yeni ve modern bir fabrika kompleksi inşa edilmesine karar verildi. Yeni kompleks üzerinde çalışan Michael Brinkman 1910 yılından beri eskizler yapıyordu. Brinkman 1925 yılında hayatını kaybetmiştir. İnşaat mühendisliğinden yeni mezun oğlu Jan Brinkman ve mimar olan Leen van der Vlugt yeni yapıyı tasarlamıştır [23].

1942 yılında Brinkman ve Van den Broek az katlı depo yapılarını inşa etmişlerdir. 1974 yılında yapının arka kısmına dağıtım merkezi inşa edilmiştir. 1951

yılında Van der Leeuw'un işi bırakmasıyla puding ve sakız gibi ürünler fabrikaya giriş yaptı. American Standard Brands'ın 1989'da devralmasıyla Van Nelle rakibi Sara Lee/ Douwe Egberts'e 1995 yılında fabrika kompleksini sattı. Kompleks bu tarihten sonra ulusal anıt unvanını aldı. Fabrika kompleksi Wessel de Jonge ve Claessens Erdmann tarafından restore edilerek Van Nelle Design Factory adı ile yeni hayatına başladı [23].

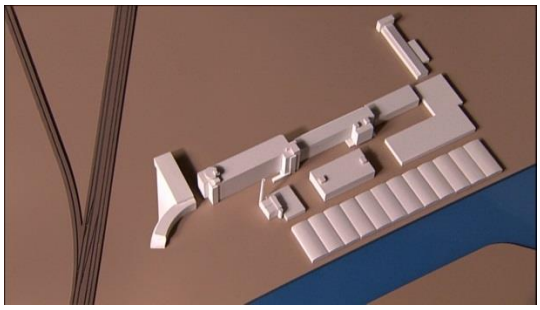

Şekil 3.45. Fabrika kompleksi
Kaynak: [24], 2015

Şekil 3.46. Kompleksin mevcut durumu
Kaynak: Seçil Kona arşivi, 2014

Fabrika kompleksinde ofis yapısı, ambarlar, kanal boyunca sevkiyat birimi depoları, kazan dairesi ve fabrika yapıları bulunmaktaydı. Ayrıca bu alan içerisinde spor alanları ve kafeterya da bulunmaktaydı [23].

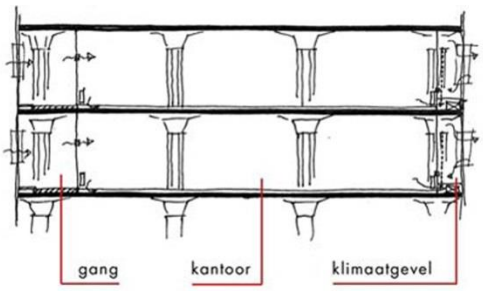

Şekil 3.47. Yapıların şematik gösterimi
Kaynak: Stan Neumann arşivi, 2013

Fabrika yeniden işlevlendirilip Van Nelle Desgin Factory adı ile kullanıma açılmıştır. Katlarda çeşitli boyutlarda ofis alanları yapılmıştır. Zemin kat sergi ve konferanslar için kullanılmaktadır [23]. Ek olarak alanda dışarıya ödünç kitap veren

kitaplık, kantin, spor tesisleri ve kulüpler, restoran, kafeterya, toplantı ve bekleme salonları yer almaktadır [25].

Fabrika yeniden işlevlendirilirken yeni iklim cephesi yapılmıştır. Yeni iç cephe alüminyum malzeme kullanılarak yapılmıştır.

Şekil 3.48. Yeni iklim cephesi
Kaynak: [26], 2014

Şekil 3.49. Mevcut cephe ve iç cephe
Kaynak Stan Neumann arşivi, 2013

Yapıda ayrıca mekânsal kurguya yapılan (bölücü eleman ekleri, sirkülasyon ekleri, yeni mekân ekleri), teknik donanımlara yapılan ve yakın çevreye yapılan müdahaleler de vardır.

Stadsdeelhuis Oost Amsterdam, Amsterdam, Hollanda

Bir diğer örnek ise Hollanda'nın Amsterdam kentindeki toplum merkezidir. Özgün işlevi havagazı fabrikası olan bu yapı toplum merkezi olarak yeniden işlevlendirilirken ek yapılar eklenmiştir. Ek yapıların eklenmesi ile yeni cephe düzenleri görülmektedir. Bu yapıda cepheye yapılan müdahale örneği incelenecektir.

Yapının yapım tarihi 1885'tir. Havagazı fabrikası olarak tasarlanan yapıya yeni işlevler verilmiştir (Uffelen, 2011). Yapı günümüzde yerel belediye ofisi, güzel sanatlar merkezi ve 0-12 yaş ilkokul/toplum merkezi işlevlerini bulundurmaktadır [27]. Orijinal fabrika binalarından ikisine sanat galerisi işlevi verilmiştir.

Gazhane binalarının dört orijinal cephesi güney tarafında muhafaza edilmiştir (Uffelen, 2011). Orijinal cepheler su kenarındaki karakteristik görünümü korumak

için kısmen restore edilmiştir [27]. Yeni cepheler kısmen tuğla kısmen taş kullanılarak tasarlanmıştır (Uffelen, 2011).

Şekil 3.50. Mevcut cephe düzeni
Kaynak: Seçil Kona arşivi, 2014

Şekil 3.51. Gazhane binası orijinal cephe
Kaynak: Seçil Kona arşivi, 2014

Yapıda ayrıca mekânsal kurguya yapılan (asma-ara kat ekleri, yeni mekân ekleri), strüktürel sisteme yapılan, teknik donanımlara yapılan ve yakın çevreye yapılan müdahaleler de vardır.

3.5.Yakın Çevreye Yapılan Müdahaleler ve Örnekleri

Venedik Tüzüğü'nün 6.maddesinde "Anıtın korunması, ölçeği dışına taşmamak koşulu ile çevresinin bakımını da içine almalıdır. Eğer geleneksel ortam var ise olduğu gibi bırakılmalıdır. Kütle ve renk ilişkilerini değiştirecek hiçbir yeni eklentiye, yok etmeye ya da değiştirmeye izin verilmemelidir." denilmektedir (Venedik Tüzüğü, 1964).

Yapı çevresi ile bir bütündür. Kullanılmayan endüstri yapısına yeni işlev verildiğinde, yapının yakın çevresine düzenlemeler yapılması gerekebilir. Yapı veya yapılara giriş alanları düzenlenmesi, uygun kent mobilyaları yerleştirilmesi, çevrenin aydınlatılması, yaya ve taşıt yollarının düzenlenmesi, otopark alanı yapılması, toplu ulaşım için duraklar konulması, yeşil alanlar tasarlanması, altyapı çalışmaları yapılması yakın çevreye yapılan müdahalelere örnektir.

Westergasfabriek-Cultuurpark, Westergasfabriek, Amsterdam, Hollanda

Hollanda'nın Amsterdam kentinde bulunan Westergasfabriek isimli eski havagazı fabrikası, kültür merkezi olarak yeniden işlevlendirilmiştir ve yakın çevreye yapılan müdahaleye örnek verilebilir.

British Imperial Continental Gas Association tarafından 1883 yılında havagazı fabrikası olarak inşa edilmiş ve doğalgazın keşfinden sonra 1960'lı yıllarda terk edilmiştir. 1990'lı yıllara kadar depolama ve garaj mekânları olarak kullanılmıştır. Daha sonra yapılar geçici olarak kültürel etkinlik mekânı olarak kullanılmaya başlanmış ve bu programın başarılı olması ile yapılar kalıcı kültür merkezine dönüştürülmüştür [28].

Şekil 3.52. Fabrika girişi, 01.09.1946
Kaynak: [29], 2014

Şekil 3.53. Havagazı fabrikası
Kaynak: [30], 2014

Şekil 3.54. Gazometrenin özgün durumu
Kaynak: [30], 2014

Şekil 3.55. Gazometrenin mevcut durumu
Kaynak: Seçil Kona arşivi, 2014

Şekil 3.56. Alanın günümüzdeki durumu
Kaynak: Seçil Kona arşivi, 2014

Şekil 3.57. Etkinlik mekânı
Kaynak: Seçil Kona arşivi, 2014

Çeşitli çevre düzenlemeleri yapılmıştır.Taşıt ve yaya yolları planlanmıştır ve gerekli aydınlatmalar yapılmıştır. Bisikletler için park alanları yapılmıştır. Kafelerin açık hava oturma mekanı ile yaya yolu arasına ayırıcı kent mobilyaları konulmuştur. Alanda peyzaj tasarımı yapılmıştır.

Şekil 3.58. Alanda gece aydınlatması
Kaynak:Seçil Kona arşivi, 2014

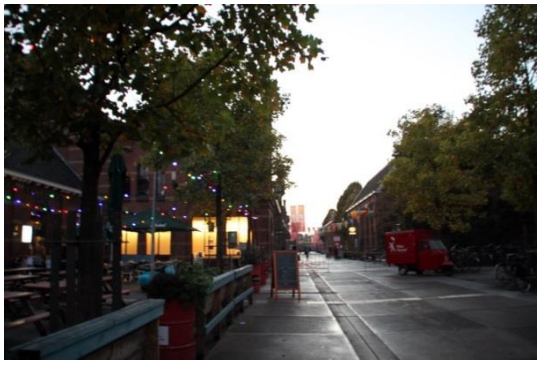
Şekil 3.59. Nehir kenarına dikilen ağaçlar
Kaynak:Seçil Kona arşivi, 2014

Şekil 3.60. Bisiklet park alanı
Kaynak:Seçil Kona arşivi, 2014

Şekil 3.61. Taşıt giriş-çıkışı
Kaynak:Seçil Kona arşivi, 2014

Şekil 3.62. Kent mobilyası
Kaynak:Seçil Kona arşivi, 2014

Şekil 3.63. Alandaki peyzaj tasarımı
Kaynak:Seçil Kona arşivi, 2014

Yapıda ayrıca mekânsal kurguya yapılan (bölücü eleman ekleri, asma-ara kat ekleri, sirkülasyon ekleri), strüktürel sisteme yapılan, teknik donanımlara yapılan ve cepheye yapılan müdahaleler de vardır.

3.6. Yapı Örnekleri-Seçilen Uygun İşlev Sonrası Yapılan Müdahaleler

Yapı örneklerinde uygulanan müdahale biçimleri tablo ile ifade edilmiştir. Tabloda verilen bilgilerde ek mekânlar göz önünde bulundurulmadan sadece yapıların tarihi bölümleri için müdahale biçimleri işlenmiştir.

YAPI ÖRNEKLERİ		SEÇİLEN UYGUN İŞLEV SONRASI YAPILAN MÜDAHALELER												
Ülke	**Özgün adı,** Özgün işlevi, inşa tarihi	**Günümüzdeki adı** Yeni işlevi, restorasyon tarihi	Mekânsal Kurguya Yapılan Müdahaleler								Strüktürel sisteme yapılan müdahaleler	Teknik donanımlara yapılan müdahaleler	Cepheye yapılan müdahaleler	Yakın çevreye yapılan müdahaleler
			Bölücü eleman ekleri		Asma-ara kat ekleri		Sirkülasyon ekleri		Yeni mekân ekleri					
			Mekân	Malzeme	Mekân	Malzeme	Mekân	Malzeme	Mekân	Malzeme				
Türkiye	**Tuz ambarı** Buğday ve tuz ambarı, barut fabrikası, tütün deposu 1840	**DDB Tuz Ambarı** Ofis 2009	Çalışma, yönetim, idari birimler, toplantı odaları, çok amaçlı salon	Çelik-cam	Toplantı odaları	Çelik	Merdiven	Çelik	Giriş kapısı ve güvenlik birimi	Demir	Taş ve derz yenileme	Elektro-mekanik tesisat, yerden ısıtma, aydınlatma, havalandırma ve sıhhi tesisat sistemleri	Yağmur iniş boruları (Pvc)	Otopark
			Çalışma ve yönetim birimleri, ıslak ve teknik hacimler, yemekhane	Alçıpan duvar	Dört ana galeri	Çelik	Merdiven	Ahşap			Çelik çerçeve sistemi ile yeni taşıyıcı sistem		Ön cephe sıva+boya	
							Merdiven	Çelik (Mermer basamaklı)						
	Esma Sultan Yalısı Yazlık saray XIX. yüzyıl ikinci yarısı	**The Marmara Esma Sultan** Etkinlik mekânı 2001	Sirkülasyon alanı	Alçıpan duvar	Etkinlik mekânı	Çelik	Asansör	Çelik	-		Yeni taşıyıcı sistem (Çelik)	Aydınlatma, havalandırma, ısıtma ve sıhhi tesisat sistemleri	Klima	Açık alan düzenlemesi
							Merdiven							
Hollanda	**Vostergasfabriek** Havagazı, süt ve tekstil fabrikası 1887	**Sports World Amsterdam** Spor merkezi 2007	Spor alanları	Alçıpan duvar	Spor alanları	Çelik	Merdiven ve asansör	Çelik-cam	Geçiş mekânı	Tuğla	Ek strüktür (Çelik)	Aydınlatma, havalandırma, ısıtma ve sıhhi tesisat sistemleri	Tabelalar ve bayraklar	Bisiklet park alanı
			Squash kortları	Cam					Giriş katı ek mekân	Tuğla			Yeni mekân ekleri	

Tablo 3.1a. Yapı örnekleri-Seçilen uygun işlev sonrası yapılan müdahaleler

Ülke	Özgün adı, Özgün işlevi, inşa tarihi	Günümüzdeki adı Yeni işlevi, restorasyon tarihi	Mekânsal Kurguya Yapılan Müdahaleler								Strüktürel sisteme yapılan müdahaleler	Teknik donanımlara yapılan müdahaleler	Cepheye yapılan müdahaleler	Yakın çevreye yapılan müdahaleler
			Bölücü eleman ekleri		Asma-ara kat ekleri		Sirkülasyon ekleri		Yeni mekân ekleri					
			Mekân	Malzeme	Mekân	Malzeme	Mekân	Malzeme	Mekân	Malzeme				
Hollanda	**Las Palmas** Atölye ve depo 1953	**Las Palmas** Kültürel ve ticari yapı 2008	Ofisler	Alçıpan duvar	Restoran	Çelik	Merdiven	Çelik	Çatı katı ek mekân		Çatı katı ek mekân için ek strüktür sistem (çelik)	Aydınlatma, havalandırma, ısıtma ve sıhhi tesisat sistemleri	Çatı katı ek mekân	Süs bitkileri
									Yangın merdiveni	Çelik			Dış mekân saçak eki	
			Kültürel alanlar	Çelik-cam					Güvenlik merkezi	Çelik-cam			Pencerelere dekoratif yazılar eklenmesi	Tabelalar
									Restoran dış mekân bölücü elemanlar	Çelik-cam			Yangın merdiveni	
													Güvenlik kulübesi eki	
	Silo 1931	**U-trechters** Ofis ve toplantı mekânları 2007	Ofis ve toplantı mekânları		Ofis ve toplantı mekânları	Çelik-ahşap	Merdiven (Dış mekân)	Demir	Sirkülasyon alanı	Demir	Ek strüktür (Çelik, ahşap)	Aydınlatma, havalandırma, ısıtma ve sıhhi tesisat sistemleri	Silolar arası bağlantı koridoru	Demir
							Merdiven (İç mekân)	Çelik						
	Van Nellefabriek Tütün, kahve, çay fabrikası 1931	**Van Nelle Ontwerpfabriek** Ofisler, toplantı mekânları, sergi alanları, konferans salonları 2000-2009	Ofis	Alçıpan duvar			Merdiven	Sac	Alanın batı bölümüne ek yapılar ilave edilmesi			Aydınlatma, havalandırma, ısıtma ve sıhhi tesisat sistemleri	Yeni iç cephe (alüminyum)	Yeni eklenen yapılar için bağlantı yolları
			Ofis	Ahşap-cam										
			Kitaplık	Sac-cam										
	Havagazı fabrikası 1885	**Stadsdeelhuis Oost Amsterdam** Yerel belediye ofisi, güzel sanatlar merkezi ve 0-12 yaş ilkokul/toplum merkezi 2009			Sanat galerisi	Çelik			Özgün yapının batı yönüne ek yapı		Ek strüktür (Çelik)	Aydınlatma, havalandırma, ısıtma ve sıhhi tesisat sistemleri	Ek yapı	Bisiklet park alanı, çocuk oyun alanı, peyzaj tasarımı

Tablo 3.1b. Yapı örnekleri-Seçilen uygun işlev sonrası yapılan müdahaleler

Ülke	**Özgün adı,** Özgün işlevi, inşa tarihi	**Günümüzdeki adı** Yeni işlevi, restorasyon tarihi	Mekânsal Kurguya Yapılan Müdahaleler								Strüktürel sisteme yapılan müdahaleler	Teknik donanımlara yapılan müdahaleler	Cepheye yapılan müdahaleler	Yakın çevreye yapılan müdahaleler
			Bölücü eleman ekleri		Asma-ara kat ekleri		Sirkülasyon ekleri		Yeni mekân ekleri					
			Mekân	Malzeme	Mekân	Malzeme	Mekân	Malzeme	Mekân	Malzeme				
Hollanda	**Westergasfabriek** Havagazı fabrikası 1883	**Cultuurpark Westergasfabriek** Kültür merkezi 2003	Etkinlik mekânları	Alçıpan duvar	Kafeler	Çelik	Merdiven	Çelik			Ek strüktür (Çelik)	Aydınlatma, havalandırma, ısıtma ve sıhhi tesisat sistemleri	Tabelalar	Aydınlatma elemanları, taşıtlar ve bisikletler için park alanları ve yollar, kent mobilyaları, peyzaj tasarımı
			Etkinlik mekânları	Ahşap	Etkinlik mekânları	Çelik							Aydınlatma elemanları	
Fransa	**Saint-Martin-des-Champs Priory** Manastır	**Musée des Arts et Métiers** Endüstri teknik müzesi 1794			Sergi alanı	Çelik	Merdiven	Çelik	Manastıra bitişik ek yapı			Aydınlatma, havalandırma, ısıtma ve sıhhi tesisat sistemleri	Ek yapı	Oturma elemanları, peyzaj tasarımı
							Rampa	Çelik						
	Gare d'Orsay Tren garı 1900	**Musée d'Orsay** Müze 1986	Sergi alanları		Sergi alanı	Çelik	Merdiven	Çelik	Bilet satış ve danışma için ek mekân			Aydınlatma, havalandırma, ısıtma ve sıhhi tesisat sistemleri	Ek mekân	Yaya geçidi, heykeller, şeritler, afişler
							Yürüyen merdiven							
							Asansör							

Tablo 3.1c. Yapı örnekleri-Seçilen uygun işlev sonrası yapılan müdahaleler

4. BİR ENDÜSTRİ MİRASI OLARAK PAŞALİMANI UN FABRİKASI

Bu bölümde öncelikle İstanbul'daki değirmen yapılarından ve İstanbul'un un ihtiyacının karşılanması için yapılan çalışmalardan bahsedilecektir. Paşalimanı Un Fabrikası, Paşalimanı Değirmeni adı ile de anılmaktadır. Bu çalışmada Paşalimanı Un Fabrikası olarak ifade edilecektir. Paşalimanı Un Fabrikası'nın tarihi, konumu ve çevresindeki tarihi yapılar, mimarisi incelenecektir. Asuman Divan'ın 1984 tarihli "Paşa Limanı Un Fabrikası Restorasyon Projesi" isimli çalışmasında Paşalimanı Un Fabrikası'nı incelemiştir. Fabrikayı incelediği durumu ile günümüzdeki durumu karşılaştırmalı olarak incelenecektir.

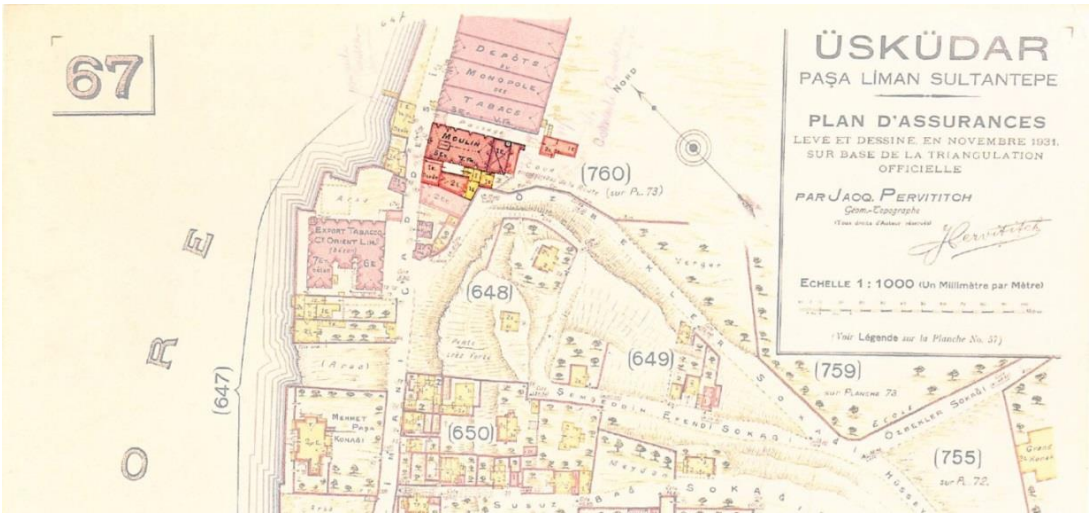
4.1.İstanbul'da Değirmen Yapıları ve Un Üretimi

İstanbul'un tahıl ve ekmek gereksiniminin karşılanması Osmanlılar için önemli bir konu olmuştur. Devlet bu konudaki uygulamaları ile halkın ekmeksiz kalmasını önlemiştir. Bu uygulamaların sebebi daha önce yaşanan kıtlıkların olması, coğrafi konum, ulaşım olanakları ve İstanbul nüfusunun çokluğudur (Yurt ansiklopedisi C.5,1982).

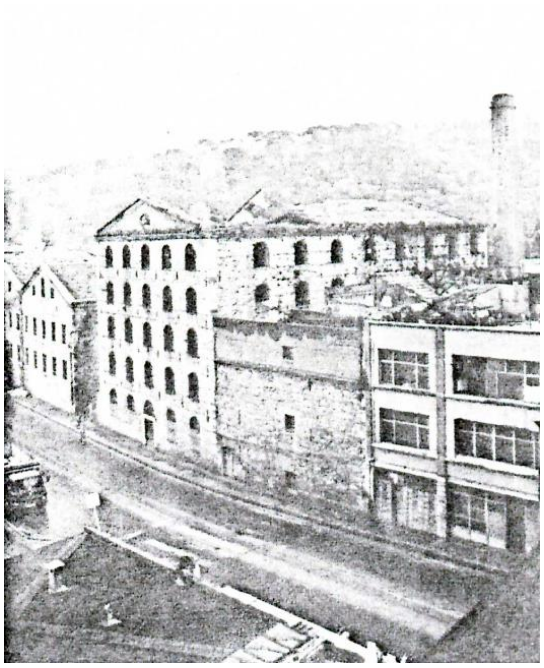
İstanbul'un zahire nakliyatında deniz yolu ile ulaşım sağlanmaktaydı. Bu sebeple üretim bölgeleri belirli iskelelerde toplanmıştı. Devlet, İstanbul'da düzenli bir organizasyon sağlamak için üreticilerin bağlı oldukları bölgeler dışında üretimlerini nakliye etmelerine izin vermemiştir (Seçer, 2002).

Ökçün, 1913-1915 sanayi istatistiğinde İstanbul'da tespit edilen değirmen sayısının 14 olduğunu belirtmiştir. "En eski Büyükada Değirmenidir ve 1846'da kurulmuştur. Bu tarihten 12 yıl sonra 1858'de Paşa Limanı ve Cibali Değirmenleri inşa edilmiştir." (Ökçün, 1997).

4.2.Paşalimanı Un Fabrikası'nın Tarihçesi

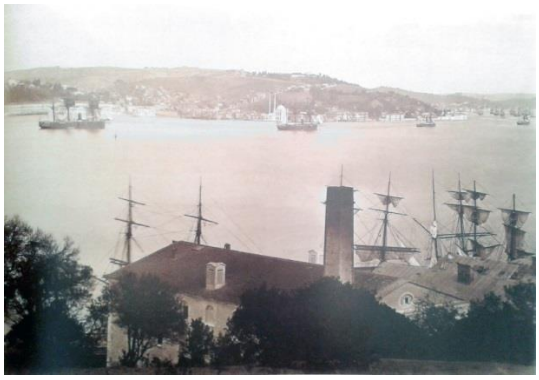
Şekil 4.1. Jacques Pervititch çizimi-Paşalimanı haritası
Kaynak: Jacques Pervititch, 2000

Şekil 4.2. Fabrikanın genel görünümü
Kaynak: Divan, 1984

"Üsküdar'dan Kuzguncuk'a giden sahil yolunun sağında yer alan Paşalimanı Un Fabrikası, Abdülmecit zamanında 1858 yılında yapılmıştır." (Divan, 1984). Fabrikanın yapım tarihi ile ilgili farklı kaynaklarda farklı ifadeler kullanılmıştır.

Yapım tarihinin net olmadığı hakkında bilgi veren kaynakta yer alan ifade: "Değirmenin ilk olarak hangi tarihte yapıldığı hakkında bir bilgiye ulaşamadık, ancak Mayıs 1869 tarihinde bu değirmenden çıkan dumanın çevreyi rahatsız ettiği hususundaki şikâyetler üzerine, buharlı makine ile çalışacak fabrikaların filtre takmaları ve kokkömürü gibi kaliteli yakacak kullanmalarına dair nizamnameye uygunluğunu denetlemek amacıyla Hüseyin Bey isimli bir kişinin görevlendirildiğine dair bir Şura-yı Devlet kararı bulunmaktadır. Muhtemelen bu değirmen zahire ambarlarının inşaatından kısa bir süre sonra yapılmış olmalıdır." (Genim, 2012). Diğer bir kaynak ise yapım tarihinin 1863 olduğunu belirtmiştir: "M.Wiener İstanbul imalathaneleri ile ilgili bir makalesinde; Üsküdar-Paşalimanı değirmeninin 1863 senesinde Valide Pertevniyal Sultan (takriben 1810-1883) vakfının bir bölümü olarak inşa edildiğini ve değirmenin 1883 yangınından sonra yeniden yapılmadığını ifade etmektedir." (Kıraç, 2001).

Şekil 4.3. Paşalimanı, 1870 Pascal Sebah
Kaynak: Genim, 2007

"1910 yılında tamir edilmiş ve kapasitesini arttırmak için genişletilmiştir. Bugün terkedilmiş durumdaki yapı o devirde evkafa aitti. 1913 yılında kiraya verilen fabrika, 1920 yıllarından beri İttihat Değirmencilik Anonim Şirketinin elinde bulunmaktadır. Fabrika 1940 yılından bugüne kadar çalıştırılmamıştır." (Divan, 1984).

Fabrika yapısının yangın geçirdikten sonra üretime devam edip etmediği ile ilgili de farklı kaynaklarda farklı ifadeler vardır. Köksal'ın verdiği bilgiye göre:

“Müller-Wiener, kentte gereğinden fazla değirmen olduğu ve hatta bu değirmenlerin bile kapatılması gerektiği için, 1883’te çıkan bir yangında harap olan fabrikanın onarılmadan bırakıldığını ifade etmektedir.” (Köksal,2005). Genim’in verdiği bilgiye göre de fabrika yangından sonra yenilenmiştir: “Sultan II.Mahmud’un (1808-39) beşinci kadınefendisi, Sultan Abdülaziz’in annesi Pertevniyal Valide Sultan Vakfı tarafından, bir yangın sonucu harap olduğundan 12 Kânûn-ı Evvel 1304/24 Şubat 1889 tarihinde, sarayca verilen izinle yenilenmiştir.” (Genim,2012).

Divan’ın fabrika ile ilgili çalışma yaptığı dönemde yapının durumunu şu şekilde ifade etmiştir: “Bugün çatılarının çökmüş olması nedeniyle döşemeleride yer yer yıkılmış ve çürümeye terkedilmiştir. Yapı 1940 yılından beri kullanılmadığından harap bir durumdadır.” (Divan, 1984).

Paşalimanı Un Fabrikası, “Gayrimenkul Eski Eserler Anıtlar Yüksek Kurulu tarafından 14.04.1973 gün ve 7086 sayılı karar I. Derece eski eser olarak tescil edilmiştir.” (Köksal, 2005).

Sinpaş Grubu’ndan alınan bilgiye göre Sinpaş Holding tarafından fabrika satın alınmıştır ve holdingin merkez binası olarak kullanılmak üzere yeniden işlevlendirilecektir. Yeni işlev projesi tasarım aşamasındadır, günümüzde yapı harap durumdadır ve tüm dış etkilere açıktır.

4.3.Paşalimanı Un Fabrikası’nın Konumu

Paşalimanı Un Fabrikası, Üsküdar ilçesinin Paşalimanı mevkinde yer alır. “**Paşalimanı** Üsküdar İlçesi’nde, Üsküdar İskelesi ile Kuzguncuk arasında yer alan mevki. İnce bir sahil şeridinin arkasında yükselen yamaçlar ve tepe üzerindeki Fethi Paşa Korusu, Paşalimanı’nın önemli bir bölümünü kapsar. Yakınlığı nedeniyle, Üsküdar merkezi kapsamında sayılır.” (Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi C.8, 1995). Yapı, sahil şeridindeki Paşalimanı Caddesi’nde konumlanmıştır.

Şekil 4.4. İstanbul ilindeki konumu
Kaynak: [31], 2015

Şekil 4.5. Fabrika yapısı ve yakın çevresi
Kaynak: [31], 2015

4.3.1.Paşalimanı Un Fabrikası'nın Çevresindeki Mevcut Tarihi Yapılar

Bu bölümde Paşalimanı Un Fabrikası'nın çevresinde bulunan tarihi yapılardan bahsedilecektir.

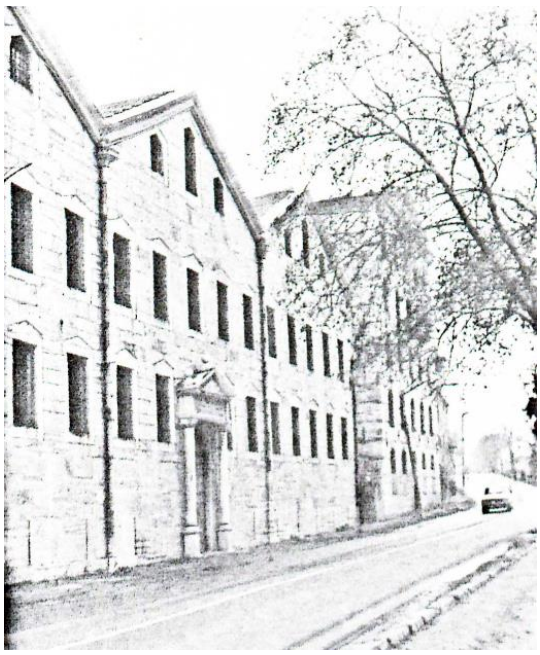
Öküz Limanı Zahire Ambarları (III.Selim'in un ve zahire ambarları)

Paşalimanı Un Fabrikası'nın kuzeydoğusunda III.Selim'in un ve zahire ambarları bulunmaktadır. Bu ambar yapılarının iki aşamalı olarak farklı yıllarda yapıldığı şu ifadelerle anlatılmıştır: "Değirmenin sağında, yan yana inşa edilmiş olan beşik çatılı, çatılarında havalandırma pencereleri bulunan üç bina H.1217/1802-03 tarihlerinde yapılan yapılardır. En sağda görülen beşik çatılı bina da diğerleri gibi üç gözden oluşmakta olup H.1213/1798-99 tarihinde yapılmıştır."(Genim,2012).

Şekil 4.6. Paşalimanı (1870-1875)-Pascal Sebah
Kaynak: Genim, 2012

İbrahim Hakkı Konyalı'nın verdiği bilgiye göre, III.Selim'in erzak ve hububat bulundurabilmek için deniz kenarında ambar yapıları yaptırdığını ifade etmiştir. İ.H.Konyalı ambarların yanında değirmen yapısı olması, değirmen yapısı ile Paşalimanı Un Fabrikası'nı kastetmektedir, burada öğütülen unların ambar yapılarında depo edildiğini göstermektedir ifadesinde bulunmuştur. Daha sonra Tekel idaresine geçen yapının tütün deposu olarak da kullanıldığını belirtmiştir. (Konyalı,1977)

Şekil 4.7. Ambar yapıları ve un fabrikası
Kaynak: Divan, 1984

Şekil 4.8. Mevcut durum
Kaynak: Seçil Kona arşivi, 2015

Günümüzdeki fabrika tarafında bulunan beşik çatılı üç yapının bir bölümü İstanbul Devlet Opera ve Balesi'nin Genel Müdürlük binası olarak kullanılmakta bir bölümü ise İstanbul Devlet Opera ve Balesi'nin prova odaları olarak kullanılmaktadır. Diğer ambar binası ise İstanbul Devlet Tiyatrosu Üsküdar Tekel Sahneleri olarak kullanılmaktadır. Tiyatro gösterilerinin yanı sıra İstanbul Devlet Senfoni Orkestrası ve İstanbul Devlet Türk Halk Müziği Korosu grubu prova çalışmalarını bu yapıda yapmaktadırlar.

Nemlizâde Tütün Deposu

Paşalimanı Un Fabrikası'nın batısında Nemlizâde Tütün Deposu bulunmaktadır. "XIX. yüzyılın başlarında eski şeyhülislamlardan Mehmed Mollazâde'nin yalısının bulunduğu denize doğru bir burun yapan alanda, 1923 tarihinde Tütüncü Kazım Emin Bey, Mimar Vedad Bey'e (Tek) betonarme bir yapı olan Şark Tütün Deposu'nu inşa ettirir. Söz konusu yapı, 1934 tarihinde Berlin Sefareti Müsteşarı Nemlizâde Tütün Deposu adıyla anılır. 1955 yılında tekrar satılan yapı, çeşitli kurumlar tarafından değişik amaçlarla kullanıldıktan sonra 2000'li yılların başında Ciner Grubu tarafından satın alınıp büro binası kullanılmak üzere yenilenir." (Genim, 2012).

Şekil 4.9. Paşalimanı'ndan Üsküdar (1930-1935)
En soldaki yapı Nemlizâde Tütün Deposu
Kaynak: Genim, 2012

Şekil 4.10. Büro binası olarak kullanımı
Kaynak: [32], 2015

4.3.2.Paşa Limanı (Öküz Limanı)

Liman, Paşalimanı Un Fabrikası'nın kuzeydoğusunda bulunan III.Selim'in un ve zahire ambarlarının ön tarafında bulunmaktadır.

Şekil 4.11. Paşalimanı (1930-1940)
Kaynak: Genim, 2012

“Sultan III.Selim (1789-1807) döneminde inşa edilen Paşalimanı Hububat Ambarları’nın önündeki geniş rıhtımdan sert bir poyraz fırtınası sırasında çekilen bu karede ön plandaki sandalların bulunduğu havuz, semte adını veren beylik limandır.” (Genim, 2012).

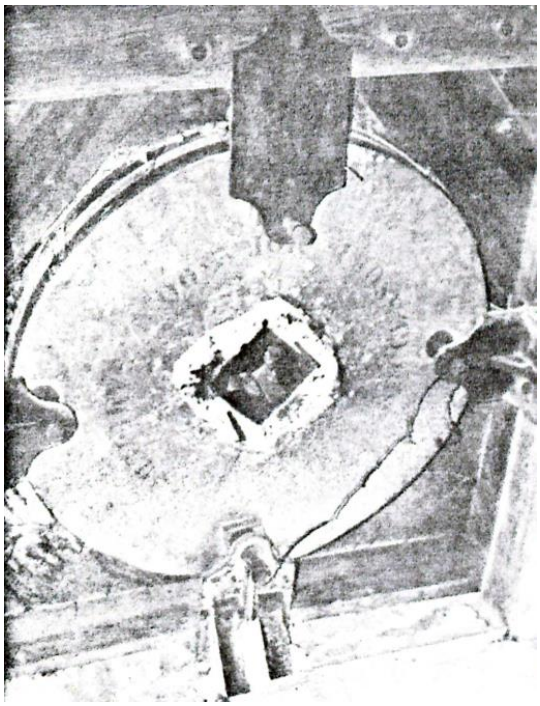
Liman ismi önceleri Öküz limanı iken sonra Paşa Limanı olduğunu M. Sinan Genim şu şekilde ifade etmiştir: “Muhtemelen Öküz Limanı ismi buradan İstanbul’a mavnalarla hayvan taşındığından dolayı verilmiş olmalıdır. Ancak, burası küçük bir limandır ve benzeri Beylerbeyi ve Çubuklu limanları gibi küçük teknelerin barınması için yapılmıştır. Limanın önünde çok şiddetli bir akıntı olup su seviyesi derindir. Böylesi bir nakliye için burası yerine çok daha sakin bir suya sahip olan Üsküdar İskelesi’nin tercih edilmesi gerekir. Bu nedenle Öküz Limanı adının başka bir amaçla verilmiş olması gerekir. Öküz Limanı ismi bir süre sonra Paşa Limanı olarak değişir. Her ne kadar bazı kaynaklarda sadrazam ve serasker Hüseyin Avni Paşa’nın burada bir yalı yaptırmasından sonra bu adın değiştirildiği ileri sürülürse de, çok daha önceleri 1780 tarihinde kaleme alınan *Hadîkatü’l-cevâmi* ve H.1256/1840-41 tarihli ‘Tekkeler Listesi’nde Paşa Limanı ismi geçmektedir. Halk arasında rağbet gören Öküz Limanı isminin XVIII. yüzyılda bölgede oturan veya bu limanı tamir ettiren bir paşaya atfen Paşa Limanı’na dönüştürüldüğü en mantıklı kabul olacaktır.” (Genim, 2012).

4.4. Paşalimanı Un Fabrikası Mimarisi

Paşalimanı Un Fabrikası’nın buharla çalışan değirmen yapısı olduğu bilgisi şu şekilde ifade edilmiştir: “1941 yılında İbrahim Hakkı Konyalı’nın yaptığı araştırma da 24 değirmen taşı olduğu tesbit edilmiştir. Bugün ise birinci kat döşemesinde 5 tane taş ve halen mevcut olmayan bir taşın döşemede izi görülmektedir. Bu tesbitler sonucu taşlı değirmen olduğu ve buharla çalıştığı anlaşılmıştır.”(Divan, 1984).

Şekil 4.12. Neoklasik cephe
Kaynak: Seçil Kona arşivi, 2015

Şekil 4.13. Değirmen taşı
Kaynak: Divan, 1984

Seçer'in Winter'dan aktardığı bilgiye göre, "buharla çalışan değirmen yapıları genellikle 5 katlıdır. En alt katta transmisyon katı, onun üzerinde ise öğütme katı bulunmaktadır. Öğütme katının üstünde bulunan iki katta yıkama, kurutma ve ayıklama işlemleri yapılırken en üst katta eleme işlemi yapılmaktadır. Buharlı değirmenlerde, depo binaları değirmen binasından ayrı olarak yapılmaktaydı. Bazı değirmenlerde fırın binaları da bulunmaktaydı. Bu binaların yanında değirmenlerin büyüklüğüne göre depoların sayısı artmaktaydı. Ayrıca yatakhaneler ve servis bölümleri de bulunmaktaydı." (Seçer, 2002).

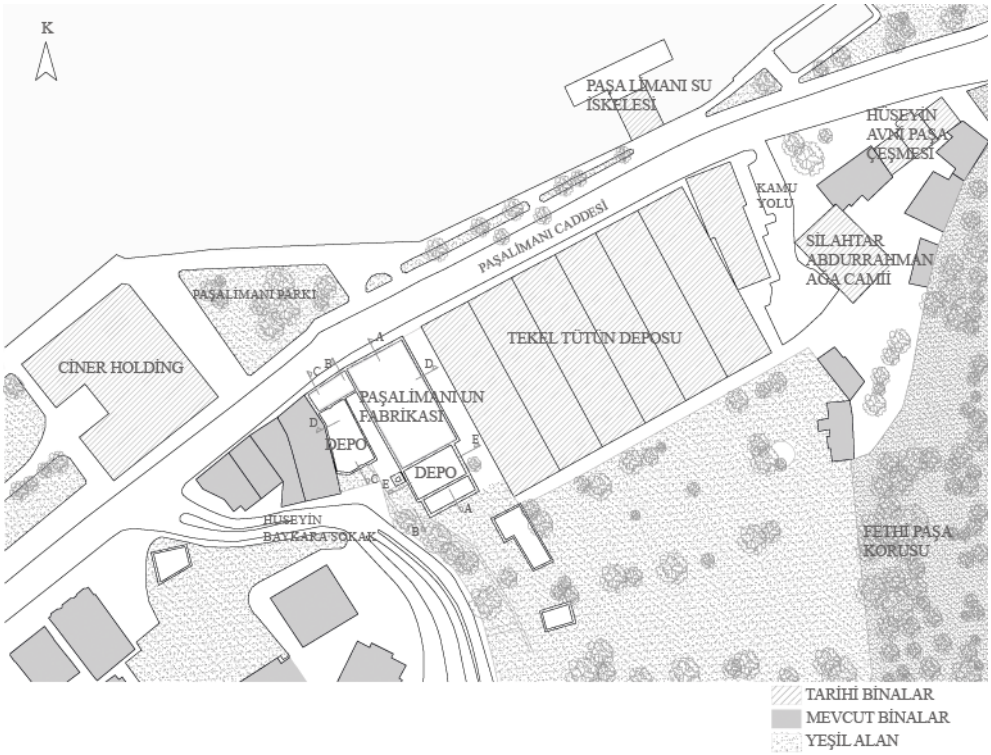
Seçer'in Batur'dan aktardığı bilgiye göre, "Paşalimanı Değirmeni'nde, diğer değirmenler gibi, Alman usulü öğütme yaptığı ve İngiliz yapısı makine kullanıldığı bilinmektedir." (Seçer, 2002). Ansiklopediden alınan bilgiye göre, "1880'de 3 buhar kazanı ile 14 öğütme aygıtı vardı." (Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi Cilt 8,1995).

"Beş katlı ve giriş cephesi üzerinde bir üçgen alınlık olan bu yapı, neoklasik üslubunda bir cepheye sahiptir. 1910 yılında onarılan ve kapasitesini arttırmak için yeni ekler yapılan fabrikanın içi, ahşap konstrüksiyondur." (Divan, 1984). "Beş katlı ana bina 17,34x21,43m boyutlarında dikdörtgen bir hacme sahiptir ve hemen arkasında 8,95x15,54m boyutlarında dikdörtgen planlı bir depo kısmı bulunmaktadır. Fabrika, doğusunda ve güneyinde eklenen binalarla yaklaşık 1100 m2 lik bir alanı kaplamaktadır." (Divan, 1984). Günümüzde yapının sadece ana duvarları mevcuttur, yapı dış etkilere tamamen açıktır.

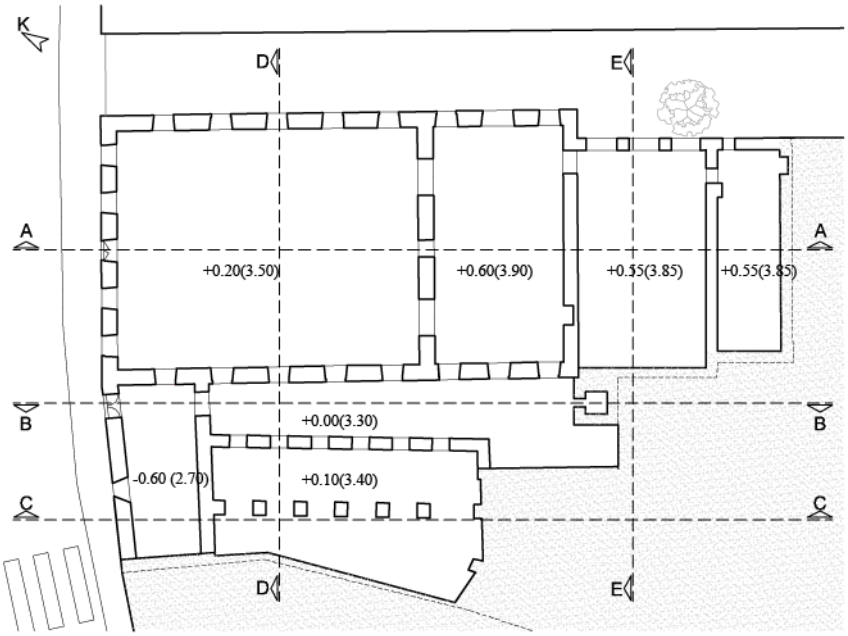
Divan (1984)'ın çalışması referans alınarak ve fabrikanın günümüzdeki durumu incelenerek hazırlanan çizimler:

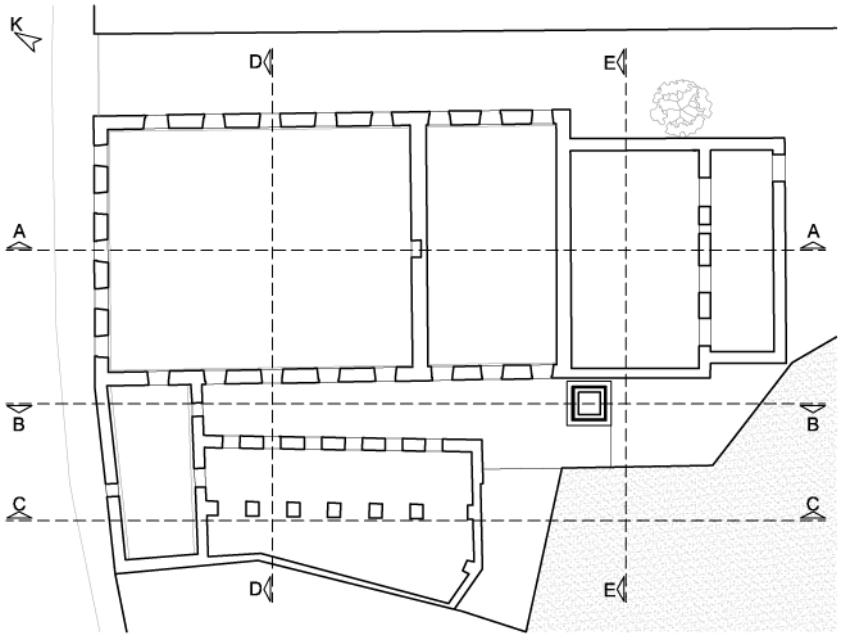
Şekil 4.14. Siluet, Ö:1/750

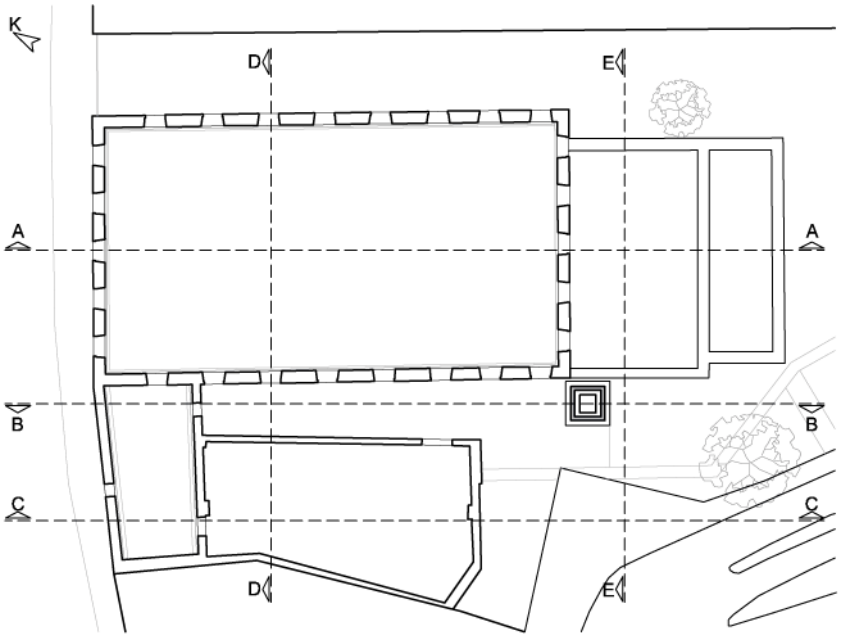
Şekil 4.15. Vaziyet planı, Ö:1/2000

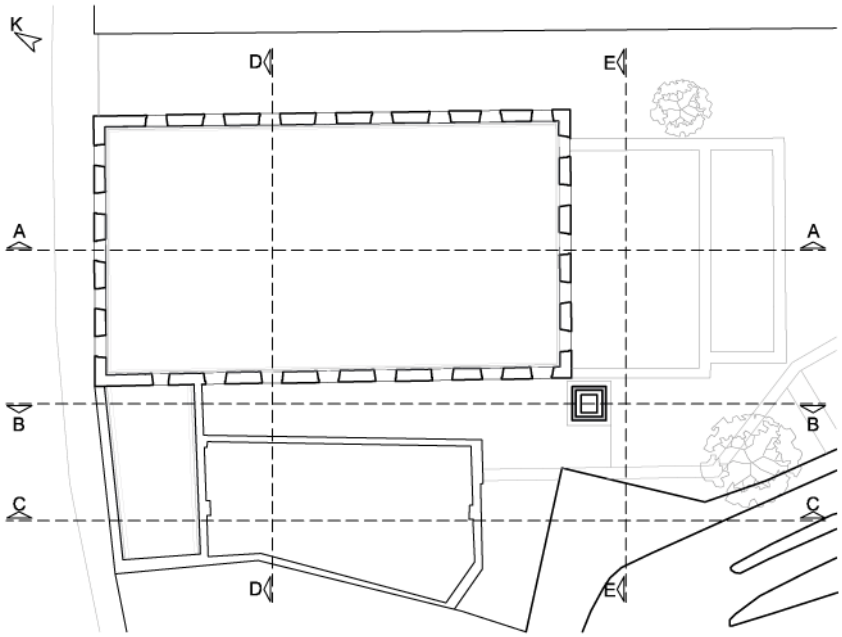
Şekil 4.16. Zemin kat planı, Ö:1/500

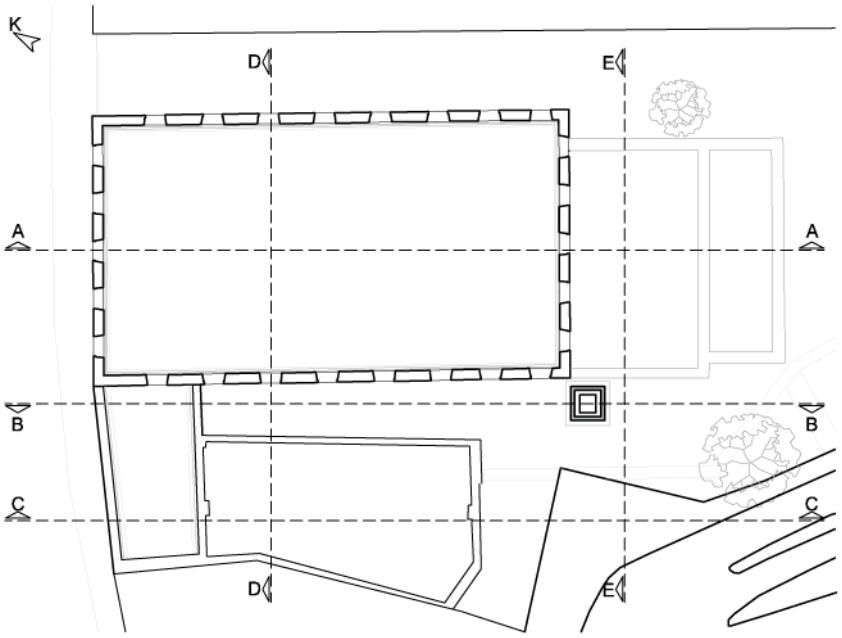
Şekil 4.17. 1.kat planı, Ö:1/500

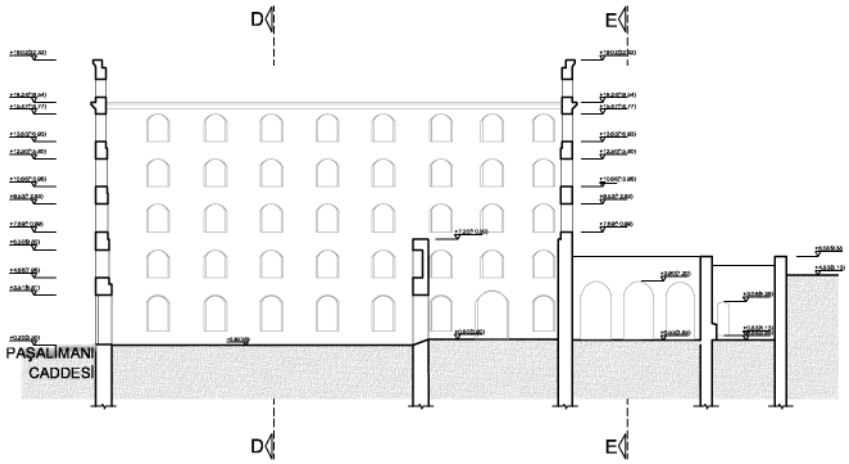
Şekil 4.18. 2.kat planı, Ö:1/500

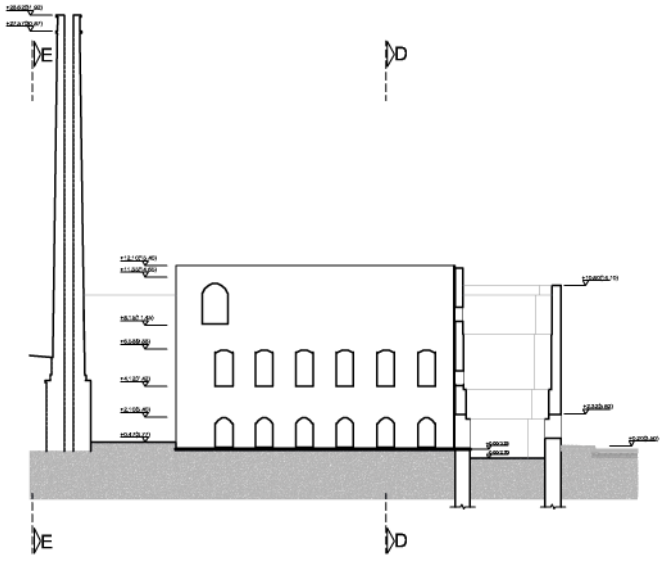
Şekil 4.19. 3.kat planı, Ö:1/500

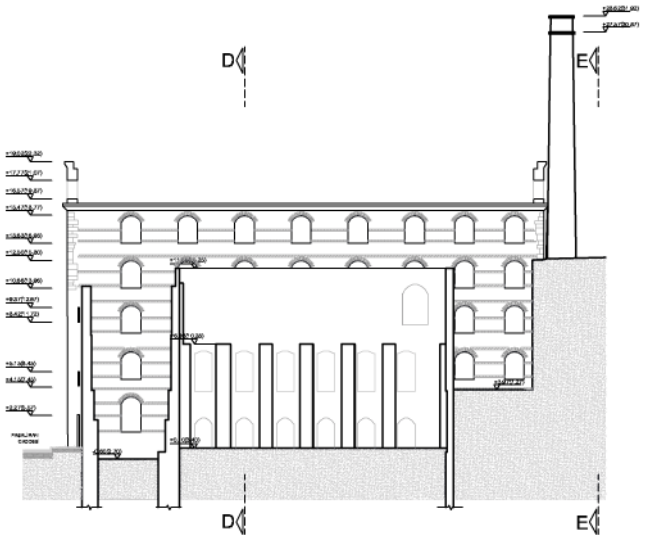
Şekil 4.20. 4.kat planı, Ö:1/500

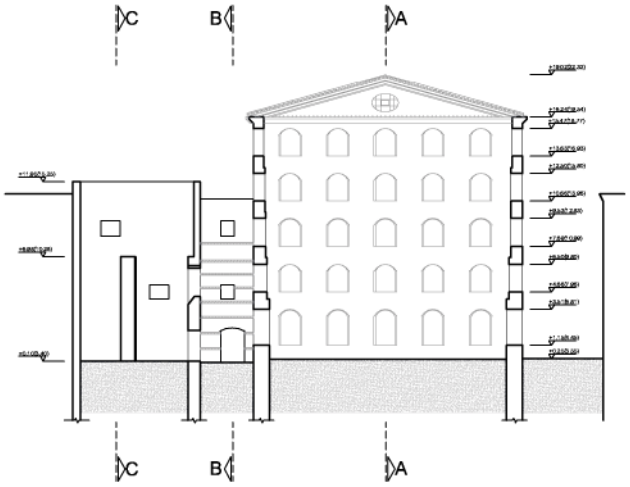
Şekil 4.21. A-A kesiti, Ö:1/500

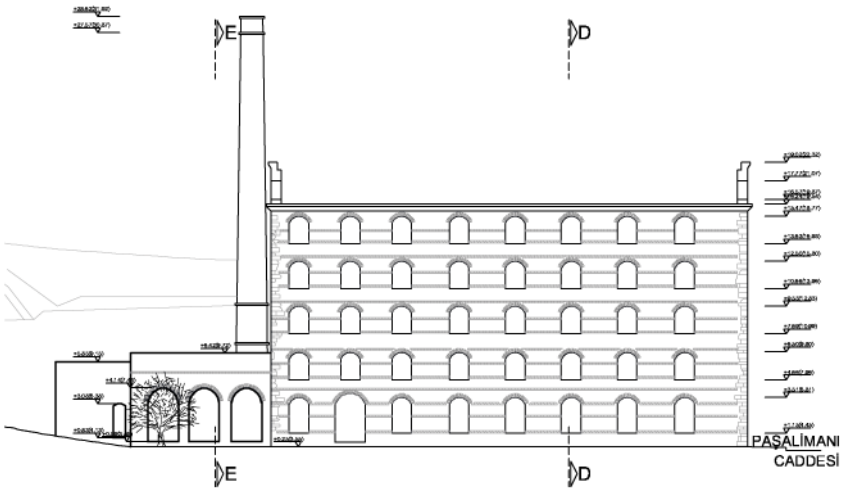
Şekil 4.22. B-B kesiti, Ö:1/500

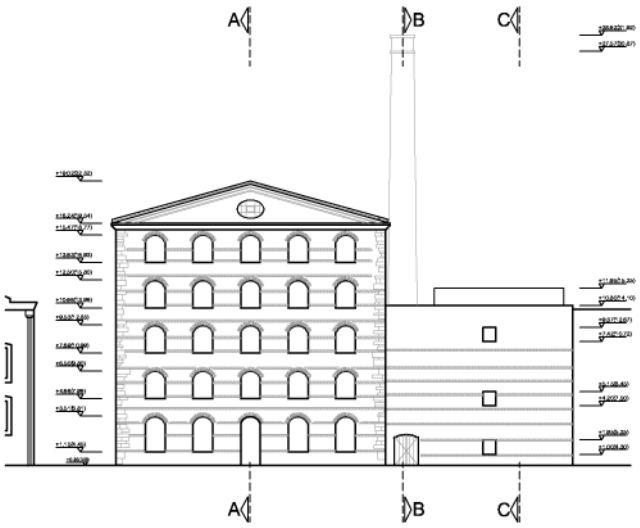
Şekil 4.23. C-C kesiti, Ö:1/500

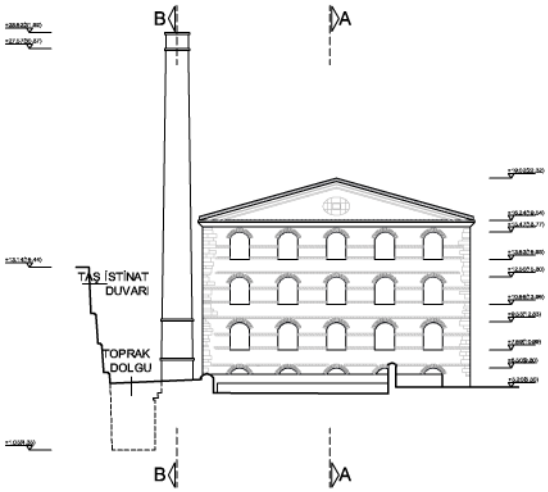
Şekil 4.24. D-D kesiti, Ö:1/500

Şekil 4.25. Kuzeydoğu cephesi, Ö:1/500

Şekil 4.26. Kuzeybatı cephesi, Ö:1/500

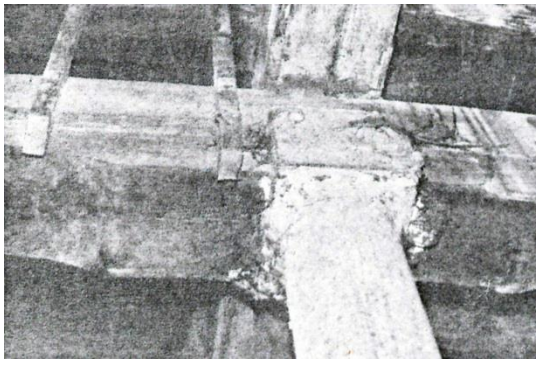

Şekil 4.27. Güneydoğu cephesi, Ö:1/500

4.5.Paşalimanı Un Fabrikası ve Depo Yapısının Dönemsel Analizleri

Bu bölümde Paşalimanı Un Fabrikası ve fabrikanın güneybatısında bulunan depo yapısı, Divan (1984)'ın yapı ile ilgili çalışma yaptığı (Paşa Limanı Un Fabrikası Restorasyon Projesi yüksek lisans tezi) dönemdeki durumu ile yapıların günümüzdeki durumu fotoğraflarla karşılaştırarak incelenecektir.

Paşalimanı Un Fabrikası'nda döşemeleri taşıyan daire kesitli demir ve ahşap, kare kesitli ahşap sütunlar bulunduğu ve bu sütunların çoğunda takviye amacıyla göğüslemeler ve yeni ahşap sütunlar ilave edildiği bilgisi verilmiştir (Divan,1984). Günümüzde ise döşemeleri taşıyan demir ve ahşap sütunların tamamı yıkılmıştır.

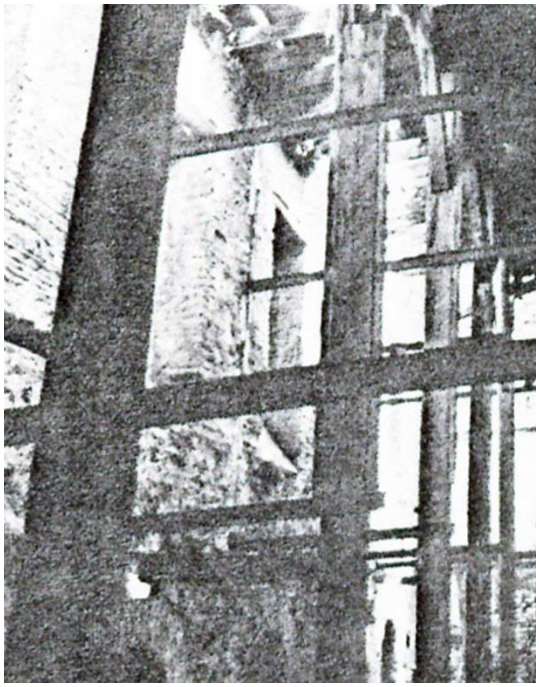

Şekil 4.28. Demir sütunların ahşap sütun başlığı
Kaynak: Divan, 1984

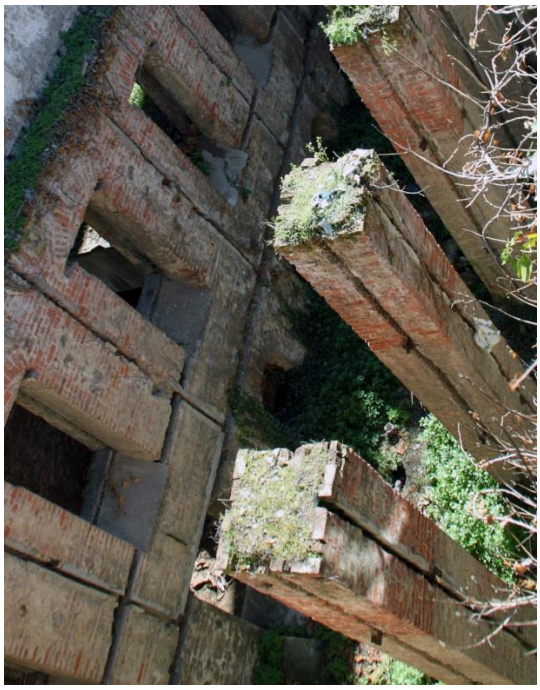

Şekil 4.29. Sütunlar günümüzde mevcut değil
Kaynak: Seçil Kona arşivi, 2014

Depo yapısının arka cephesinde tuğla sütunların bulunduğu ve tuğla sütunların birbirlerine ve duvarlara demir putrellerle bağlandığı belirtilmiştir (Divan, 1984). Günümüzde tuğla sütunlar hâlen mevcuttur fakat demir putreller mevcut değildir.

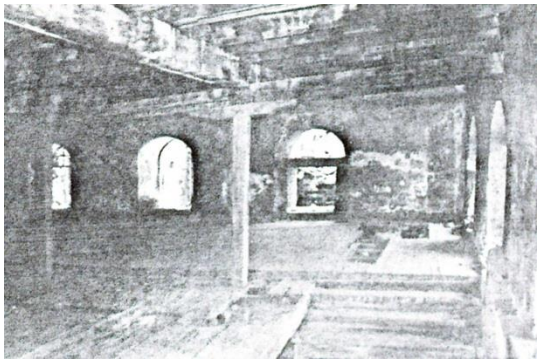
Şekil 4.30. Tuğla sütunlar ve demir putreller
Kaynak: Divan, 1984

Şekil 4.31. Sütunların mevcut durumu, demir putreller mevcut değil
Kaynak: Seçil Kona arşivi, 2014

Fabrika yapısının zemin kat döşemesinin beton olduğu, üst kat döşemelerin ise ahşap olduğu ifade edilmiştir. Bazı kısımlarda ahşap döşeme kaplamalarının

çürümeye başladığı ve bazı yerlerde çöktüğü belirtilmiştir (Divan,1984). Günümüzde ise döşemeler mevcut değildir.

Şekil 4.32. Ahşap döşeme (1. kat)
Kaynak: Divan, 1984

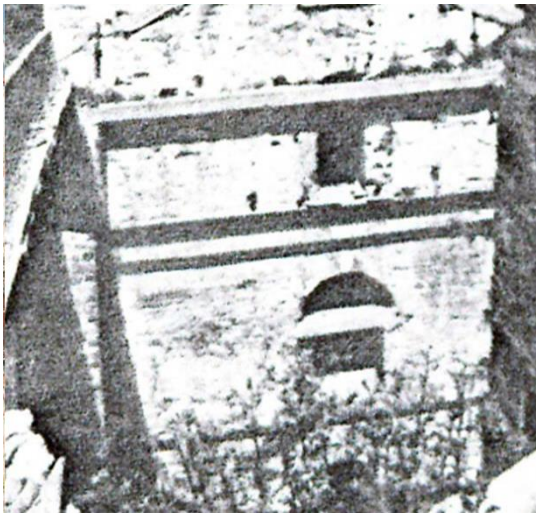

Şekil 4.33. Döşemeler mevcut değil
Kaynak: Seçil Kona arşivi, 2014

Depo yapısının cadde cephesine bakan bölümünde 1. ve 2.kattaki ahşap döşemelerinin tamamen çöktüğü, giriş katın ahşap döşemesinin ise kısmen çöktüğü belirtilmiştir (Divan,1984). Günümüzde döşemelerden hiçbir iz kalmamıştır.

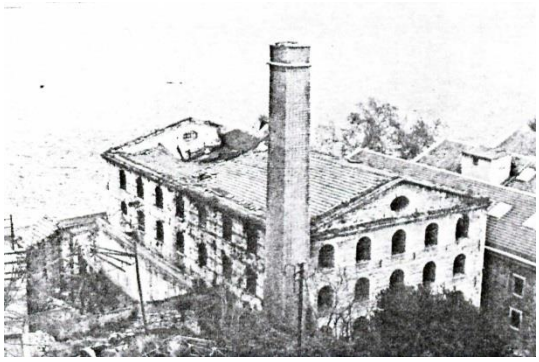
Şekil 4.34. Caddeye bakan bölümün 1.ve 2. katında döşeme yoktur
Kaynak: Divan, 1984

Şekil 4.35. Döşemeler günümüze ulaşamamıştır
Kaynak: Seçil Kona arşivi, 2014

Fabrika yapısının çatı örtüsünün bir kısmının çöktüğü belirtilmiştir. Taşıyıcının ahşap çatı makasları olduğu ve bu makaslarının duvarlara oturtulduğu belirlenmiştir. Duvarların aynı yükseklikte olmasından kırma çatı olduğu sonucu çıkarılmıştır. Çatı

örtüsünde marsilya kiremit kullanıldığı, fakat duvarların üstünde alaturka kiremitler bulunduğu ifade edilmiştir (Divan,1984). Günümüzde ise çatı örtüsü tamamen yıkılmıştır.

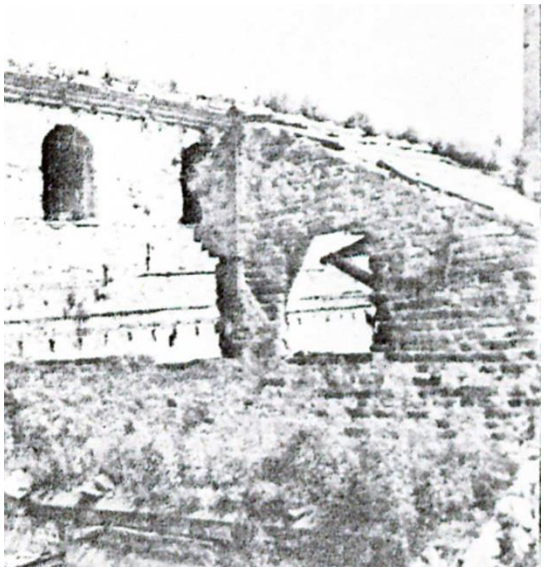

Şekil 4.36. Çatı örtüsü
Kaynak: Divan, 1984

Şekil 4.37. Çatı örtüsü mevcut değil
Kaynak: Seçil Kona arşivi, 2014

Depo yapısının cadde cephesine bakan kısmındaki çatının izlerinden yapının kırma çatı ile örtülü olduğu tespit edilmiştir. Arka cepheye bakan bölüm ile cadde cephesine bakan bölümün birleştiği duvarda bir kısmı çökmüş beşik çatının yan duvarı olduğu ve arka bölümün çatısının büyük bölümünün yıkıldığı ifade edilmiştir (Divan,1984). Günümüzde ise beşik çatının yan duvarı ve arka bölümün çatısı tamamen yıkılmıştır. Bu bölümler dış etkilere maruz kalmaktadır.

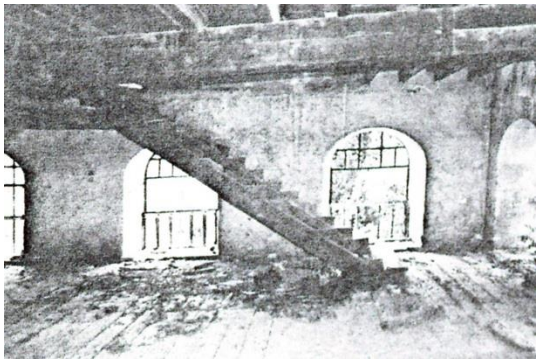

Şekil 4.38. Beşik çatının yan duvarı
Kaynak: Divan, 1984

Şekil 4.39. Günümüzdeki durumu
Kaynak: Seçil Kona arşivi, 2014

Fabrika yapısının giriş katından 1.kata çıkan merdivenin yer yer söküldüğünü ve üst katlara çıkmanın zor olduğu ifade edilmiştir. Paşalimanı Un Fabrikası'nın 2.katından 3.kata çıkan merdivenin basamaklarının da sökülmüş olduğunu, sadece limon kirişlerinin mevcut olduğu ve aynı şekilde 3.kattan 4.kata çıkan merdivenin de sadece limon kirişlerinin mevcut olduğu belirtilmiştir (Divan,1984). Günümüzde ise bu merdivenler mevcut değildir.

Şekil 4.40. 2. kattan 3. kata çıkan merdiven
Kaynak: Divan, 1984

Şekil 4.41. Merdivenler mevcut değil
Kaynak: Seçil Kona arşivi, 2015

4.6.Bölümün Sonuçları

İstanbul, Osmanlılar için çok önemlidir. Bu sebeple İstanbul'un tahıl gereksiniminin karşılanması ve belirli bir düzen dahilinde üreticilerin üretimlerini dağıtabilmelerini sağlamak amacıyla tarih boyunca çeşitli kararlar alınmıştır ve uygulamaya konmuştur.

Yapının yapım tarihi kaynaklarda farklı yazılmış olup kesin bir tarih söylenememektedir. Aynı zamanda yapının yangından sonra onarım görüp tekrar kullanıma açılıp açılmadığı ile ilgili de belirsizlikler vardır.

Yapının çevresindeki tarihi yapıları incelediğimizde ambar ve depo yapıları olduğunu görüyoruz. Öküz Limanı Zahire Ambarları'nın (III.Selim'in un ve zahire ambarları) bir dönem Paşalimanı Un Fabrikası'nda öğütülen unların depo amaçlı kullanıldığı bilgisine ulaşılmıştır. Ayrıca o dönemde deniz yolu ile ulaşım sağlandığı

için hem ambar ve depo yapılarının hem de Paşalimanı Un Fabrikası'nın iskeleye yakın konumlandıklarını gözlemlemekteyiz.

Yapı konum itibari ile İstanbul'un en önemli merkezlerinden birinde bulunmaktadır. Yapı aynı zamanda sahil yolunda konumlanması ile de İstanbul siluetinde oldukça önemlidir.

Divan (1984)'ın yapıyı incelediği dönemdeki durumu ile bugünkü durumunu karşılaştırdığımızda yapının hızla harap olduğu gözlemlenmiştir. Günümüzde yapının sadece ana duvarları mevcuttur, bu duvarlar da tüm dış etkenlere maruz kalmaktadır. En kısa sürede yapının yeniden işlevlendirilmesi gerektiği gözlenmiştir.

5. PAŞALİMANI UN FABRİKASI'NIN YENİDEN İŞLEVLENDİRİLMESİ İÇİN BİR DENEME

Bu bölümde önerilen projenin uygunluğu tartışılacaktır. Öncelikle yeni işlevin verilme nedenleri ve işlevsel kurgu incelenecektir. Seçilen uygun işlev sonrası yapılabilecek müdahaleler araştırılacaktır. Yapılarda kullanılabilecek malzemeler hakkında öneri sunulacaktır. Şematik anlatımlarla ifadeler güçlendirilecektir.

5.1.Yeni işlev ve işlevsel kurgu önerisi

Çalışmanın önceki bölümlerinde ifade edilen araştırmaların sonucu olarak Paşalimanı Un Fabrikası'na sergi alanları, tiyatro salonu ve kafe işlevleri verilerek kültür yapısı olarak yeniden işlevlendirilmesinin uygun olduğu gözlemlenmiştir. Bu işlevlerin verilme nedenleri:

-Özel bir şirket tarafından satın alınan bu yapı ofis işlevi ile yeniden işlevlendirilecektir. Ofis işlevi verilirse yapı kamu yararına kullanılamayacak ve ofis işlevinin gerektirdiği mekânsal kurgu müdahalesinde yapılacak bölücü ve asma-ara kat ekleri nedeniyle iç mekân bütüncül olarak algılanamayacaktır. Mekânda bölücü eklere ilave gerektirmeyen sergi alanı işlevi ile mekân bütüncül olarak algılanabilinecektir.

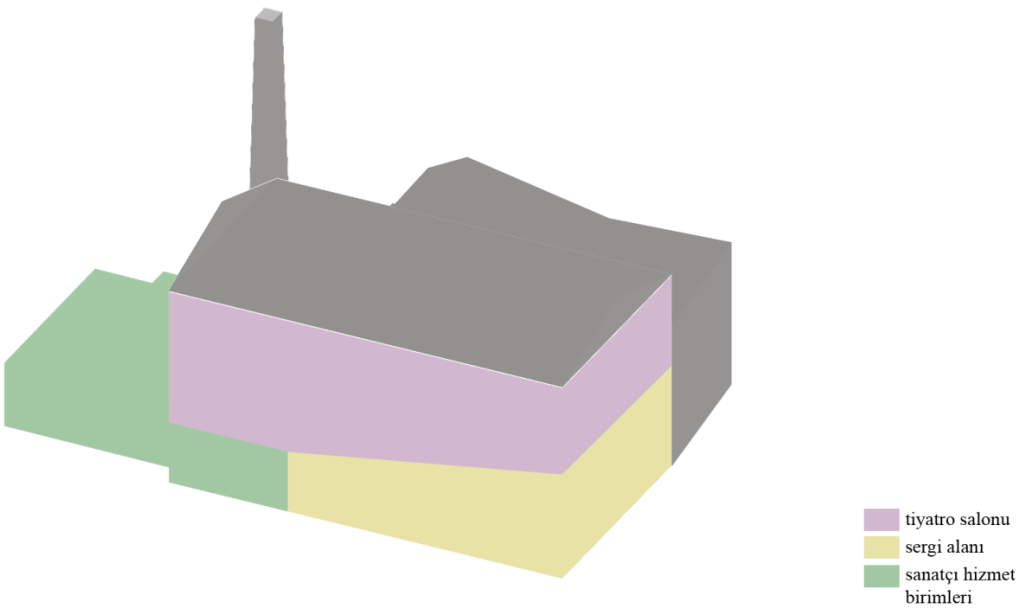
-Yapının kuzeybatısında bulunan tarihi ambar yapısında İstanbul Devlet Tiyatrosu Üsküdar Tekel Sahneleri vardır. Burada iki adet tiyatro salonu bulunmaktadır fakat bölge ve İstanbul kenti için yetersizdir. Bu sebeple tiyatro salonu işlev önerisi getirilmiştir.

-Yapı, park ve denize komşudur. Bölge halkın kullanımına son derece uygunken insanların yeme-içme ihtiyaçlarını karşılayabilecek mekân bulunmamaktadır. Kafe işlevi ile parka gelen insanların yeme-içme ihtiyaçları karşılanacak ve sohbet edebilecekleri mekân sağlanmış olacaktır. Yapının

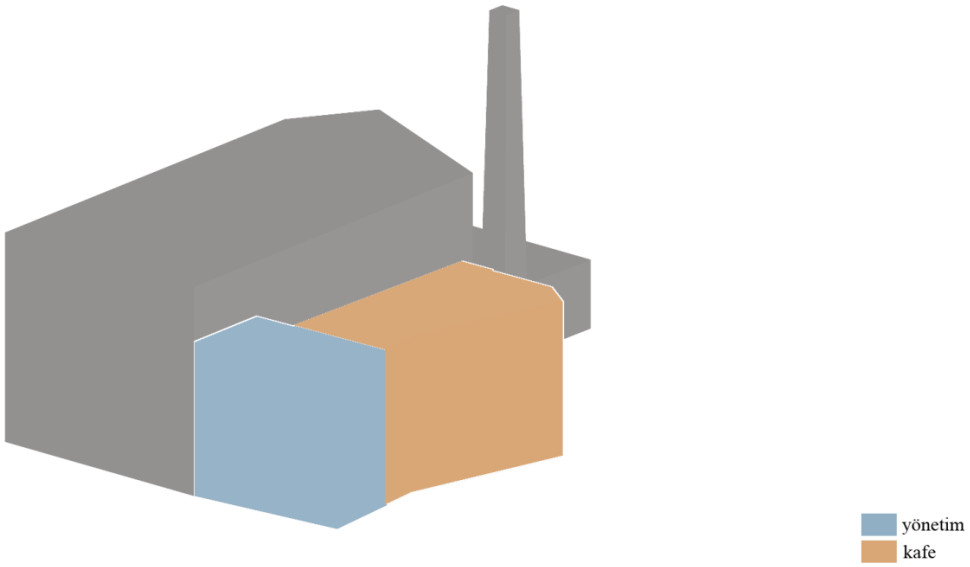
kuzeybatısında bulunan tarihi ambar yapılarında; İstanbul Devlet Opera ve Balesi Genel Müdürlüğü ve prova odaları, İstanbul Devlet Tiyatrosu Üsküdar Tekel Sahneleri, İstanbul Devlet Senfoni Orkestrası ve İstanbul Devlet Halk Müziği Korosu prova odaları bulunmaktadır. Yapıda çalışanlar, sanatçılar ve seyirciler de bu kafeye gelerek yeme-içme ihtiyacını karşılayacaklar ve sohbet edebilecekleri alana sahip olacaklardır.

Öncelikle yapıya yüklenecek yeni işlevsel kurgu şematize edilecek. İhtiyaç programı ve mevcut işlevsel kurgunun birbirine uyumlu olup olmadığının araştırılması için mekân boyutları ve mekâna uygun fonksiyonlar incelenecektir. Şematik anlatımlara da yer verilecektir.

Fabrika yapısına tiyatro salonu, sanatçı hizmet birimleri, sergi alanı fonksiyonlarının yerleşimi uygun bulunurken fabrikanın güneydoğusunda bulunan depo bölümüne fabrika yapısındaki yeni işlevin devamı niteliğinde sanatçı hizmet birimleri yerleşimi uygun bulunmuştur. Fabrikanın güneybatısında bulunan depo bölümüne ise tiyatro ve sergi bölümünün yönetim birimleri, kullanıcı ve çalışanlar için kafe, sanatçılar için kafe-yeşil oda fonksiyon yerleşimi uygun bulunmuştur.

Şekil 5.1. Yeni işlev öneri şeması-1

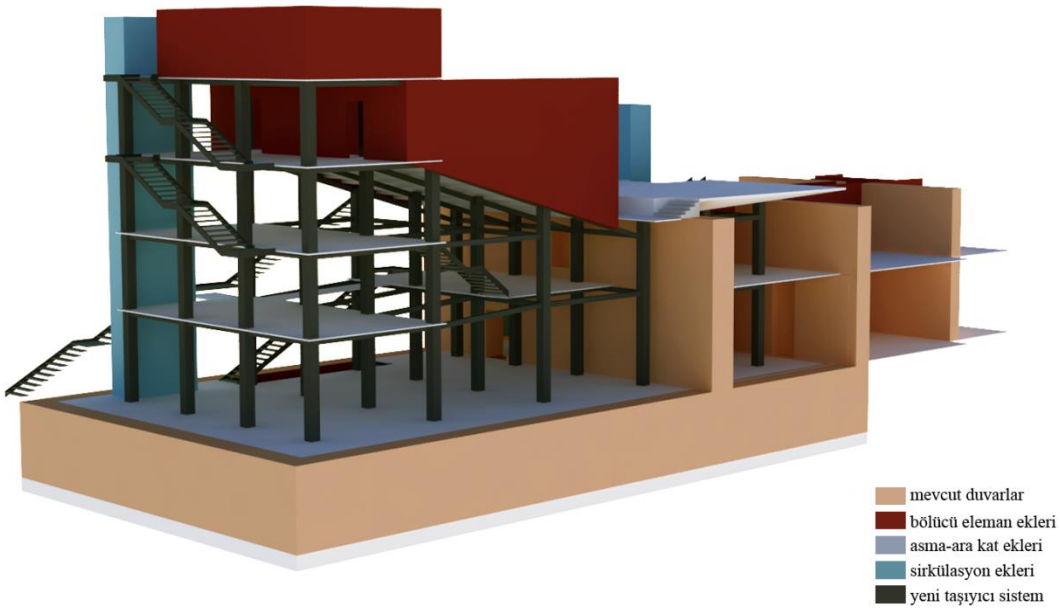

Şekil 5.2. Yeni işlev öneri şeması-2

Fabrika yapısında döşemeler mevcut değildir. Zemin katta 720 cm yüksekliğinde bölücü duvar mevcuttur. Bu bölücü duvar 135 m² ve 313 m² olarak mekânı ikiye ayırmıştır. 135 m²'lik alana sanatçı girişi ve sanatçı hizmet birimlerinin yerleşimi uygun görülmüştür. Bu holden aynı zamanda fabrika yapısının güneydoğu cephesinde bulunan 56 m² ve 122 m² olarak iki bölüme ayrılmış mekânlara geçilebilmektedir. Bu mekânların ana holdeki sanatçı hizmet birimleri ile bağlantılı olması, kat yüksekliğinin ara kat ilavesine uygun olması ve yeterli metrekareyi karşılayabilmesi nedeniyle bu iki bölümün sanatçı hizmet birimleri olarak kullanılması uygun görülmüştür.

Zemin kattaki bölücü duvarın kuzeybatısında kalan 313 m²'lik alanın sergi alanı ve tiyatro salonun ana fuayesi olarak kullanılması uygun görülmüştür. Zemin kattaki sergi alanında Paşalimanı Un Fabrikası'nın özgün hali, un değirmeni ve un üretiminde kullanılan makine maketleri sergilenerek yapının özgün durumuna atıfta bulunulacaktır. Bölücü duvar, zemin ve 1. katta mevcuttur. 1. katta asma katlar ilave edilerek sergi alanı olarak kullanılması uygun görülmüştür. Asma katlar birbirine rampa ve merdiven ile bağlanacaktır. Tüm yapının katlar boyunca algılanabilmesi için sergi düzlemleri mevcut duvarlardan koparılarak ve düzlemlerde boşluklar

açılarak oluşturulmuştur. 2. ve 3. katta tiyatro salonu, salonun yan fuayesi, ana sahne ve arka sahne yerleşimi uygun bulunmuştur. Tiyatro salonu 170 kişiliktir, engelli 4 kişi için alan ayrılmıştır. Tiyatro salonu oturma düzeninin kademeli olması sebebiyle bu alanın boş kalan alt kısmı asma kat ilavesi ile 783 m² kullanılabilir alan sağlamaktadır ve bu alanın 537 m²'sinin kullanılarak sergi salonu fonksiyon yerleşimi uygun görülmüştür. 4. kata asma kat ilave edilerek ışık kontrol ve ses, projeksiyon ve dimmer odalarının konumlanması uygun bulunmuştur. Sanatçı hizmet birimlerinin bulunduğu bölümden tiyatro salonun arka sahne bölümüne merdiven ve asansörle ulaşılacaktır. Sahne arkasına dekorların ulaşımı kuzeydoğu cephesine yük asansörü tasarımı ile sağlanacaktır. Yük asansörünün bulunduğu cephe yönüne taşıt yolu tasarlanmıştır. Bu sayede taşıtla getirilen dekorlar yük asansörüne ulaştırılacaktır. Kat eki ile tasarlanan bodrum kata, sergi salonundan ve sanatçı hizmet birimlerinden ulaşılacaktır. Sergi salonu ile bağlantılı bölüme konferans salonu, çok amaçlı salon, wc'lerin yerleşimi uygun bulunurken yük asansörünün ulaştığı bölümün dekorların depo edildiği alan olarak kullanılması uygun görülmüştür.

Şekil 5.3. Fabrika yapısı ve güneydoğu yönündeki depo bölümünde yapılması önerilen mekânsal kurgu şeması

Fabrikanın güneybatısında bulunan depo kısmının caddeye bakan ön bölümü 529 m²'dir. Bu bölümde de döşemeler mevcut değildir ve kat yüksekliği ara kat ilavesi yapılmasına uygundur. Üç kat yüksekliğe uygun olan bu bölümde tiyatro ve sergi alanın yönetim birimlerinin yerleşimi uygun görülmüştür. Mevcut giriş korunarak yönetimle ilgili kişilerin kullanımı sağlanacaktır. Yönetim birimlerinden sergiye geçiş mevcut bulunan kapı ile sağlanacaktır. Yönetim birimleri olarak tasarlanan alana bitişik olan 143 m² taban alanına sahip bölümün zemin katı kullanıcılar ve çalışanlar için kafe işlevi ile yeniden kullanıma açılması uygun görülmüştür. Sergi alanı ile kafe arasında bulunan avluya masalar yerleştirilerek kafenin dış mekân alanı olarak tasarlanmıştır. Zemin kattaki bu kafenin servis girişi ana caddeye bakan cephedeki pencerenin kapıya dönüştürülmesi ve servis koridoru ile sağlanacaktır. Yönetim birimlerinin wc kısmı hem kafeye hem de yönetim birimlerine hizmet edecektir. Bu yapıya asma katlar ilave edilerek kullanıcı ve çalışanlar için bar oturma düzeni ile tasarlanmış alan ve sanatçılar için kafe-yeşil oda tasarlanmıştır. Sanatçı kafe-yeşil odaya geçiş tiyatro salonun sahne arkasından geçitle sağlanmıştır, sadece sanatçılar kullanabilmektedir. Divan (1984)'ın çalışmasına göre avlu kısmında geçit bulunmaktaydı fakat günümüzde yıkılmıştır. Yeni tasarlanan geçit ile yıkılan özgün geçide atıfta bulunulması amaçlanmıştır.

Şekil 5.4. Fabrika yapısı ve depo bölümlerinde yapılması önerilen mekânsal kurgu şeması

5.2.Seçilen Uygun İşlev Sonrası Yapılması Önerilen Müdahaleler

Bu bölümde önerilen işlevlerin gerektirdiği ihtiyaç programı doğrultusunda mevcut yapıda yapılması önerilen müdahaleler incelenecektir. Müdahalelerde mevcut dokunun korunması ve algılanmasına dikkat edilmiştir.

5.2.1. Mekânsal Kurguya Yapılması Önerilen Müdahaleler

Fabrika yapısında döşemeler günümüze ulaşamamıştır ve ihtiyaçlar doğrultusunda asma katlar ve ara kat ekleri yapılması uygun bulunmuştur. Bu ekler ile alanların verimli kullanılması sağlanırken farklı kotlarda tasarlanması iç mekâna hareket katacaktır. Aynı zamanda bu eklerin mevcut duvarlardan koparılarak tasarlanması hem mevcut tarihi duvara etki etmemesine hem de mevcut duvar dokusunun algılanmasını sağlayacaktır. Fabrikanın güneybatı ve güneydoğusunda bulunan depo yapılarındaki döşemeler de günümüze ulaşamadığı için asma ve ara kat ekleri yapılmıştır. Tüm bu ekler seçilen uygun işlev sonrası yapılan müdahale biçimlerinden mekânsal kurguya müdahale örneğidir.

5.2.2. Strüktürel Sisteme Yapılması Önerilen Müdahaleler

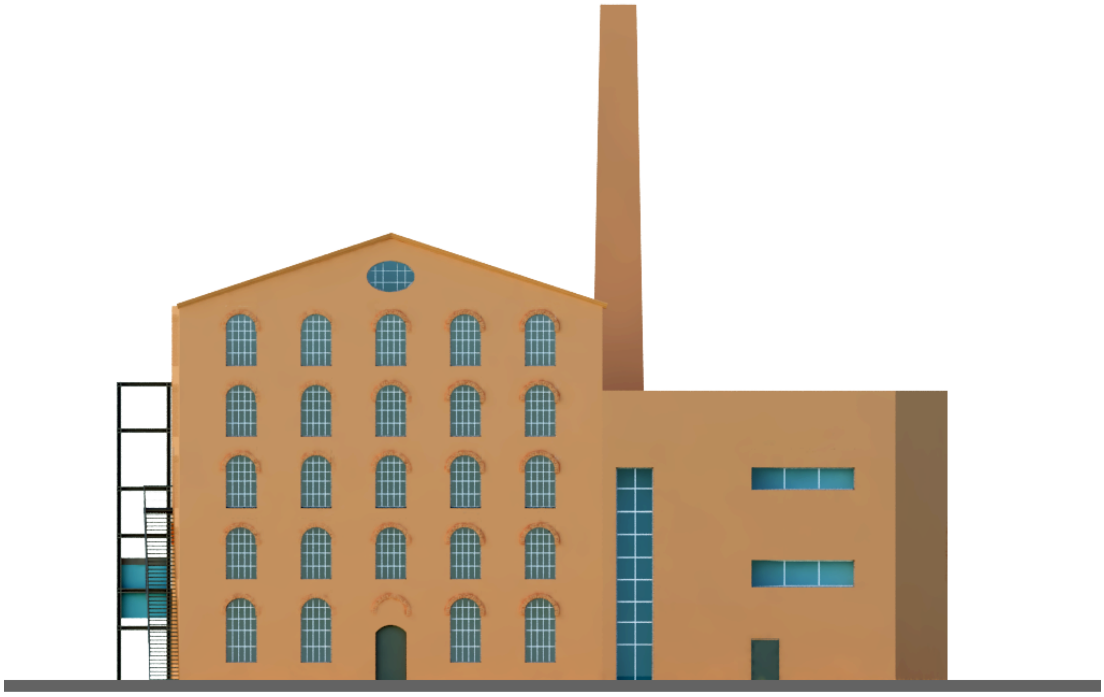
Fabrika yapısında asma katlar çelik kolonlarla tarihi yapıya etki etmeden kendi içinde ayrı bir sistem oluşturularak tasarlanmıştır. Fabrika yapısının güneybatı ve güneydoğu yönünde bulunan depo bölümlerindeki asma ve ara katlar mevcut duvarlara taşıtılmıştır. Sağlamlaştırma işleminin tarihi yapının tüm mevcut duvarlarında yapılması önerilmektedir. Fabrika yapısına kat eki ile bodrum katı tasarlanması alan kazancı sağlarken aynı zamanda oluşturulan yeni strüktür sistemin temelini oluşturacaktır. Bodrum katta mevcut duvarların çevresi betonarme duvar ile çevrilecektir. Bu müdahaleler seçilen uygun işlev sonrası yapılan müdahale biçimlerinden strüktürel sisteme yapılan müdahale örneğidir.

5.2.3. Teknik Donanımlara Yönelik Yapılması Önerilen Müdahaleler

Fabrika yapısı ve güneybatı ve güneydoğusunda bulunan depo bölümlerinde bölümlerinde aydınlatma, havalandırma, ısıtma ve soğutma, sıhhi tesisat sistemlerinin eklenmesi uygun görülmüştür. Bodrum katta bulunan konferans salonu ve 2. katta bulunan tiyatro salonu için akustik sistem tasarlanmalıdır.

5.2.4. Cepheye Yapılması Önerilen Müdahaleler

Fabrika yapısının cephesindeki boşluklar büyük oranda korunmuştur. Ana giriş ve sanatçı girişi için pencerelerin kapıya dönüştürülmesi uygun görülmüştür. Fabrikanın kuzeydoğu yönündeki cephesine yangın merdiveni ve yük asansörü tasarlanmıştır. Fabrikanın güneybatısında bulunan bölümüne sanatçı hizmet birimlerinin ofisleri yerleştirilmiştir ve arka cephede gerekli yerlere boşluklar açılmıştır. Fabrika yapısının güneybatı yönünde bulunan depo kısmının caddeye bakan ön cephesindeki pencereler yapının ışık alması için yeterli görülmemiştir ve cephede yeni boşluklar tasarlanmıştır. Aynı zamanda caddeden kafeye servis girişi sağlanması için mevcut bulunan pencerenin kapıya dönüştürülmesi uygun görülmüştür. Depo bölümünün avluya bakan cephesine geçit, yangın merdiveni, geçitten yangın merdivenine ulaşımı sağlayacak rampa ve sergi salonu ile kafeyi bağlayan kapıların olduğu bölüme saçak tasarlanmıştır. Bu müdahaleler seçilen uygun işlev sonrası yapılan müdahale biçimlerinden cepheye yapılan müdahale örneğidir.

Şekil 5.5. Kuzeybatı cephesinde yapılması önerilen müdahaleler

5.2.5. Yakın Çevreye Yapılması Önerilen Müdahaleler

Fabrika yapısının güneydoğu cephesine tasarlanan yük asansörüne dekorların getirildiği kamyonların ulaşması için İstanbul Devlet Opera ve Balesi Genel Müdürlüğü yapısı (III. Selim'in ambar yapıları) ile fabrika yapısı arasına taşıt yolu tasarlanmıştır. Bu sayede gelen kamyonlar dekorları doğrudan yük asansörüne ulaştırabileceklerdir. Bu müdahale seçilen uygun işlev sonrası yapılan müdahale biçimlerinden yakın çevreye yapılan müdahale örneğidir.

5.3.Malzeme Önerisi

Malzeme önerileri dört başlıkta incelenmiştir. Bunlar; döşemeler, duvarlar, sirkülasyon sistemleri ve çatı örtüsüdür. Malzemelerin özgün doku ile uyumlu olması sağlanırken özgün ile yeni malzeme farkının anlaşılmasına dikkat edilmiştir.

Malzeme seçiminde yanıcı, parlayıcı, kimyasal salgı yapan malzemelerin seçilmemesine özen gösterilmiştir.

5.3.1.Döşemeler

Döşeme kaplamalarında sergi alanı, sanatçı hizmet birimleri, yönetim bölümünün bir bölümünde ve depo bölümlerinde pvc zemin kaplama malzemesi; kafede ve avluda kompozit deck zemin kaplaması; wc'lerde seramik kullanımı uygun bulunmuştur. Konferans salonu, tiyatro salonu ve çok amaçlı salon için karo halı kaplaması; tiyatro salonu ve konferans salonu sahnelerinde, yönetim bölümünde yer alan yönetici ve sekreter odasında lamine parke kullanımı tercih edilmiştir.

5.3.2.Duvarlar

Bölücü eleman ekleri: sanatçı hizmet birimlerinin bir bölümünde, wc'lerde, depo ve temizlik odalarında alçıpan; yine sanatçı hizmet birimlerinin bir bölümünde ve yönetim odalarında cam paneller; konferans salonu, çok amaçlı salon ve tiyatro salonunda akustik panel kullanımı ile sağlanacaktır.

5.3.3.Sirkülasyon Sistemleri

İç mekânda panoramik asansörler, çelik taşıyıcılı merdivenler; dış mekânda asma asansör ve çelik merdiven kullanımı uygun görülmüştür. İç mekânda bulunan merdiven korkuluklarının ve basamaklarının cam malzeme ile; cephede bulunan yangın merdiven korkuluklarının ve basamaklarının çelik malzeme ile kullanımı uygun bulunmuştur. Cephede yangın merdivenine ulaşımı sağlayan rampa da çelik malzeme ile tasarlanacaktır. Yapının kuzeydoğu cephesindeki asansör, asma asansör olarak tasarlanmıştır. Asma asansör tercih edilmesinin nedeni asansörün bulunduğu cephedeki alanın görülebilir olmasını sağlamaktır. Sahne arkasından sanatçı kafe-

yeşil odaya ulaşılmasını sağlayan geçit çelik taşıyıcılarla tasarlanmıştır ve cam malzeme kullanılması tercih edilmiştir. Geçitte cam malzeme kullanımı ile avluda oturan kişiler geçidi kullanan sanatçıları görebileceklerdir.

5.3.4.Çatı Örtüsü

Günümüzde fabrika yapısı ve depo bölümlerinin örtüsü bulunmamaktadır ve yapılar dış etkilere açıktır. Çatı örtüsünde tek kat metal levhaların kullanılması ve çelik profillerin duvara monte edilmesi ile taşıtılması uygun görülmüştür. Tek kat metal levhaların tercih edilmesinin nedeni yangına dayanımlı ve hafif malzeme olmasıdır.

Yeni işlev önerisinin uygunluğu öneri proje ile test edilmiştir ve bu çalışmanın ekler bölümünde yer almaktadır.

5.4.Paşalimanı Un Fabrikası-Seçilen Uygun İşlev Sonrası Yapılması Önerilen Müdahaleler

PAŞALİMANI UN FABRİKASI		SEÇİLEN UYGUN İŞLEV SONRASI YAPILMASI ÖNERİLEN MÜDAHALELER												
Yapı	Yeni işlevi	Mekânsal Kurguya Yapılan Müdahaleler								Strüktürel Sisteme Yapılan Müdahaleler	Teknik Donanımlara Yapılan Müdahaleler	Cepheye Yapılan Müdahaleler		Yakın Çevreye Yapılan Müdahaleler
		Bölücü eleman ekleri		Asma-ara kat ekleri		Sirkülasyon ekleri		Yeni mekân ekleri						
		Alan	Malzeme	Alan	Malzeme	Alan	Malzeme	Alan	Malzeme					
Paşali-manı Un Fabrikası	Tiyatro salonu	Salon duvarı	Akustik panel	Ara kat eki	Çelik	Merdivenler, Yangın merdivenleri, Asansörler, rampa	Çelik	-		Sağlamlaştırma, Ek strüktür (çelik)	Akustik, havalandırma, Isıtma ve soğutma sistemleri	Yangın merdivenleri	Çelik-cam	-
												Pencerelerin yangın kapısına dönüştürülmesi	Çelik	
												Rampa	Çelik	
	Sergi düzlemi			Asma kat ekleri	Çelik	Merdivenler, Yangın merdivenleri, rampa, asansörler	Çelik-cam	-			Aydınlatma, havalandırma, ısıtma ve soğutma sistemleri	Pencerelerin kapıya ve yangın kapısına dönüştürülmesi	Çelik	-
	Sanatçı hizmet birimleri	Odalar	Alçıpan	Ara kat eki	Çelik	Asansörler, merdivenler	Çelik-cam	Geçit	Çelik-cam		Aydınlatma, havalandırma, ısıtma, soğutma ve sıhhi tesisat sistemleri	Pencerelerin kapıya dönüştürülmesi	Çelik	Sahne dekorları için taşıt girişi
								Yük asansörü	Çelik-cam			Geçit	Çelik-cam	
	Depo (bodrum kat)	Islak hacimler, danışma	Alçıpan	Kat eki	Betonarme	Asansörler, merdiven	Çelik	Yük asansörü	Çelik	Sağlamlaştırma, Ek strüktür (betonarme)	Akustik, Aydınlatma, havalandırma, ısıtma, soğutma ve sıhhi tesisat sistemleri	-		-
		Konferans salonu, çok amaçlı salon	Akustik panel											
Depo (Güney-doğu yönü)	Sanatçı hizmet birimleri	Odalar	Alçıpan	Ara kat eki	Çelik	Merdiven	Çelik-cam			Sağlamlaştırma	Aydınlatma, havalandırma, ısıtma, soğutma	Cephede yeni boşluklar	Çelik-cam	
		Okuma ve prova odası	Çelik-cam											
Depo (Güney-batı yönü)	Yönetim birimleri	Islak hacimler	Alçıpan	Ara kat eki	Çelik	Asansör	Çelik-cam	Merdiven (Yangın)	Çelik-cam		Aydınlatma, ısıtma, soğutma ve sıhhi tesisat sistemleri	Merdiven (Yangın)	Çelik-cam	
		Odalar	Çelik-cam			Merdiven	Çelik-cam					Cephede yeni boşluklar	Çelik-cam	
	Kafe			Asma kat eki	Çelik	Merdiven	Çelik-cam	-			Aydınlatma, ısıtma ve sıhhi tesisat sistemleri	Pencerelerin kapıya dönüştürülmesi	Çelik-cam	
												Geçit	Çelik-cam	
												Saçak	Çelik-cam	

Tablo 5.1. Paşalimanı Un Fabrikası-Seçilen uygun işlev sonrası yapılması önerilen müdahaleler

6. DEĞERLENDİRME VE SONUÇLAR

Endüstrileşme hareketi ile tasarlanan endüstri yapıları zamanla işlevlerini kaybetmiş ve kullanım dışı kalmışlardır. Yapıldıkları dönemin sosyo-ekonomik durumlarına tanıklık etmiş bu yapılar tescil edilip koruma altına alınmaktadırlar. Fakat tescil edilen tarihi yapıların koruma altına alınması yeterli değildir. Tarihi yapının sürekliliği için korumanın yanında yeniden işlevlendirilmesi gerekmektedir. Koruma altına alınan yapılarda yeni işlevler verilirken yasalara, tarihi mirasa ve kullanıcılara karşı çeşitli sorumluluklarımız vardır.

Yeniden işlevlendirme ile ilgili araştırma yapılan bu çalışmada öncelikle bina-işlev kavramı tartışılmıştır. Endüstri yapıları üretimin yapıldığı mekânlar olduğu için üretim mekânlarının oluşum ve değişim süreçleri irdelenmiştir. Değişen üretim yöntemleri ile endüstri yapıları kullanım dışı kalmıştır. Kullanım dışı kalan endüstri yapıları, varlıklarını sürdürebilmeleri için koruma kapsamına alınmaları gerekmektedir. Bu sebeple koruma kavramı tartışılmıştır. Endüstri mirasının tanımına, kapsamına ve endüstri mirasının korunması için kurulan kurumlara ve yayınlara yer verilmiştir. Yeniden işlevlendirme kavramı irdelenerek yapıların yeniden işlevlendirilmesini gerektiren nedenler ve uygun işlev seçimini etkileyen faktörler tartışılmıştır.

Seçilen işlev sonrası yapıya ve çevreye yapılacak müdahaleler incelenmiştir. Müdahaleler; Türkiye, Hollanda ve Fransa'da yeniden işlevlendirilen tarihi yapı örnekleri ile birlikte irdelenmiştir. Yapılar yerinde incelenerek, gözlemler aktarılmıştır. Yapı örnekleri incelendiğinde:

-Mekânsal kurguya yapılan müdahale biçimlerinde üç ülkede incelenen yapılarda örnek olabilecek uygulamalar yapıldığı gözlemlenmiştir. Fransa'da uygulanan müdahale örnekleri diğer iki ülkeye göre daha eski tarihlerde yapılmış olsa da yapıldığı zamana göre oldukça çağdaş uygulamalar yapılmıştır.

-Strüktürel sisteme yapılan müdahale biçiminde Türkiye'deki örneklerde asma-ara kat ekleri için mevcut duvarlara etki etmeden ek strüktür sistem yapılmıştır. Hollanda'da incelenen örneklerin birkaçında betonarme taşıyıcı sistem örnekleri incelenmiştir ve bu sistemlerde mevcut strüktürün güçlendirme yapılarak kullanıldığı ve ek strüktür yapılması gerekmediği gözlemlenmiştir. Hollanda'da diğer taşıyıcı sistem örneklerinde ve Fransa'daki yapı örneklerinde ek strüktür uygulamaları yapıldığı gözlemlenmiştir.

-Teknik donanımlara yapılan müdahale biçiminde uygulanan örnekler incelediğinde depo yapıları, insanların günün bir bölümünü geçireceği şekilde tasarlanmadığı için yeni işleve uygun olarak teknik altyapının yeniden düzenlendiği gözlemlenmiştir. Yeniden işlevlendirilen fabrika yapıları ise insanların çalışma mekânı olduğu için teknik donanımlar mevcut sistemlerin iyileştirilmesi ve ek sistemlerin ilavesi ile yeterli teknik donanıma ulaşıldığı gözlemlenmiştir.

-Cepheye yapılan müdahale biçimlerinde Türkiye, Hollanda ve Fransa ile kıyaslandığında mümkün olduğunca cepheye müdahale yapılmadığı gözlemlenmiştir. Fransa'daki yapı örnekleri geçmiş tarihlerde yapılsa da cepheye müdahale konusunda oldukça yenilikçi tutum sergilemişlerdir.

-Yakın çevreye yapılan müdahale biçimlerinde Hollanda'daki örneklerde peyzaj tasarımı ve bisiklet kullananlar için park alanı yapılması ile kentsel alanda doğal çevreyi sağlamaya çalıştıkları gözlemlenmiştir. Fransa'daki Musée des Arts et Métiers teknik müzesi örneğinde, yapıya yakın olan metro durağının bu teknik müzeye atıfta bulunacak şekilde dekoratif elemanlar içermesi ve metro durağının isminin bu yapı olması kentsel alanın bir bütün olarak düşünüldüğü ve tasarımların bu yönde yapıldığını göstermiştir. Türkiye diğer iki ülkeye kıyasla yakın çevreye müdahale biçiminde oldukça yetersizdir.

Yapı örnekleri incelediğinde müdahale biçimlerinde aşağıdaki hususlara öncelik verildiği gözlemlenmiştir:

-Öncelikle yapı veya yapı grubunun tescil durumuna bakıldığı ve bu çerçevede yasalarla belirlenen sınırlar içerisinde uygulama kararların alındığı,

-Mekânsal kurguya yapılan müdahalelerde yapının özgün durumunun olabildiğince korunmasına önem verildiği,

-Yapıdaki tarihi izlere istenildiğinde ulaşabilecek şekilde uygulamaların yapıldığı,

-Özgün malzeme ile eklenen yeni malzeme arasındaki farkın anlaşılmasına özen gösterildiği ve özgün malzemenin görülmesine engel olmayacak şekilde uygulanmasına dikkat edildiği,

-Yapılan müdahalelerin geriye dönülebilir şekilde yapılmasına da mümkün olduğunca dikkat edildiği gözlemlenmiştir.

Yeni işlev öneri projesi hazırlanan Paşalimanı Un Fabrikası ile ilgili literatür araştırması yapılmıştır. Yapının tarihçesi, konumu ve çevresindeki tarihi yapılar, mimarisi hakkında bilgiler toplanmıştır. Asuman Divan'ın 1984 tarihli "Paşa Limanı Un Fabrikası Restorasyon Projesi" çalışması geçen otuz yıllık sürecin etkilerini saptama amacıyla incelenmiştir. Yapının çalışmanın yapıldığı dönemdeki durumu ile günümüzdeki durumu, dönemsel analiz başlığı altında fotoğraflarla karşılaştırmalı analizleri yapılmıştır. Bu karşılaştırmada yapının gün geçtikçe harap olduğu ve en kısa sürede yeniden işlevlendirilmesi gerektiği gözlemlenmiştir.

Bu bilgiler ışığında uygun işlev seçiminde etkili olan faktörler ve seçilen uygun işlev sonrası yapılan müdahaleler yapı ile birlikte irdelenmiştir. Bu yapıyı özel bir şirketin satın alarak yapıya ofis işlevi verme kararı hem yapının işlevsel kurgusu hem de bölge ihtiyaçları doğrultusunda uygun bulunmamıştır. Hem işlevsel kurgu hem de bölge ihtiyaçları doğrultusunda yapının kültür yapısı olarak yeniden işlevlendirilmeye uygun olduğu sonucuna varılmıştır. Bu kapsamda yapıya tiyatro salonu, sergi alanları ve kafe işlevleri önerilmiştir. Öneri getirilen işlevlerin yapılara yerleşimi, işlevsel kurgusu ve gerektirdiği müdahaleler şu şekilde özetlenmiştir:

Fabrika yapısı

Sergi alanı, tiyatro salonu, sanatçı hizmet birimleri, çok amaçlı salon, konferans salonu, depo bu yapıya verilen yeni fonksiyonlardır. Yapının ana girişi kuzeybatı cephesindedir. Yapının mevcut duvarla ayrılan ilk bölümünde farklı kotlarda bulunan sergi düzlemleri, ana fuaye, tiyatro salonu ve yan fuayesi, tiyatro sahnesine hizmet eden projeksiyon, ışık kontrol ve ses, dimmer odaları, konferans salonu ve çok amaçlı salon bulunmaktadır. Bu bölümden kafeye ve sanatçı hizmet birimlerine geçiş vardır. Yapının diğer bölümünde ise sanatçı hizmet birimlerinin bir bölümü bulunmaktadır ve girişi yapının kuzeydoğu cephesindedir. Bu alanda güvenlik merkezi, soyunma odası/bay, makyaj bölümü, bekleme bölümü, tiyatro salonu ve sahne arkası bulunmaktadır. Bu bölümden depo yapısına yerleştirilen diğer sanatçı hizmet birimlerine ve sahne arkasından sanatçı kafe-yeşil odaya geçiş sağlanmıştır.

Tiyatro salonu, sanatçı hizmet birimleri, çok amaçlı salon yerleştirmek amacıyla bölücü eleman ekleri; sergi düzlemlerini oluşturmak için asma kat ekleri; sanatçı hizmet birimleri fonksiyonlarını yerleştirebilmek amacıyla ara kat ekleri tasarlanmıştır. Sirkülasyon ekleri: sergi alanı, tiyatro salonu, konferans salonu ve çok amaçlı salona hizmet eden iki adet asansör, merdivenler ve rampalar; sanatçı hizmet birimleri, tiyatro salonu sahne arkasına hizmet eden iki adet asansör ve bir adet merdiven; tiyatro salonu ve sahne arkasına hizmet eden iki adet yangın merdiveni, yangın merdivenine bağlanan rampa, bir adet yük asansörü tasarlanmıştır. Sahne arkasından sanatçı kafe-yeşil odaya geçiş için tasarlanan geçit yeni mekân ekleri müdahalesidir. Mevcut duvarlarda sağlamlaştırma, çelik kolonlar ile ek strüktür yapılması, bodrum katta mevcut duvarların iç bölümüne betonarme duvar örülmesi strüktürel sisteme yapılan müdahalelerdir. Mevcut pencerelerin cephede kapıya dönüştürülmesi, avluki sergi salonu ve kafe girişine saçak ilavesi, cepheye yangın merdivenleri, geçit, rampa ve yük asansörü eklenmesi cepheye yapılan müdahaledir. Dekorların yük asansörüne ulaşabilmesi için taşıt girişi ve yolu, yaya yolu tasarlanması yakın çevreye yapılan müdahalelerdir.

Depo yapısı (fabrikanın güneydoğu kısmında olan bölüm)

Sanatçı hizmet birimlerinin bir bölümü bu yapıya yerleştirilmiştir. Bu bölümde; soyunma odası/bayan, wc/duş bay, wc/duş bayan, temizlik görevlileri odası, gardırop/terzi/ütü odası, okuma odası, prova odası, sahne amiri, teknisyenler ve yer gösterme görevlileri odası bulunmaktadır. Bu bölümden fabrika yapısına yerleştirilen sanatçı hizmet birimlerine, tiyatro salonu ve sahne arkasına geçiş bulunmaktadır.

Bölücü eleman ve ara kat ekleri tasarlanarak mekânlar oluşturulmuştur. Mevcut duvarlardaki geçişler ve pencereler kapatılarak uygun yerde boşluklar açılarak koridor oluşturulmuştur. Sirkülasyon ekleri bir adet yangın merdivenidir. Gerektiğinde fabrika yapısındaki asansörler kullanılacaktır. Cephede yeni boşlukların açılması cepheye yapılan müdahaledir. Mevcut duvarların sağlamlaştırma yapılması strüktürel sisteme müdahaledir. Ara kat ekleri mevcut duvarlara taşıtılmıştır. Aydınlatma, havalandırma, ısıtma, soğutma ve sıhhi tesisat sistemleri ilavesi teknik donanımlara yapılan müdahaledir.

Depo yapısı (fabrikanın güneybatı kısmında olan bölümler)

Sergi alanı ve tiyatro salonunun yönetim birimleri, kafe, sanatçı kafe-yeşil oda fonksiyonları verilmiştir. Yapının cadde tarafında olan ön bölümüne yönetim birimleri yerleştirilmiştir. Yönetim birimleri girişi ile kafenin servis girişi yapının cadde tarafındadır ve ayrı tasarlanmıştır. Ara kat ekleri ile üç kat tasarlanmıştır. Zemin katta güvenlik merkezi, kafe için servis girişi, hem kafeye hem ofislere hizmet eden wc'ler, temizlik odası; 1. katta halka ilişkiler ve basın odası, konuk bölümü; 2. katta yönetici odası ve sekreter fonksiyonları yerleştirilmiştir. Bu bölümden kafeye geçiş bulunmaktadır. Kafe bölümü asma kat ekleri ile üç kat tasarlanmıştır. Bu bölümde; mutfak, kafe, sanatçı kafe- yeşil oda fonksiyonları verilmiştir. Zemin kat ve 1. kat kullanıcı, çalışan ve seyirciler için oturma alanı iken 2. kat sadece sanatçı ve sanatçı hizmet birim çalışanları için ayrılmıştır. Zemin kattan 1. kata ulaşım

merdivenle sağlanırken 2. kata bu bölümden özellikle ulaşım sağlanmamıştır. 2. kattaki sanatçı kafe- yeşil odaya giriş sadece tiyatro salonun sahne arkasından geçit ile sağlanmıştır. Bu sayede sadece sanatçılar ulaşabilecektir.

Yönetim birimlerinde mekânları oluşturabilmek için bölücü eleman ekleri tasarlanmıştır. Kafe ve sanatçı kafeyi tasarlayabilmek için asma kat ekleri; yönetim fonksiyonlarını yerleştirebilmek amacıyla ara kat ekleri önerilmiştir. Sirkülasyon ekleri: yönetim birimlerine hizmet etmesi amacıyla bir adet asansör, cepheye eklenen bir adet yangın merdiveni; kafe bölümüne ise bir adet merdiven tasarlanmıştır. Sahne arkasından sanatçı kafe-yeşil odaya geçişi sağlayan geçit tasarlanmıştır ve yeni mekân eklenmesi ile mekânsal kurguya müdahaledir. Mevcut duvarların sağlamlaştırma yapılması strüktürel sisteme müdahaledir. Asma-ara kat ekleri mevcut duvarlara taşıtılmıştır. Bu yapıda aydınlatma, ısıtma, soğutma ve sıhhi tesisat sistemleri eklenerek teknik donanımlara müdahale yapılmıştır. Cephede bulunan yangın merdiveni ve sahne arkasından sanatçı kafe-yeşil odaya geçişi sağlayan geçit cepheye yapılan müdahaledir. Avlunun kafe dış alan oturma mekânı olarak kullanılması yakın çevreye yapılan müdahaledir.

Yazılı ve şematik anlatımlarla ifade edilen öneriler proje ile test edilmiştir. Proje; plan, kesit, görünüş ve üç boyutlu model çalışması ile tezin ekler bölümünde yer almaktadır.

7.KAYNAKLAR

Acar N., Üretim süreçlerinin mekânsal dönüşümü: fabrikasının yükselişi, Mimarlık, sayı:190, s:17-19, 1983.

Ahunbay Z., Tarihi Çevre Koruma ve Restorasyon, Yapı-Endüstri Merkezi Yayınları, İstanbul, 2014.

Altınoluk Ü., Binaların Yeniden Kullanımı:Program-Tasarım-Uygulama-Kullanım, Yapı-Endüstri Merkezi Yayınları, İstanbul, 1998.

Altınoluk Ü., Dosya: Endüstri Arkeolojisi Kapsamında Binalarda İşlev Dönüşümü, Mimarlık, sayı:292, s.7-8, 2000.

Arabacıoğlu F. P., Aydemir I., Tarihi Çevrelerde Yeniden Değerlendirme Kavramı, Megaron-Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi E-Dergisi, Cilt:2 Sayı:4, s:204-212, 2007.

Bozdemir M., Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Endüstriyel Mirasımız, İstanbul Ticaret Odası Ekonomik ve Sosyal Tarih Yayınları Yayın No:2010-79, İstanbul, 2011.

Cengizkan N. M., Endüstri Arkeolojisinde Mimarlığın Yeri: Sanayinin Terkettiği Alanlarda "Yeniden-Mimari", Güney Mimarlık, TMMOB Mimarlar Odası Adana Şubesi, sayı:8 , s:26-28, 2012.

Divan A., Paşa Limanı Un Fabrikası Restorasyon Projesi, yüksek lisans tezi, İtü Mimarlık Fakültesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1984.

Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi Cilt 8, 'Paşalimanı Değirmeni', Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı'nın ortak yayınıdır, İstanbul, s:357, 1995.

Eldem S. H., Boğaziçi Yalıları Rumeli Yakası (Cilt I), Vehbi Koç Vakfı, İstanbul, 1993.

Engin H. E., Tarihi Yapıların Yeniden Kullanımında İç Mekana Etkilerin İncelenmesi İçin Bir Yöntem Önerisi; İstanbul Endüstri Yapıları Örneği, Doktora Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon, 2009.

Erdenen O.(Prof. Dr. Behçet Ünsal'ın 'Mimari Biçim' notlarıyla), Boğaziçi Sahilhaneleri 4, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Dairesi Başkanlığı Yayınları No:12, 1994.

Ersen A., Yeniden İşlevlendirilen Tarihi Yapılar, Modern Ekler ve Çağdaş Tasarım, Arredamento Dekorasyon, sayı:37, s:102-105, Mayıs 1992/5.

Genim M. S., From Konstantiniyye to İstanbul Photographs of the Rumeli Shore of the Bosphorus from the Mıd 19th to the 20th Century Volume I,İstanbul Research Institute Publication:1, İstanbul, 2007.

Genim M. S., Konstantiniyye'den İstanbul'a XIX.Yüzyıl Ortalarından XX.Yüzyıla Boğaziçi'nin Anadolu Yakası Fotoğrafları IV.Cilt, İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Kitapları:17, Özel Dizi:3, İstanbul, 2012.

Hasol D., Bir Çağdaş Mimarlık Öyküsü "Gar"dan "Müze"ye…,Yapı, sayı:94, s.57-68, Eylül 1989.

İnceoğlu N., Bina Programlama Sürecine Analitik Bir Yaklaşım, Doçentlik tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, İstanbul, 1977.

Jacques Pervititch, Sigorta Haritalarında İstanbul=Istanbul in Insurance Maps of Jacques Pervititch, Axa Oyak, İstanbul, 2000.

Kaya B., Endüstri Mirasımızın Korunmasında Planlama Yaklaşımı, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı İzmir II Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü, Uzmanlık Tezi, İzmir, 2012.

Kıraç A. B., Türkiye'deki Tarihi Sanayi Yapılarının Günümüz Koşullarına Göre Yeniden Değerlendirilmelerinde Bir Yöntem Araştırması, Doktora tezi, Mimar Sinan Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 2001.

Konyalı İ. H., Âbideleri ve Kitâbeleriyle Üsküdar tarihi Cilt II, Türkiye Yeşilay Cemiyeti Yayınları, İstanbul, 1977.

Köksal T. G., İstanbul'daki Endüstri Mirası için Koruma ve Yeniden Kullanım Önerileri, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı, Restorasyon Programı, Doktora Tezi, İstanbul, 2005.

Köksal T. G., Ahunbay Z., İstanbul'daki Endüstri Mirası İçin Koruma ve Yeniden Kullanım Önerileri, İtü Dergisi Seri:A,Cilt:5 Sayı:2 Kısım:2 s:125-136, Eylül 2006.

Kuban D., Modern Restorasyon İlkeleri Üzerine Yorumlar, Vakıflar Dergisi, sayı:8, s:341-356, 1969.

Kuban D., çağdaş koruma, tasarım ve planlama ilişkilerine kuramsal bir yaklaşım, Mimarlık, sayı:201, s:3-5, 1984.

Kuban D., Mimarlık Kavramları- Tarihsel Perspektif İçinde Mimarlığın Kuramsal Sözlüğüne Giriş, YEM Yayın, İstanbul, 1998.

Madran B.(editör), KENT, TOPLUM, MÜZE/DENEYİMLER-KATKILAR, Toplumsal Tarih Müzesi Kuruluş Sorunları Sempozyumu 27/29 Mayıs 1993, Kent ve

Toplumsal Tarih Müzeleri Atölyesi 28-30 Haziran 1995, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı, İstanbul, 2001.

Ökçün A. G., Osmanlı Sanayii 1913,1915 Yılları Sanayi İstatistiki, Sermaye Piyasası Kurulu, Ankara, 1997.

Özüdoğru A. A., Adana'da Dokuma Sanayi Yapılarının Endüstri Mirası Kapsamında İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Adana, 2010.

Pekol B., İstanbul'da Yeni İşlevlerle Kullanılan Tarihi Yapıların Üslup Sorunsalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, 2010.

Polat S., Dostoğlu N., Kentsel Dönüşüm Kavramı Üzerine: Bursa'da Kükürtlü ve Mudanya Örnekleri, Uludağ Üniversitesi Mühendislik-Mimarlık Fakültesi Dergisi, Cilt:12, Sayı:1, s:61-76, 2007.

Saner M., Endüstri Mirası: Kavramlar, Kurumlar ve Türkiye'deki yaklaşımlar, Planlama (TMMOB Şehir Plancıları Odası Yayını), Sayı: 1-2, s:53-66, 2012.

Sarıcı S., Kent Merkezlerindeki Yapılarda, Fonksiyonel Eskimeye Bağlı İşlev Değişimleri (Beyoğlu-İstiklal Caddesi Üzerinde Bir Analiz Denemesi), Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 1990.

Seçer F., İstanbul'daki Osmanlı Dönemi Değirmenlerinin Mimari Açıdan İncelenmesi ve Unkapanı Değirmeni'nin Günümüz Şartlarında Değerlendirilmesi, Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Restorasyon Anabilim Dalı, Restorasyon Yenileme-Koruma Bilim Dalı, İstanbul, 2002.

Selçuk M., Binaların yeniden işlevlendirilmesinde mekânsal kurgunun değerlendirilmesi, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Konya, 2006.

Şimşek E., Endüstri yapılarının Kültürel Miras Olarak İrdelenmesi ve Değerlendirilmesi: İzmir Liman Arkası Bölgesi Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İzmir, 2006.

Tanju B., Tanyeli U., Akın G., Scarpa'yı Nasıl Seçeceğiz?, Domus M., sayı:8, s.60-67, Aralık-Ocak 2000.

Tanyeli U., Koruma nın işlevi üzerine gözlemler, Mimarlık, sayı:158, s:31-33, 1979.

Tapan M., Soru ve Cevaplarla Koruma, TMMOB Mimarlar Odası İstanbul Büyükkent Şubesi, İstanbul, 2007.

Tekeli İ., Koruma Düşüncesinin de Dıştan Gelmiş Olması ve Yaygınlaştırılma Gereği, "Tarihi Kentlerde Planlama-Düzenleme Sorunları: Türkiye 11. Dünya

Şehircilik Günü Kollokyumu, 6-7-8 Kasım 1987 Trakya Üniversitesi, Edirne", Bayındırlık ve İskân Bakanlığı, Ankara, s:31-32, 1989.

Uçar B., Endüstriyel Miras ve Yeniden İşlevlendirme Kavramları Kapsamında Beykoz Deri ve Kundura Fabrikası'nın İrdelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 2013.

Uffelen C., Re-Use Architecture, Braun Publishing AG, 2011.

Uluşahin H., Korunması Gerekli Bina ve Çevrelere Yapılan "Ek"lerin Değerlendirilmesi, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 1992.

Yaldız E., Konya'da ki Medrese Yapılarının Yeniden kullanım Koşullarına Göre Değerlendirilmesi, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Konya, 2003.

Yurt Ansiklopedisi C.5, "Türkiye, İl İl: Dünü, Bugünü, Yarını", 'İstanbul'un İaşesinde Tahıl ve Ekmek', Anadolu Yayıncılık, İstanbul, s:3820, 1982.

Yürekli Dr. K. F., Mimarî Tasarımda Belirsizlik; Esneklik/Uyabilırlik İhtiyacının Kaynakları ve Çözümü Üzerine Bir Araştırma, Doçentlik Tezi, İTÜ Mimarlık Fakültesi Baskı Atölyesi, 1983.

Yürekli F., Mimarlık Mimarlığımız, YEM Yayın, İstanbul, 2011.

Özel Arşivler

Seçil Kona arşivi

Sports World Amsterdam binasındaki duvara asılan levhadan alınan bilgi

Stan Neumann arşivi (The Van Nelle Fabriek in Rotterdam belgeseli, 2013)

The Marmara Grubu arşivi

Bildirgeler, İlke Kararı ve Tüzük

Icomos 2003, Mimari Mirasın Analizi, Korunması ve Strüktürel Restorasyonu için İlkeler

Icomos Türkiye Mimari Mirası Koruma Bildirgesi '2013'

T.C. Kültür Bakanlığı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu 660 sayılı 5.11.1999 tarihli ilke kararı (Mevzuat sayfaları, Kültür ve Turizm Bakanlığı Teftiş Kurulu Başkanlığı tarafından derlenmiştir.)

Venedik Tüzüğü- Mayıs 1964 (çeviri: Prof. Dr. Cevat Erder)

İnternet Kaynakları:

[1] http://v3.arkitera.com/g160-meclis-binalari.html?year=&aID=2838

[2]http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5534d5b0a84d56.09040076

[3] http://v3.arkitera.com/h52749-arkiv-bulusmalari---5-ddb-tuz-ambari.html

[4] http://v2.arkiv.com.tr/p9284-ddb-tuz-ambari.html

[5]http://ecarch.com/index.php/projects/show/salt-repository-medina-turgul-ddb-head-quarters/date/all/tr

[6] http://esmasultan.themarmarahotels.com/tr/otel-turu/fotograflar.aspx

[7] http://esmasultan.themarmarahotels.com/tr/tarihce/default.aspx

[8] http://tr.wikipedia.org/wiki/Esma_Sultan_Yal%C4%B1s%C4%B1

[9]http://www.gebouwdin.amsterdam.nl/main.asp?action=display_data&name=pagina&item_id=291

[10]http://www.geheugenvanoost.nl/86603/nl/melkfabriek-sterovita-oranje-vrijstaatkade

[11] http://www.hooper.nl/81_1103_Amsterdam_Sportsworld.aspx

[12] http://www.arts-et-metiers.net/musee/visitor-information

[13] http://en.wikipedia.org/wiki/Mus%C3%A9e_des_Arts_et_M%C3%A9tiers

[14]http://www.architectuurinrotterdam.nl/building.php?buildingid=271&lang=en&PHPSESSID=228f4fae13d7250ef550110c6208b879

[15]https://www.flickr.com/photos/ovgredevelopers/5950492068/in/pool-1651715@N24/

[16]http://www.contemporist.com/2008/10/28/penthouse-office-by-benthem-crouwel-architects/

[17]https://www.flickr.com/photos/ovgredevelopers/5950468514/in/pool-1651715@N24/

[18] http://blog.emakina.nl/2013/11/27/emakina-on-the-move/#.VTd6oSE5_IU

[19] http://www.studionl-d.com/

[20] http://www.studionl-d.com/project3info.pdf

[21]http://www.archi-europe.com/news-2288-van-nellefabriek-in-rotterdam-is-unesco-world-heri.html

[22] http://www.vannellefabriek.com/en-us/Van-Nelle-Factory

[23]http://www.architectuurinrotterdam.nl/building.php?buildingid=15&lang=en&PHPSESSID=228f4fae13d7250ef550110c6208b879

[24] http://www.vannellefabriek.com/en-us/Van-Nelle-Factory (historic images)

[25]http://www.wesseldejonge.nl/media/downloads/van_Nellefabriek_ENG_compr.pdf

[26]http://www.wesseldejonge.nl/resources/www.wesseldejonge.nl/content/projecten/vannelle/big_foto4.jpg

[27] http://www.kraaijvanger.nl/en/projects/513/city-district-office-east/

[28]https://courses.washington.edu/gehlstud/gehl-studio/wp-content/themes/gehl-studio/downloads/Winter2010/Westergasfabriek.pdf

[29] http://www.anp-archief.nl/page/239072/nl

[30] http://thenextweb.com/conference/europe/location

[31] http://sehirrehberi.ibb.gov.tr/map.aspx

[32] http://www.cinerdisticaret.com.tr/

8.EKLER

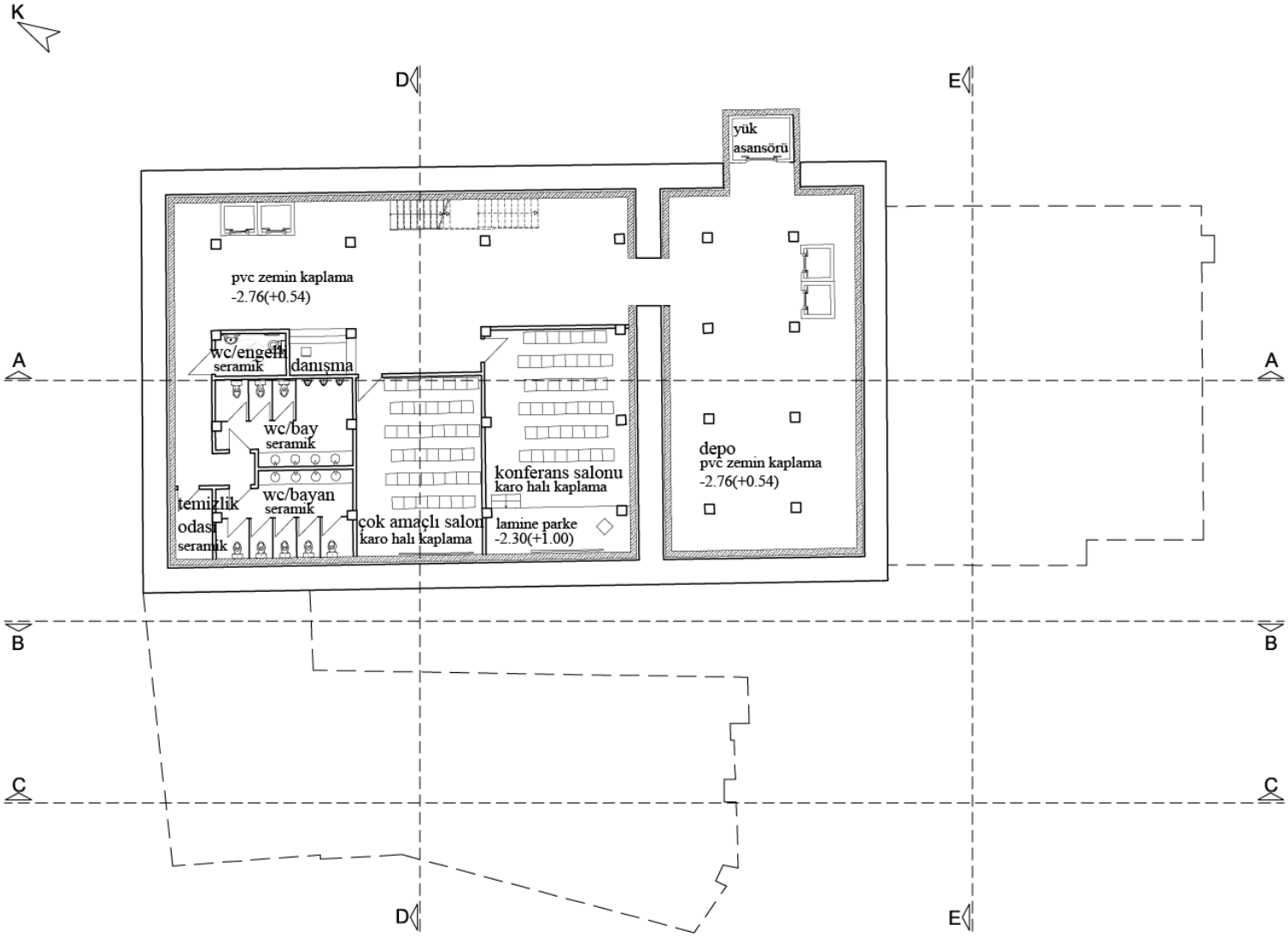
Bu bölüm iki kısımdan oluşmaktadır. İlk bölümde öneri proje kapsamında; planlar, kesitler ve görünüşler yer alacaktır. İkinci bölüm de ise öneri projenin iç ve dış mekân görselleri yer alacaktır.

EK-A Paşalimanı Un Fabrikası Öneri Projesi
EK-B Öneri Projenin Üç Boyutlu Model Çalışması

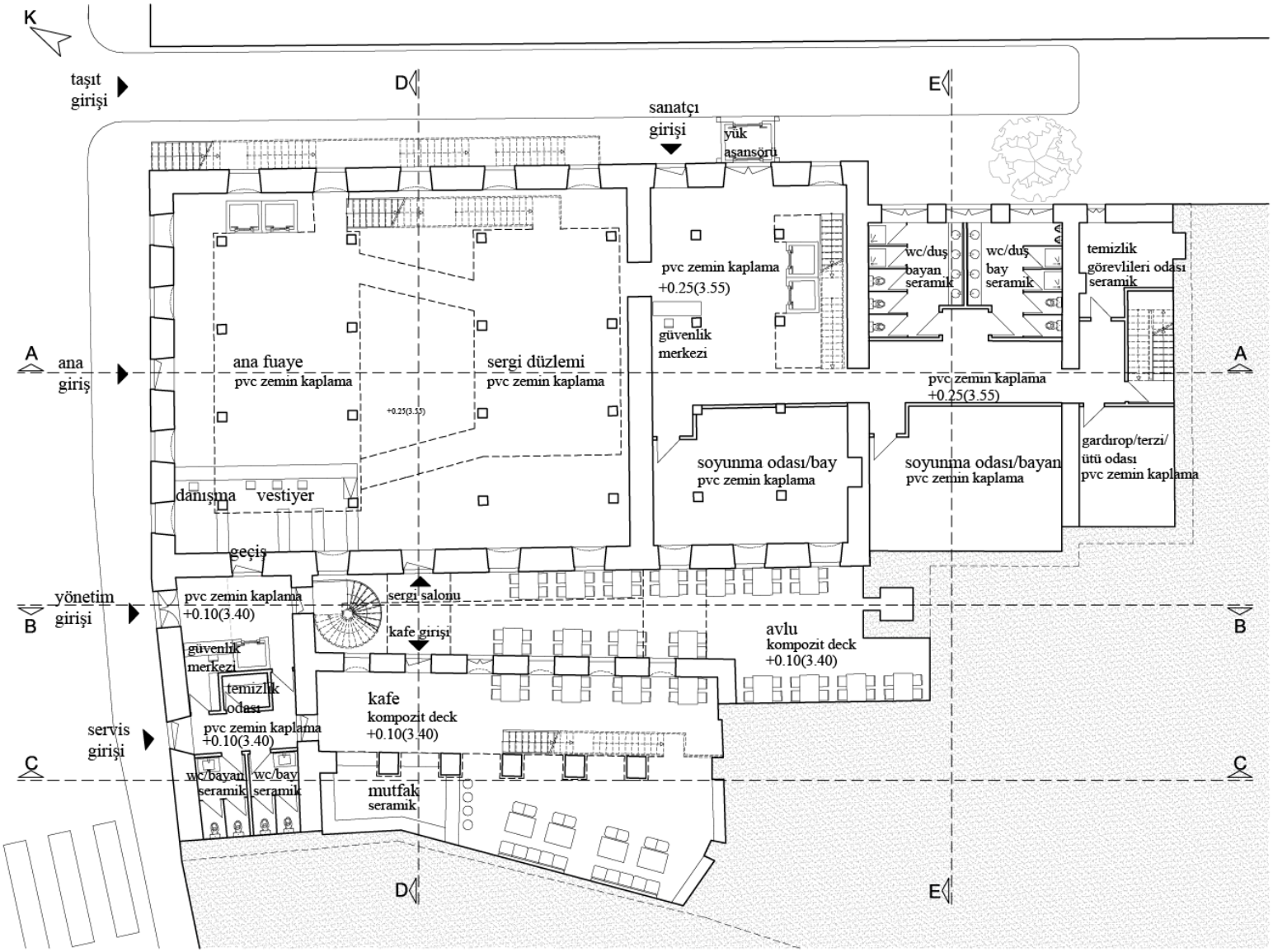
EK-A Paşalimanı Un Fabrikası Öneri Projesi

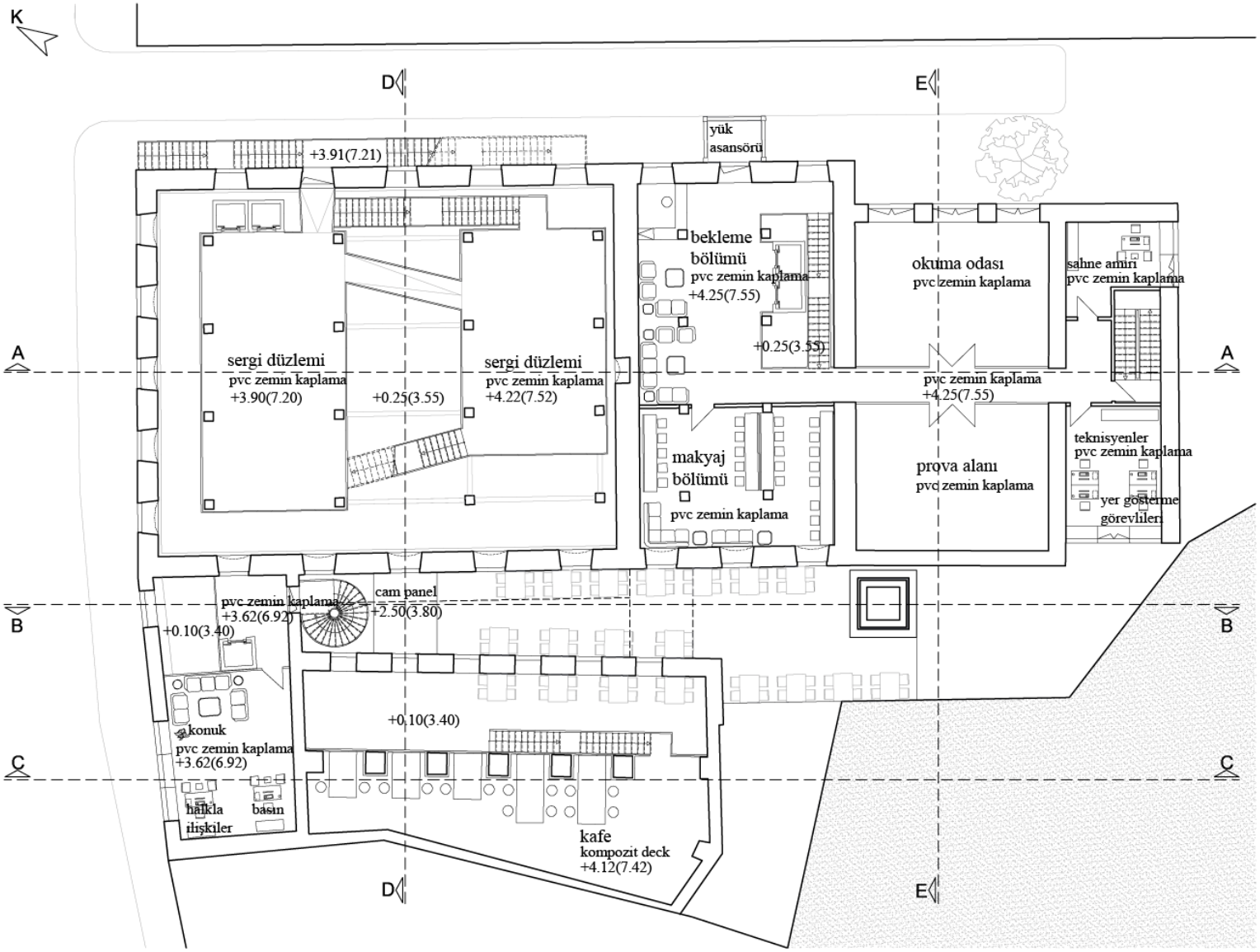
Şekil A.1. Vaziyet planı Ö:1/1000

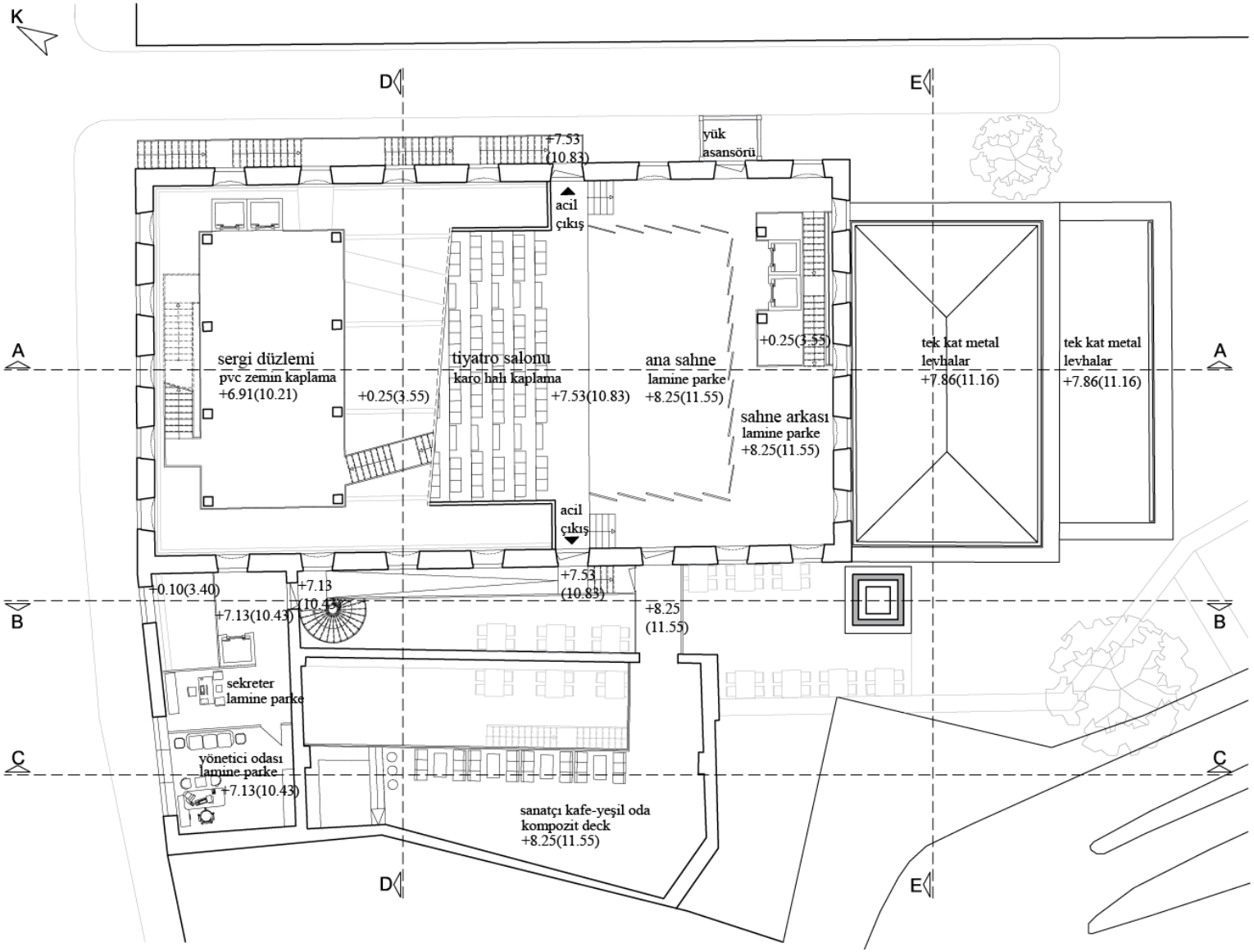
Şekil A.2. Bodrum kat planı Ö:1/250

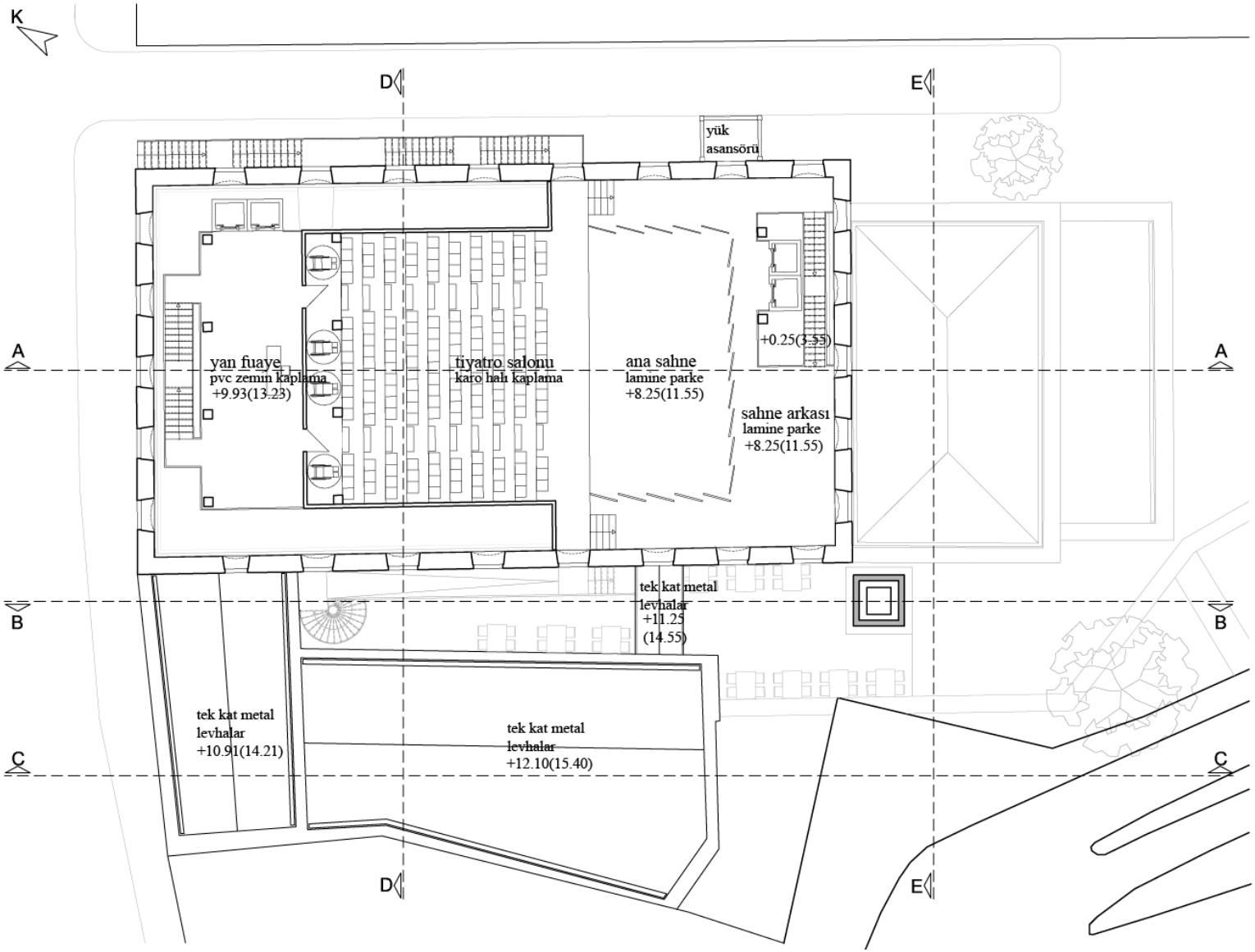
Şekil A.3. Zemin kat planı Ö:1/250

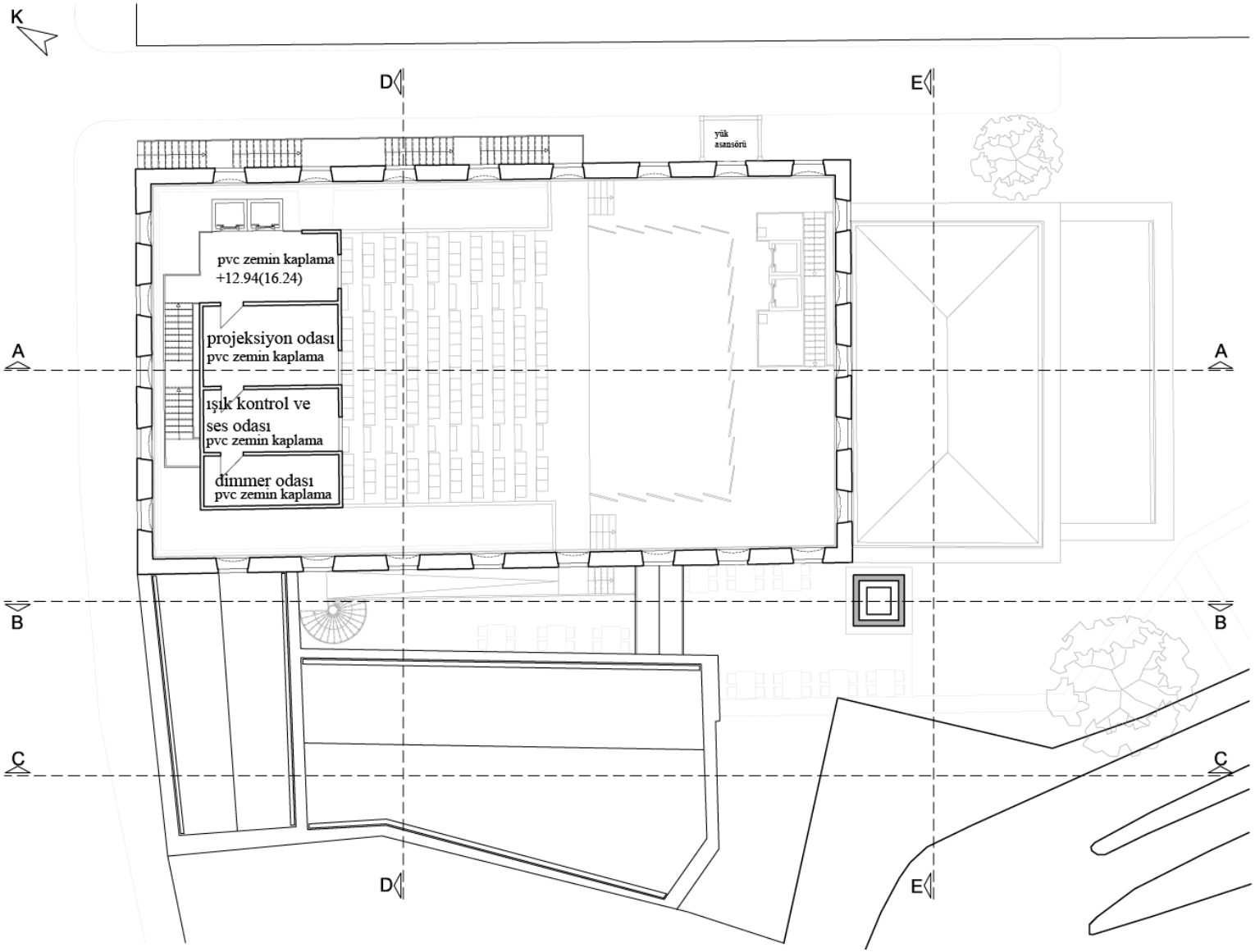
Şekil A.4. 1. kat planı Ö:1/250

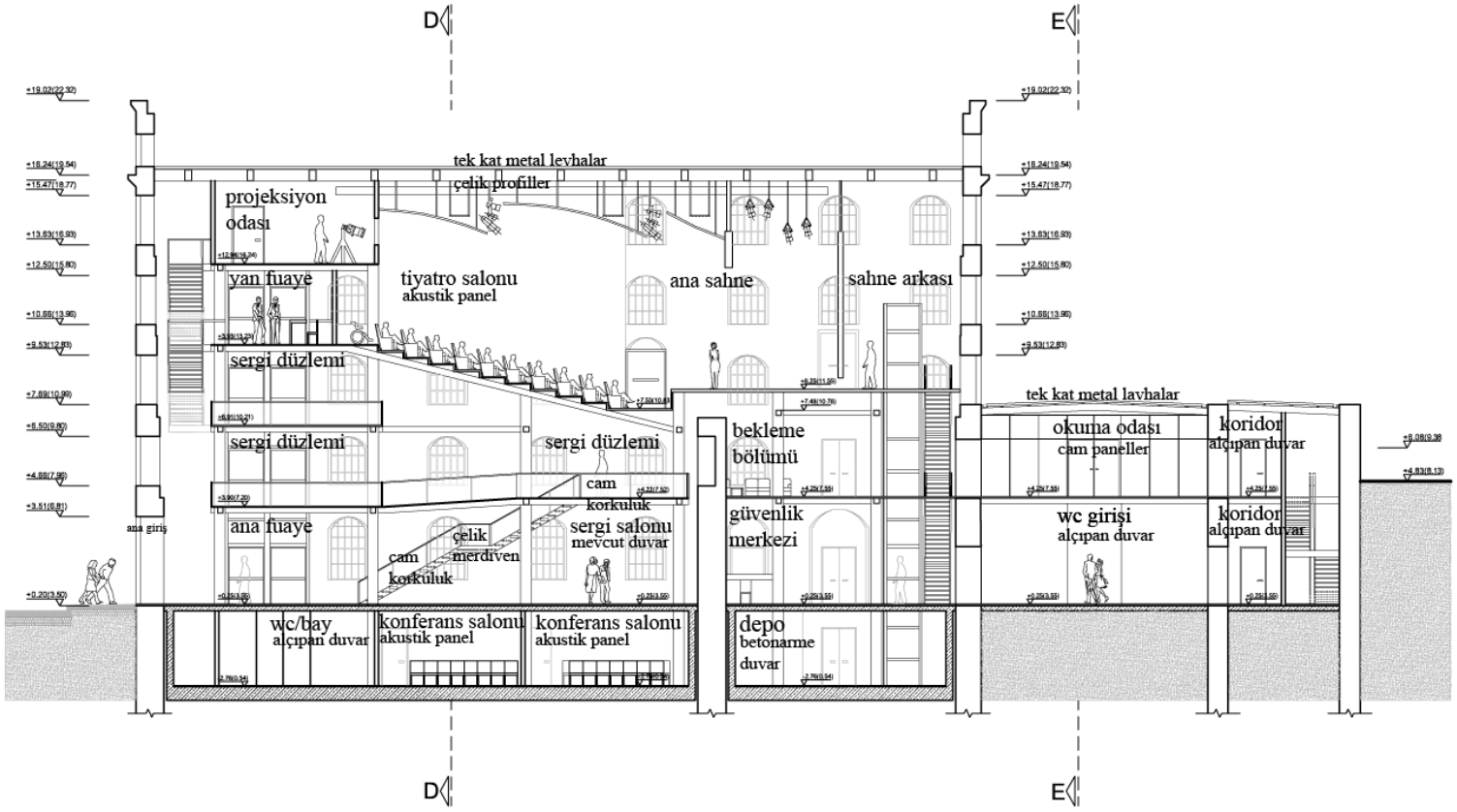
Şekil A.5. 2. kat planı Ö:1/250

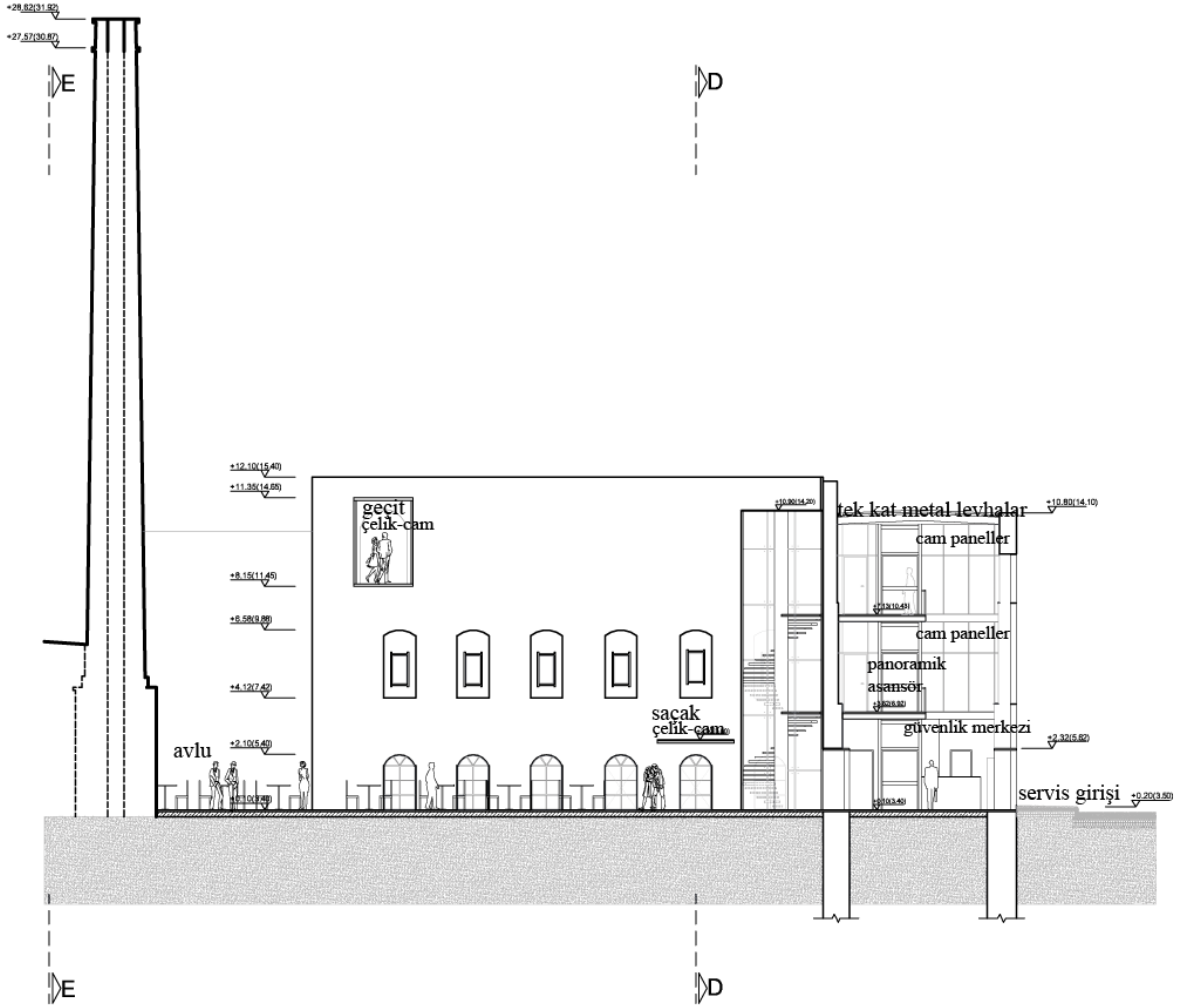
Şekil A.6. 3. kat planı Ö:1/250

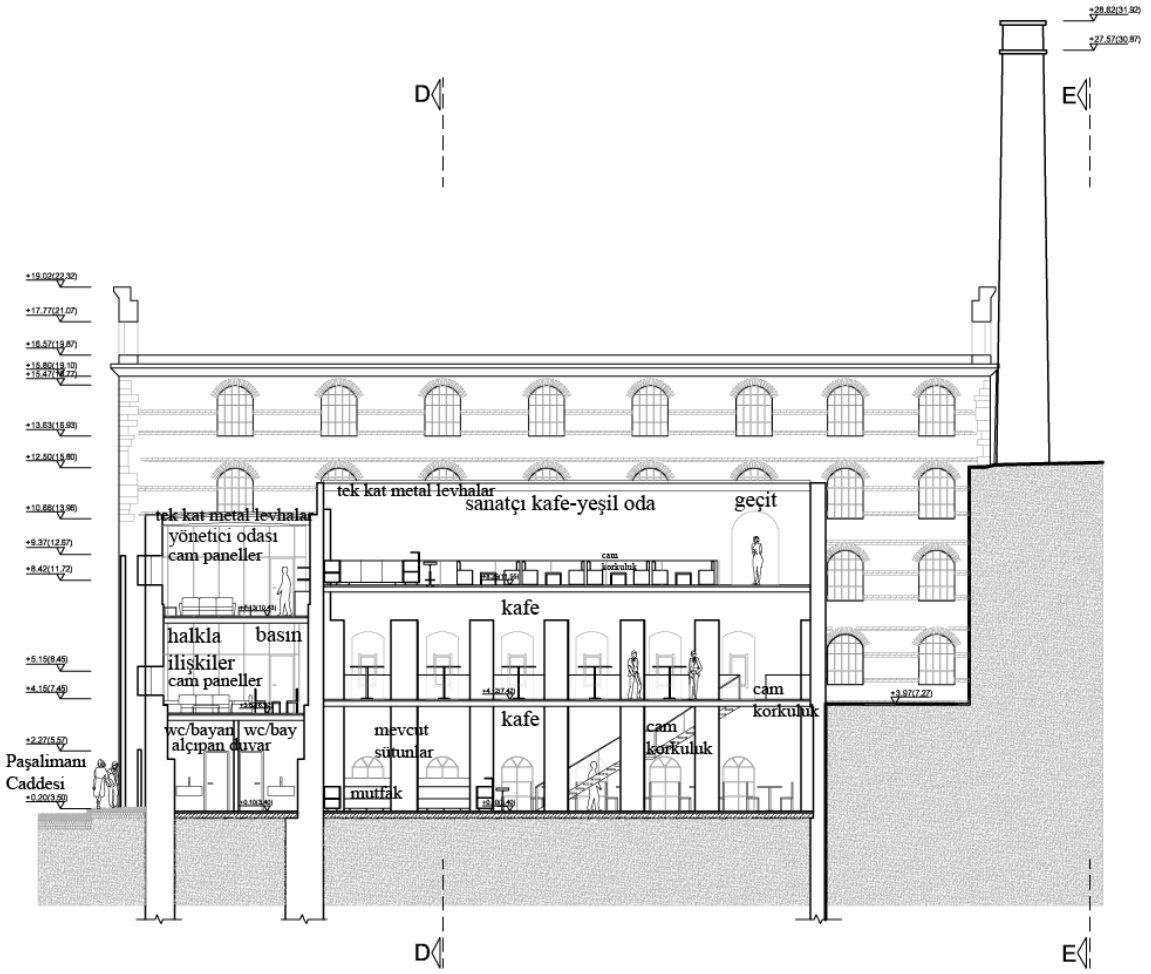
Şekil A.7. 4. kat planı Ö:1/250

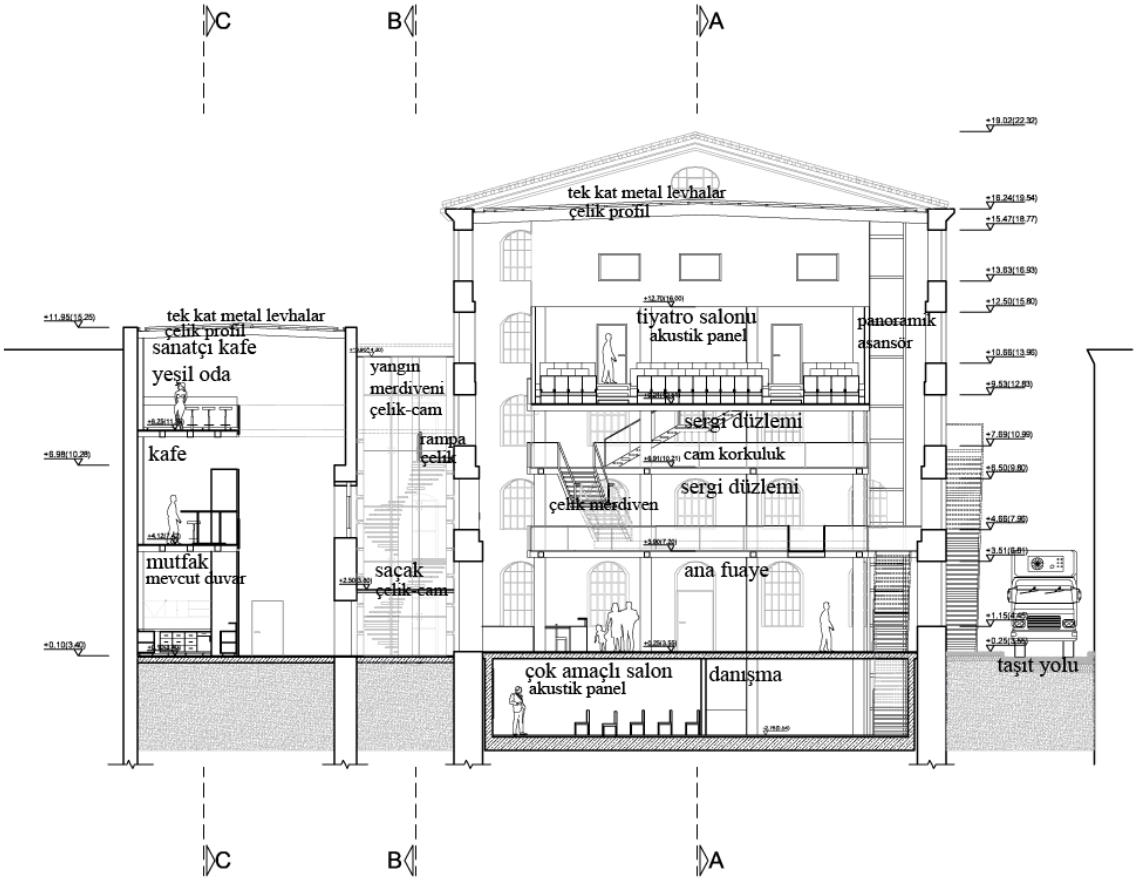
Şekil A.8. A-A kesiti Ö:1/250

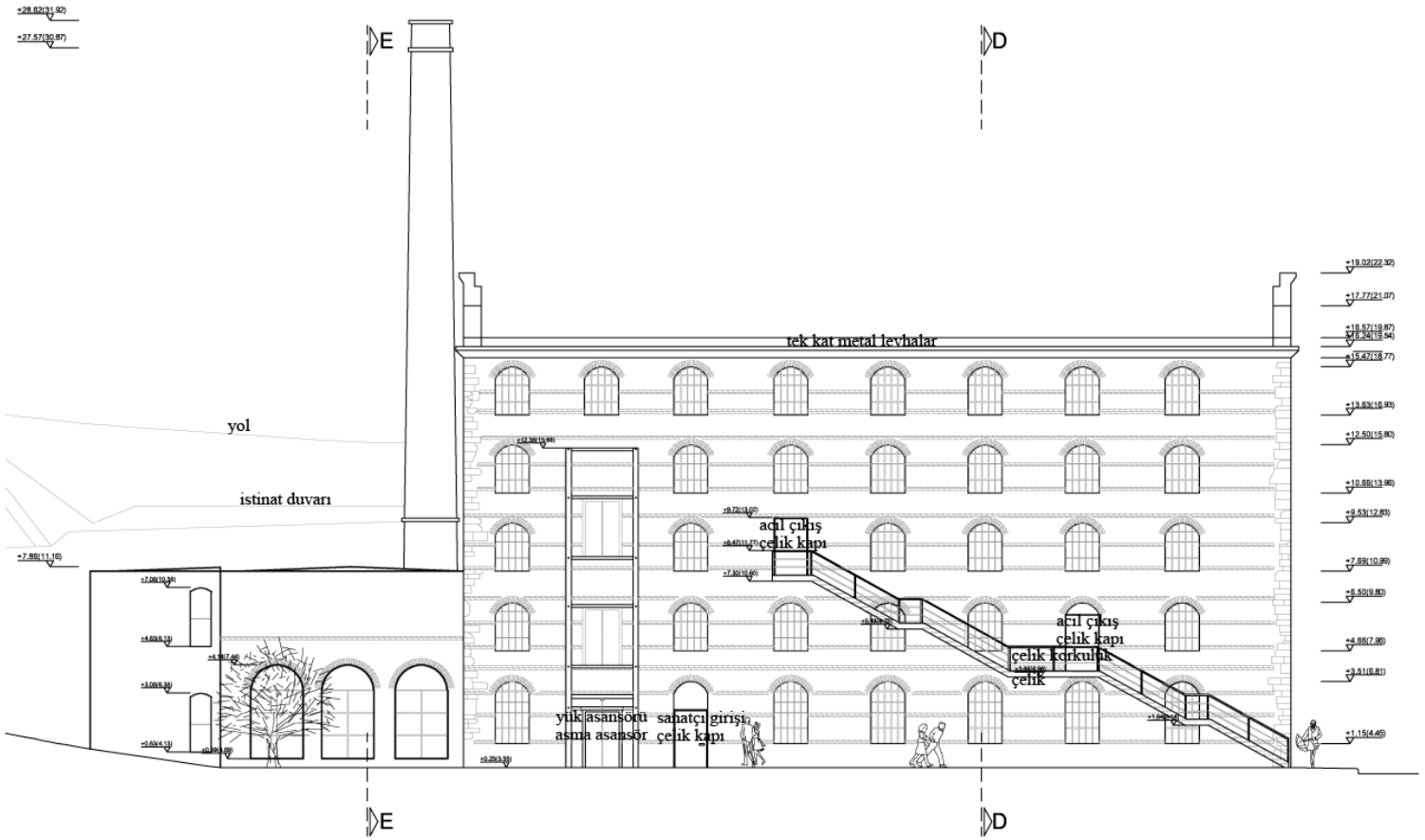
Şekil A.9. B-B kesiti Ö:1/250

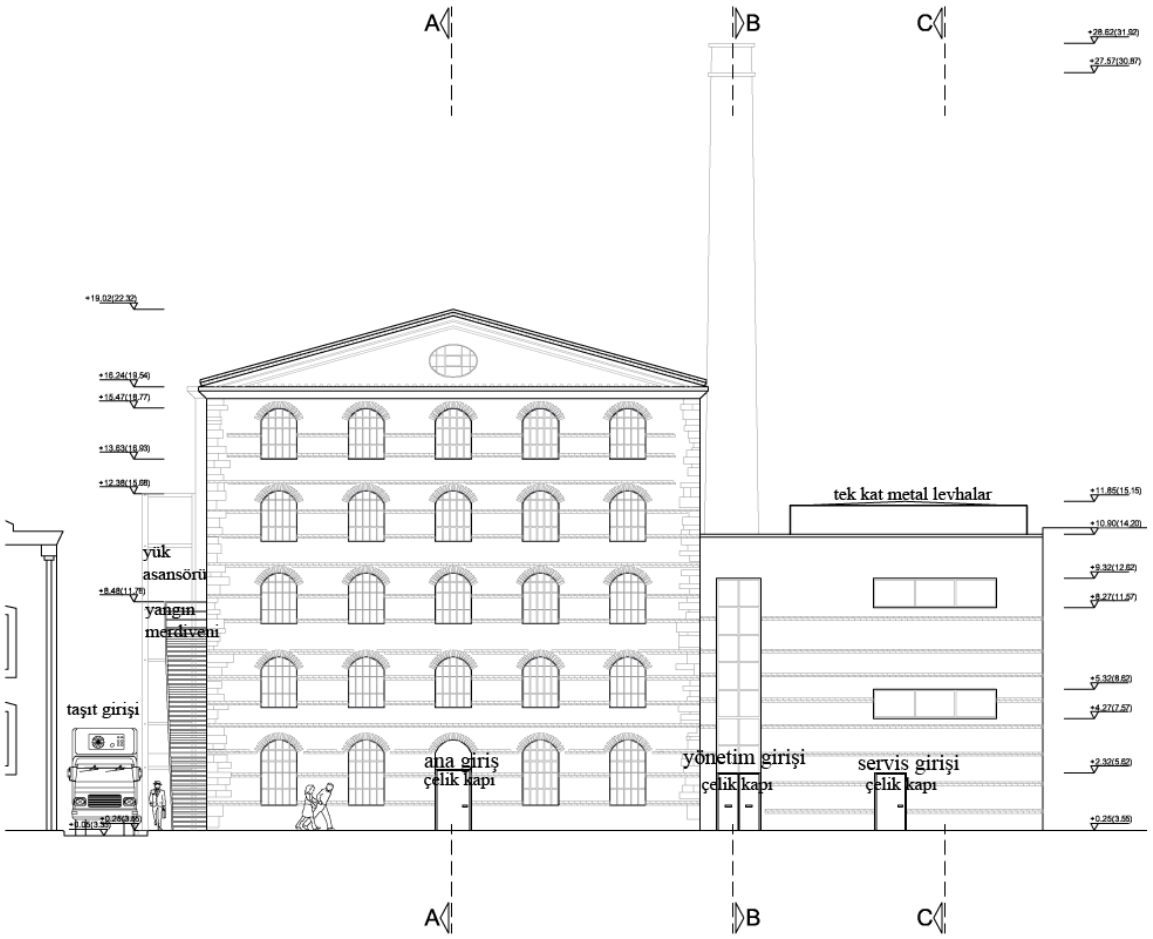
Şekil A.10. C-C kesiti Ö:1/250

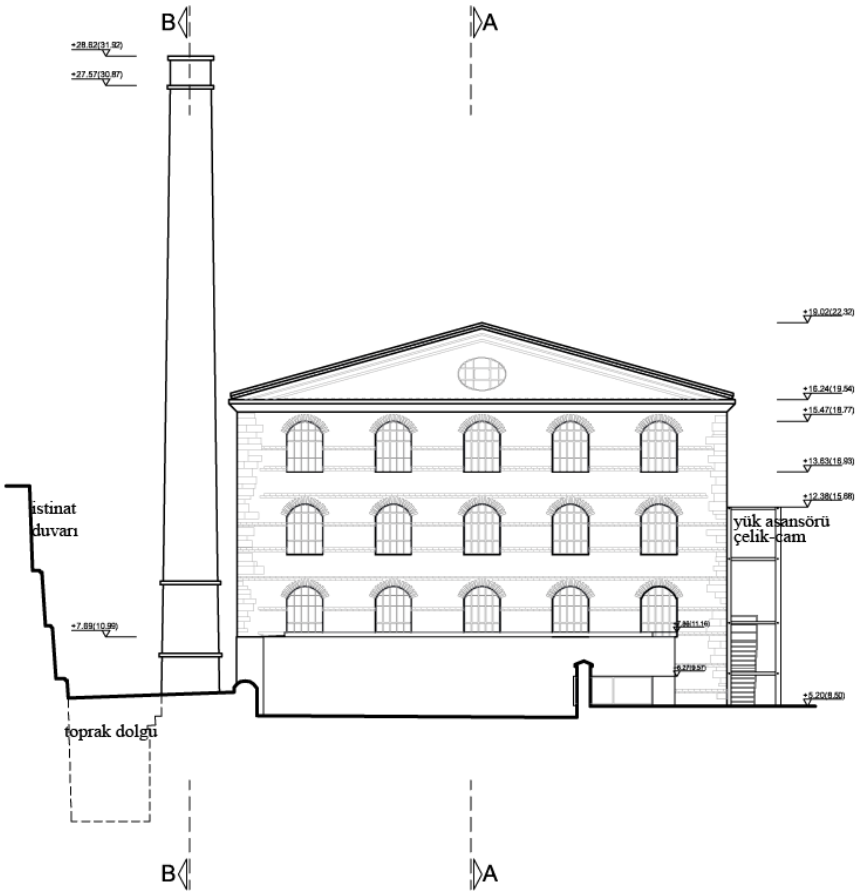
Şekil A.11. D-D kesiti Ö:1/250

Şekil A.12. Kuzeydoğu cephesi Ö:1/250

Şekil A.13. Kuzeybatı cephesi Ö:1/250

Şekil A.14. Güneydoğu cephesi Ö:1/250

EK-B Öneri Projenin Üç Boyutlu Model Çalışması

Şekil B.1. Kuzeybatı cephesi

Şekil B.2. Perspektif-1

Şekil B.3. Perspektif-2

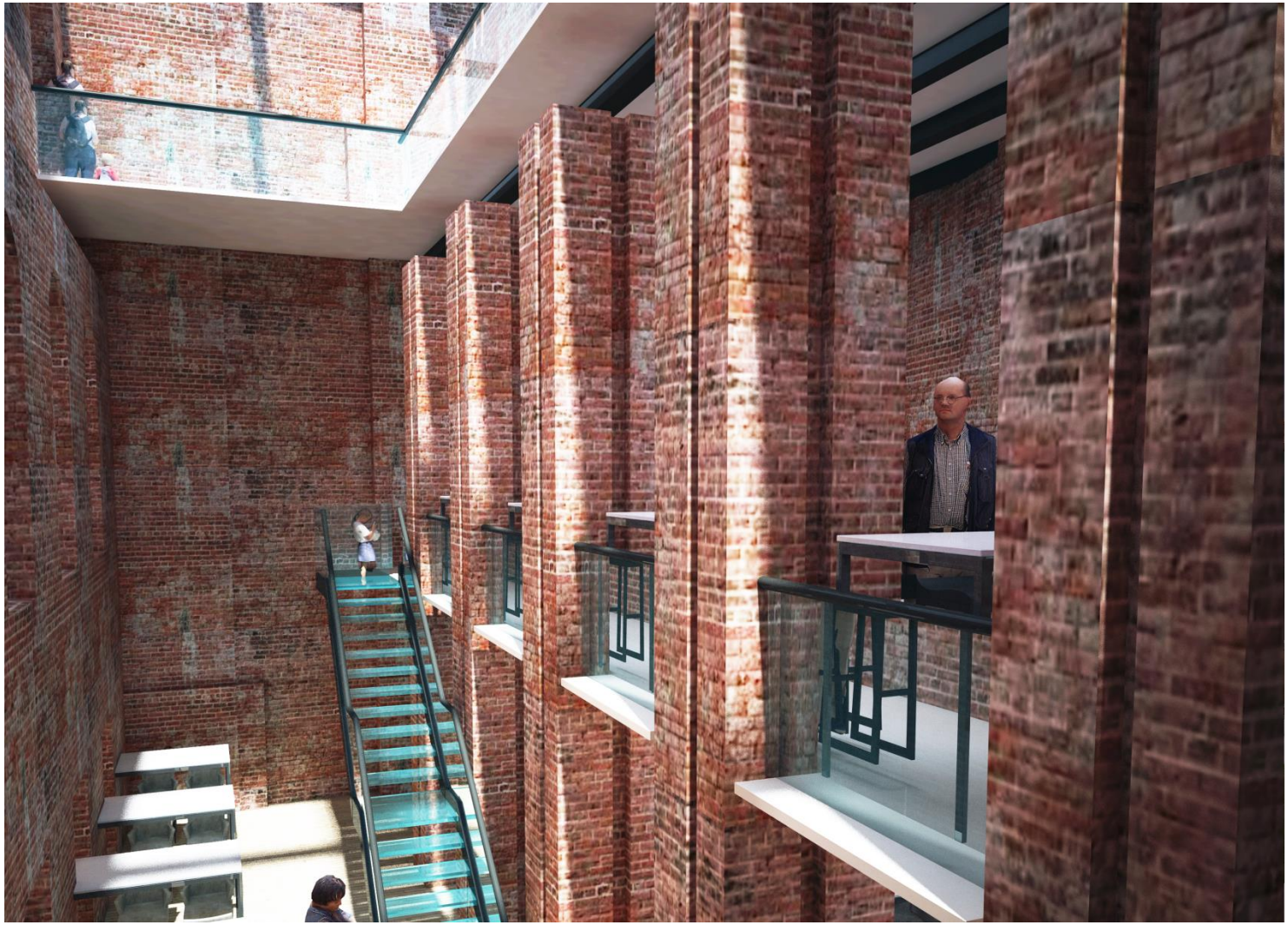
Şekil B.4. Tiyatro salonu

Şekil B.5. Sergi salonu-1

Şekil B.6. Sergi salonu-2

Şekil B.7. Kafe iç mekân

ÖZGEÇMİŞ

1990 yılında İstanbul'un Kadıköy ilçesinde doğdu. Göztepe İlköğretim Okulu'nda ilk ve orta öğretimini tamamladıktan sonra 2004 yılında İstanbul (okuduğu dönemdeki adı Kenan Evren) Anadolu Lisesi'ni kazanarak lise eğitimini tamamladı. 2008 yılında Gebze Teknik Üniversitesi (okuduğu dönemdeki adı Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü) Mimarlık bölümünü kazandı. 2013 yılında mimarlık bölümünden mezun olduktan sonra aynı yıl T.C. Maltepe Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü İç Mimarlık Anabilim Dalı'nda yüksek lisans eğitimine başladı. Proje bazlı özel bir mimarlık firmasında görev aldıktan sonra başka bir mimarlık firmasında işe girdi. Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde çalışma hayatına bir süre ara vermiştir.